

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 890

8. SVIBNJA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Granica između Srbije i Hrvatske

**Rampa i dalje
spuštena**

5

Parlamentarni, pokrajinski
i lokalni izbori u Srbiji – 21. lipnja

**Iz izvanrednog
stanja na izbore**

10

Studiranje u izvanrednom
stanju (II.)

**Fakulteti
i dalje zatvoreni**

12

Damir Begović, glavni
i odgovorni urednik
Plave Vinkovačke televizije

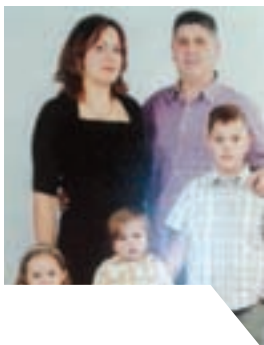
**Medijsku stvarnost je
neophodno mijenjati**

20

Stevan Mačković o Povijesnom
arhivu Grada Subotice

**Građa kisne, a protu-
požarne zaštite nema**

26

Obrazovanje na hrvatskom
jeziku

**Za sve prepreke
postoji rješenje**

30

Predstavljanje hrvatskih insti-
tucija i organizacija u Vojvodini
putem interneta (I.)

**Crtica o povijesti
internetskih
prezentacija u Hrvata
u Vojvodini**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Bez odgovora

Srbija i Mađarska djelomice su granice otvorile 23. travnja. To djelomično otvaranje granice znači da su tri granična prijelaza između ove dvije države otvorena za ograničeni promet, odnosno za stanovnike pograničnih područja koji granicu moraju prelaziti zbog posla. Ova mjera se odnosi na prostor 50 kilometara udaljen od granice. Otvaranje granice s Mađarskom rezultat je razgovora i dogovora ministara vanjskih poslova Srbije i Mađarske **Ivice Dačića i Pétera Szijjártóa**.

Mađarski ministar vanjskih poslova naglasio je da je to rezultat dogovora sa srbijanskim zvaničnicima, a na zahtjev narodnih zastupnika i velikog broja građana u obje zemlje.

U sličnom tonu bile su i Dačićeve izjave koji je tada rekao da je odluka donijeta da bi se omogućio nesmetani prelazak granice za one koji žive u pograničnim područjima, a koji rade ili s druge strane granice imaju poljoprivredno zemljište. Kako je istaknuo, ta mjera donijeta je prije svega zbog Mađarske, ali se odnosi na sva pogranična područja.

Od toga što je javno izrekao srbijanski ministar vanjskih poslova prošla su dva tjedna, ali ono »odnosi se na sva pogranična područja« još nije zaživjelo. Svjedoče tome stanovnici pograničnih područja uz granicu s Hrvatskom za koje je granica i dalje zatvorena. Usprkos tome što su uposleni u tvrtkama u hrvatskom mjestima udaljenim tek desetak-dvadesetak kilometara od granične linije. Neki su problem riješili tako što su im poslodavci osigurali smještaj u mjestima gdje rade, a neki su jednostavno došli doma. Taj dolazak, ili točnije rečeno ostanak doma, stajao ih je radnog mjesta i plaće. I jedne i druge »ubija« neizvjesnost kada će se granica otvoriti i kada će nesmetano i bez strepnje da će ih vratiti, ili staviti u karantenu, moći jedni do svojih obitelji u Srbiji, a drugi do svojih radnih mjesta ukoliko ih poslodavci budu htjeli ponovno angažirati.

To smo pokušali doznati i mi. Tamo gdje se odluke i donose – u ministarstvima vanjskih poslova Srbije i Hrvatske. I jedne i druge pitali smo razmatraju li dvije države mogućnost otvaranja granice za pogranični promet, dokle su stigli ti razgovori i što je zaprjeka olakšavanju života i rada ljudima koji kruh zarađuju u susjednoj državi?

Bez odgovora smo ostali na obje adrese.

A htjeli smo samo razjasniti što je zaprjeka da se provede jedna jednostavna mjera koja bi olakšala svakidašnji život ne malom broju ljudi, koji žive u jednoj, a rade u drugoj državi. Možda je ta šutnja znak da se preko njihovih leđa lomi »velika politika« dvije države.

Z. V.

Izvanredne mjere i dalje na snazi

Ukidanje izvanrednog stanja ne znači i ukidanje svih mjera koje su utvrđene po proglašenju pandemije kovida-19. Profesor dr. sc. **Branislav Todorović**, epidemiolog i član Kriznog stožera za suzbijanje virusa korona, ističe za *Politiku* da se od četvrtka (jučer) ukida policijski sat, ali da će ostati mjere distanciranja, odnosno držanja određenog rastojanja između ljudi, nošenja maski i rukavica, inzistiranje na čestom pranju ruku i dezinfekciji. Stariji ljudi će se moći više kretati, ali se savjetuje da budu oprezniji, jer oni i dalje spadaju u rizičnu grupu – ako se razbole od korone, mogu imati tešku kliničku sliku.

Todorović kaže kako dok je na snazi proglašena »epidemija od posebnog značaja shodno Zakonu o zaraznim bolestima«, postoje preporučene mjere kojih se građani trebaju pridržavati.

»Važno je da se u poduzećima nosi zaštitna oprema i da među zaposlenima postoji dovoljno rastojanje, a maske i rukavice su obavezne prilikom ulaska u gradski prijevoz. Oni koji se bave uslužnim djelatnostima moraju imati ispred objekta barijeru sa sredstvom za dezinfekciju u koju osoba prilikom ulaska dezinficira cipele, zatim na ulasku sredstvo za dezinfekciju ruku (poželjno u dozerima), u toaletima toplu vodu i sapune ili također dezinfekcijske proizvode«, navodi se u tekstu.

Za sada ostaje i dalje na snazi zabrana javnih okupljanja. To znači da svi koji su planirali svadbe, krštenja, proslave punoljetstva i razne manifestacije, za sada ih neće moći organizirati.

decentralizacije, poštovanja ljudskih prava i sveukupnog napretka naše zemlje.

Ujedinjena demokratska Srbija, politički savez Srbije 21, Vojvođanskog fronta, Stranke moderne Srbije i Građanskog demokratskog foruma, nastavit će promoviranje jasne proeuropske politike i u predizbornoj kampanji, da je ona u svibnju, lipnju ili na jesen.

Oni smatraju da je lista UDS jedini garant moderne i europske Srbije, nasuprot, kako navode, brojnim nacionalističkim i konzervativnim listama, prenio je dnevni list *Danas*.

Istraživanje o integriranosti manjina

Centar za istraživanje etniciteta u suradnji s Institutom društvenih nauka iz Beograda provodi istraživanje posvećeno integriranosti i ostvarivanju prava nacionalnih manjina u Republici Srbiji. Istraživanje je utemeljeno na znanstvenoj metodologiji, dugo je i pažljivo pripremano, zasnovano je na dobrovoljnosti i anonimnosti ispitanika i zaštiti podataka o ličnosti.

Istraživanje se provodi od 27. travnja do 27. svibnja 2020. godine. Osim ispitivanja stavova većinske populacije o nacionalnim manjinama, posebnim upitnicima ispitat će se stavovi pripadnika uzorkom obuhvaćenih nacionalnih manjina. Pripadnici nacionalnih manjina koji nisu obuhvaćeni uzorkom također su dobrodošli da popune upitnik ukoliko to žele.

Anketu možete popuniti na sljedećem linku:

<https://www.idn.org.rs/limesurvey/index.php/20202>

Istraživanje se provodi uz potporu Fondacije za otvoreno društvo.

Virtualni sastanak povodom promocije upisa na izborni predmet

S ciljem organizacije promocije upisa na izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, koji se održava u osnovnim školama, prošloga tjedna održan je virtualni sastanak. Iz svojih domova, putem online aplikacije, u video konferenciju uključili su se nastavnici koji realiziraju ovaj predmet ili sudjeluju u njegovoj organizaciji iz Berega, Bezdana, Sente, Sota, Vajske, Plavne, Sombora i Beočina.

Na sastanku je dogovorena izrada promotivnog materijala, način na koji će informacije doći do roditelja, te službeni dopisi i pozivi ravnateljima škola. Također, bilo je riječi i o potencijalno novim mjestima gdje bi se predmet mogao organizirati, odnosno izučavati.

»Na sastanku je zaključeno da svako mjesto ima različite potrebe i da je veoma dobro što smo se sastali da čujemo jedni druge, jer smo ujedno i jedni od drugih učili. Posebnu pozornost i aktivnosti treba usmjeriti na mjesta gdje ima potencijala, a trenutno je mali je broj učenika poput Sombora i Šida«, izjavila je predsjednica Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal**.

Svaka škola bit će kontaktirana prije provođenja anketa, kako bi sve bilo sukladno procedurama i uputama za anketiranje.

Zastupnički klub Vojvođanski front - Srbija 21

Nakon što su dva zastupnika Socijaldemokratske stranke napustila aktualni zastupnički klub pridružujući se zastupničkom klubu Demokratske stranke, formiran je novi klub Vojvođanski front – Srbija 21. Predsjednik tog zastupničkog kluba je **Marko Đurišić**, dužnosnik Srbije 21, a njegov zamjenik je **Nenad Čanak**, lider Lige socijaldemokrata Vojvodine.

Novu zastupničku grupu čine zastupnici LSV-a Nenad Čanak, **Nada Lazić** i **Olena Papuga**, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, kao i predstavnici Srbije 21 Marko Đurišić i **Nenad Konstantinović**.

Ujedinjena demokratska Srbija, Vojvođanski front i Srbija 21, kao članice Ujedinjene demokratske Srbije, kako se navodi u priopćenju, na samom kraju mandata ovoga saziva državnog parlamenta, snažno će zastupati ideju moderne i europske Srbije.

Samo takva Srbija, kako navode, bit će garant demokratizacije,

Parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori u Srbiji – 21. lipnja

Iz izvanrednog stanja na izbore

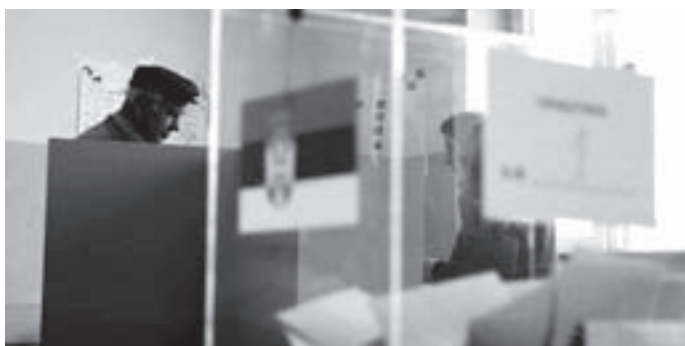
»Povratak u normalu« se pokazao kao povratak u političku borbu s tenzijama i agresivnošću izraženijom nego li prije epidemije koronavirusom * Ne od sada Srbija ima problem sa slobodom medija, koji su u vrijeme korona krize još više došli na vidjelo, napose kada je riječ o dostupnosti pojedinih političkih stranaka ne samo medijima na nacionalnoj razini, već i na lokalnu, kaže Žigmanov

Šestog svibnja je Narodna skupština Republike Srbije, na prijedlog predsjednika i premijerke **Aleksandra Vučića** i **Ane Brnabić**, ukinula izvanredno stanje, s tim da epidemija i dalje traje uz primjenu ublaženih mjera vezanih uz postupan »povratak u normalu«, prije svega uz bliske kontakte između ljudi.

Jedna od ključnih tema u travnju bila je kakve će posljedice pandemija koronavirusom imati na ekonomije zemalja svijeta. Međutim, kako je epidemija u Srbiji prekinula redovite predizborne aktivnosti za izbore koji su bili raspisani za 26. travnja, i statistički pokazatelji ekonomskog rasta procijenjeni od međunarodnih organizacija Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda tumače se prije svega u političkom ključu »za« i »protiv«. Naime, »povratak u normalu« se pokazao kao povratak u političku borbu s tenzijama i agresivnošću izraženijom nego li prije korone.

Povratak u »normalu«?

»Povratak u normalu« je obilježen prosvjedima, lupanjima u šerpe i zvižducima s balkona Beograda nazvanih »Bukom protiv diktature« i vrlo brzom kontraakcijom – bakljadama na krovovima i skandiranjem s razglasa »Đilase, lopove«. Predsjednik Stranke slobode i pravde **Dragan Đilas** objavio je videosnimku na ko-

joj je rekao da su njegova djeca bila uplašena i uznemirena zbog skandiranja nedaleko od zgrade u kojoj žive što je izazvalo brojne komentare u pojedinim medijima i navođenja twittova (velikom većinom anonimnih) s prijetnjama upućenim djeci **Aleksandra Vučića**. Mediji su se potom podijelili na »zaštitnike« predsjednika Vučića i njegove djece, ujedno optužujući Đilasa za zlouporabu vlastite djece i medije koji su nastojali što realnije prenijeti što se u stvari događa u, sada već ponovo, predizborno vrijeme.

Određen je i datum izbora za 21. lipnja, a predsjednik Srbije je u ponedjeljak održao konzultacije s onim strankama i koalicijama koje će sudjelovati na izborima. Među tim strankama u sklopu ko-

alicije Ujedinjena demokratska Srbija je i Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, čiji je predsjednik **Tomislav Žigmanov** zastupnik u Narodnoj Skupštini u aktualnom sazivu. Na pitanje kakvom ocjenjuje političku atmosferu u kojoj se nastavljaju predizborne aktivnosti Žigmanov kaže kako je i dalje prisutan »ne mali broj atipičnosti, koje u većini imaju značajke deficita za normalnu i demokratsku atmosferu u vrijeme prije izbora«, a da se osnovni problemi tiču (ne)slobode medija i neravnopravne zastupljenosti pojedinih aktera na političkoj sceni.

Previše strasti i negativnih naboja

»Ne od sada Srbija ima problem sa slobodom medija, koji su u vrijeme korona krize još više došli na vidjelo, napose kada je riječ o dostupnosti pojedinih političkih stranaka ne samo medijima na nacionalnoj razini, već i na lokalnu. To posebno onda dotiče mogućnost javne vidljivosti koje doznava DSHV: ako kažemo da je gotovo totalno prešućivanje na nacionalnoj razini jednako onoj na lokalnoj, onda je jasno da o ravnopravnoj zastupljenosti u medijima ne može uopće biti riječi. S druge strane, svjedoci smo da osobe i subjekti koji dolaze s apsolutne margine u hrvatskoj zajednici dobivaju prostor gotovo kao nositelji vlasti, što znači da im je svrha, koja im je određena iz centara moći, poželjna i za medijsko praćenje te se pojavljuju kao izuzetno favorizirani takmaci u predizbornim aktivnostima«, kaže Žigmanov te dodaje: »Ni atmosfera u društvu, općenito promatrano, nije dobra – previše je strasti i jakih negativnih naboja u javnom prostoru koji dolaze od strane političkih prvaka. Na poslovičnu snažnu zastupljenost antihrvatskih sadržaja u javnosti već smo se navikli, no to ne znači da isti neće ostaviti negativne posljedice po izborne rezultate.«

Ova je stranka, temeljem odluke Republičke izborne komisije, za vrijeme izvanrednoga stanja u Srbiji prekinula sve predizborne aktivnosti, a kako će DSHV nastaviti predizborne aktivnosti Žigmanov kaže: »Pratit ćemo što će uslijediti nakon ukidanja izvanrednoga stanja, to jest koje će sve mjere ostati na snazi, napose one glede javnog okupljanja zbog eventualnih predizbornih mitinga, te hoće li RIK donijeti neke izmjene o načinu prikupljanja potpisa i organizacije samog izbornog dana. Kada spomenute pojedinosti budu znane nakon usvojenih odluka, DSHV će odmah početi s nastavkom predizbornih aktivnosti.«

Inače, za sada, kao i prije epidemije, prisutna su tri bloka: vladajući blok na čelu sa SNS-om, oporbene stranke koje će sudjelovati na izborima i stranke i koalicije koje su se opredijelile za bojkot izbora.

J. D.

DEMOKRATSKI SAVEZ
HRVATA U VOJVODINI

Beogradska cesta 31, 24000 Subotica, Srbija
tel.: +381(0)24 524-977, tel./fax: +381(0)24 551-348
office@dshv.rs, www.dshv.rs

Republika Hrvatska ne smije zaboraviti na Hrvate u Vojvodini

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini cijeni kako su normativni okvir za prava nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, prateći institucionalni aranžmani i manjinske politike koje ih prate, napose one koje se tiču političke reprezentacije i financiranja kulturne autonomije, riješeni te funkcioniraju na iznimno visokoj razini. Pri tomu ne nječemo da problemi u svakodnevnom životu pripadnika nacionalnih manjina postoje.

Gore spomenuta, pozitivna ocjena napose vrijedi kada je riječ o društvenom položaju i pravima koja uživaju građani srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj – od načina njihove uključenosti u procese donošenja odluka na svim razinama vlasti do količine novca koju imaju na raspolaganju za provedbu identitetskih sadržaja. Takvo što držimo odgovornom i pravičnom politikom koju demokratske države moraju imati spram nacionalnih manjina. Ističemo kako takav odnos nama Hrvatima u Republici Srbiji nije samo na ponos, već uvelike snaži naša nastojanja da se odlučno nastavimo zalagati u ostvarivanju iste razine prava za pripadnike naše zajednice, što još uvijek, na žalost, nije slučaj.

Glede takvih pozitivnih načelnih stajališta, s velikim smo zadovoljstvom primili na znanje informaciju da je Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske 21. travnja donio Odluku o rasporedu sredstava koja se, u državnom proračunu Republike Hrvatske, osiguravaju za potrebe nacionalnih manjina u 2020. godini. Naime, prema toj su Odluci, unatoč svim očekivanjima negativnih financijskih posljedica koju je prouzročio koronavirus, namijenjena sredstva nacionalnim manjinama uvećana za oko 20% u odnosu na 2019. godinu, te ove godine umjesto 36.005.157 iznose 43.395.000 kuna. Od te svote, za potrebe ostvarivanja kulturne autonomije u području informiranja i nakladništva, kulturnog amaterizma i manifestacija srpske zajednice u Republici Hrvatskoj iz državnoga je proračuna opredijeljeno respektabilnih 11.931.000 kuna, to jest više od milijun i pol eura. Ista je novčana svota, također, 20% veća u odnosu na 2019. godinu, kada je s državne razine za potrebe kulturne autonomije Srba u Hrvatskoj izdvojeno 9.005.000 kuna.

Ujedno, ovim putem želimo istaknuti kako takvu situaciju i takve trendove, na žalost, ne bilježimo u Republici Srbiji kada je riječ o odnosu spram financiranja kulturne autonomije ovdašnjih Hrvata, a ako zanemarimo tijela Autonomne Pokrajine Vojvodine – uopće ne registriamo pozitivne trendove. Štoviše, još uvijek nema službenih stajališta o iznosu financiranja potreba Hrvata u Srbiji za ovu godinu, premda su hrvatske institucije i organizacije neslužbeno obaviještene da će negativne posljedice »korona krize« imati reperkusije, kako na financiranje kulturne autonomije tako i na ostvarivanje manjinskih prava. Stoga smo slobodni za-

moliti Vladu Republike Hrvatske i mjerodavna tijela da spomenutu informaciju ozbiljno razmotre pri projekciji svojih političkih aktivnosti u zalaganjima za reciprocitet; budući da, ako se tako što dogodi, funkcioniranje institucija hrvatske zajednice i značajan broj započetih aktivnosti mogu biti dovedeni u pitanje.

I ovim putem, kao odgovorni politički predstavnik Hrvata u Republici Srbiji, jasno želim istaknuti kako je riječ, barem kada se radi o financiranju s državne razine, o gotovo deset puta manjim financijskim sredstvima koje Hrvati u odnosu na Srbe u Hrvatskoj imaju na raspolaganju u Srbiji. O lokalnim razinama ovoga puta ne bih govorio, no, one po Hrvate u Srbiji nisu nimalo povoljne. Samo Grad Zagreb iz svog proračuna Srpskom narodnom vijeću izdvaja više sredstava nego cijela država Republika Srbija Hrvatskom nacionalnom vijeću!

Istodobno, već dulji niz godina bilježimo i druge negativne trendove. Primjerice, javnost u Hrvatskoj mora znati činjenicu da je Republika Srbija iz Proračunskog fonda za nacionalne manjine 2019. godine zajednici Bunjevaca nehrvata, koja je četiri puta brojčano manja od zajednice Bunjevaca koji se na popisu stanovništva prepoznaju kao Hrvati, dodijelila sedam puta više financijskih sredstava za istu vrstu manifestacije koju imaju i Hrvati, to jest konkretnije, za para-manifestaciju koja preslikava običaj koji u svojoj izvornosti niče među bunjevačkim Hrvatima te predstavlja jedan od njezinih temeljnih identitetskih markera. O financiranju aktivnosti koje su usmjerene protiv šokačkih Hrvata na svim razinama vlasti ovoga puta nećemo govoriti. Pri tomu, kopredsjedavajući Međuvladinog mješovitog odbora za provedbu Sporazuma o zaštiti Hrvata u Republici Srbiji i Srba u Republici Hrvatskoj sa srbijanske strane **Ivan Bošnjak** više od četiri mjeseca ne želi odgovoriti hrvatskim medijima u Srbiji na pitanja o ključnim problemima s kojima se suočavaju pripadnici hrvatske zajednice.

Navest ćemo još i to da smo u posljednje vrijeme svjedoci sljedeće prakse: na temelju vladajućeg narativa u Republici Srbiji prema kojemu srpska zajednica u Republici Hrvatskoj kao »ugrožena« ima problema s financiranjem svojih institucija i programa – Zajedničko vijeće općina uspješno ostvaruje plan financijske podrške za svoje aktivnosti od strane lokalnih samouprava u Vojvodini. To ne bi bio problem da se to ne ostvaruje i od strane onih lokalnih samouprava koje umanjuju financijska sredstva namijenjena za hrvatske organizacije i udruge. Ističemo da smo na tako što na vrijeme ukazali našim partnerima iz srpske zajednice u Hrvatskoj, no, na žalost, glede toga nismo imali određenih uspjeha.

Na koncu, a poradi, strahujemo, elementarne održivosti funkcioniranja hrvatskih institucija u Republici Srbiji, realizaci-

je započetih razvojnih projekata, povećanog ostvarivanja manjinskih prava i uopće budućnosti hrvatske zajednice u Srbiji slobodni smo apelirati na sve razine vlasti u Republici Hrvatskoj da, osim što će interes za naš društveni položaj biti stalan, osnaže političku i financijsku podršku! Sa zadovoljstvom glede toga ističemo kako u posljednjih nekoliko godina na tome planu bilježimo odlučne iskorake zahvaljujući Vladi Republike Hrvatske na čelu s predsjednikom **Andrejom Plenkovićem**, Zajednicom hrvatskih županija na čelu s **Goranom Paukom**, s više županija: prije svega Osječko-baranjskom, Vukovarsko-srijemskom i Zagrebačkom, te gradova (Zagreb, Đakovo) i desetak općina (osobito iz Vukovarsko-srijemske županije). Ipak, ukoliko bismo na tomu sada stali, bojimo se da će budućnost Hrvata u Vojvodini biti ozbiljno dovedena u pitanje.

Isto bi trebala pratiti i snažnija podrška diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske u Republici Srbiji, bez da izostaje i elementarna komunikacija s predstavnicima legitimnih hrvatskih institucija i organizacija, kao što je trenutačno slučaj! Posljednji nas je razgovor s ministrom vanjskih i europskih poslova **Gordanom Grlićem Radmanom** glede toga ohrabrio. No, željeli bismo da se isto što prije i ostvari... Jer, institucije Hrvata u Republici Srbiji, unatoč svim izazovima i prijedorima o kojima je bilo riječi, posvećeno i odgovorno će se i nadalje zauzimati za dobro ovdašnjih Hrvata! O dosadašnjim nastojanjima svjedoče brojni pozitivni ishodi i pokazatelji na temelju čega molimo vlasti u Republici Hrvatskoj za daljnju podršku i pomoć!

Tomislav Žigmanov, predsjednik

Očekujemo da zločini nad Hrvatima u Vojvodini napokon dobiju svoja razrješenja

Na žalost, i ove godine, početkom svibnja, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini mora nanovo ukazati i podsjetiti na tragična događanja u Vojvodini s konca 20. stoljeća. U tome, istina, nismo jedini, no, s nama je još uvijek tek nekoliko nevladinih udruga i pojedinaca, ali bez sustavnih politika. Riječ je, o ničim izazvanom, progonu vojvođanskih Hrvata iz njihova zavičaja – jednom od najtragičnijih razdoblja u novijoj povijesti Vojvodine, napose kada je riječ o stradanjima živih ljudi – Hrvata u Srijemu te jugozapadnoj i zapadnoj Bačkoj. Vrijeme režima **Slobodana Miloševića** ne pamtimo samo kao vrijeme straha nego i kao etnički motiviranog nasilja i ubojstva koji su se organizirano provodili spram lojalnih građana hrvatske nacionalnosti i to samo zato što su Hrvati.

Na te tragične događaje podsjećamo javnost i početkom ovoga svibnja, budući da je 6. svibnja u Hrtkovcima 1992. godine održan miting na kojemu je organizator **Vojislav Šešelj** pročitao imena sedamnaestero mjesnih Hrvata kojima je javno poručeno da se imaju iseliti, jer će u protivnom biti protjerani. Istina, nasilno je protjerivanje vojvođanskih Hrvata započelo još 1991. u Novom Slankamenu, no, ovaj je događaj u Hrtkovcima prepoznat u javnosti kao najeklatantniji primjer.

Opetovano smo dužni podsjetiti kako su Hrvati 1990-ih protjerivani i iz drugih vojvođanskih mjesta: Golubinaca, Sota, Morovića, Erdevika, Kukujevaca, Gibarca, Šida, Vašice, Rume, Iriga, Beške, Maradika, Indije, Zemuna, Novih Banovaca, Surčina, Srijemske Kamenice, BEOČINA, Čerevića, Petrovaradina, Srijemskih Karlovaca, Srijemske Mitrovice, Nikinaca, Platičeva, Martinaca, Bača, Plavne, Sonte, Stanišića, Subotice... Nевladine udruge govore o tome kako je u Vojvodini 1990-ih ubijeno 25 osoba, te da ju je moralo napustiti između 35 i 40 tisuća Hrvata. Od izbjeglih se do danas gotovo nitko nije vratio u rodni kraj.

I danas držimo kako je zadaća svih političkih i društveno relevantnih hrvatskih institucija i organizacija, koje djeluju u Vojvodini i Srbiji, otrgnuti zaboravu strahote koje su 1990-ih godina vojvođanski Hrvati proživjeli, a oni sretniji preživjeli. Jer, zajednica koja ne pamti i ne memorira vlastito stradanje, koja primjerno ne neguje sjećanja na vlastite žrtve jest zajednica koja nema

budućnost. To nam mora biti zadaća tim prije, jer u politikama suočavanja s prošlošću u Srbiji još uvijek izostaju sadržaji koji se odnose na vlastito udioništvo u krivnjama za zločine i na vlastitom teritoriju i sukladno tomu pravno i političko rješavanje pitanja protjerivanja Hrvata iz Vojvodine. Ističemo, pravosudna tijela u Srbiji do sada nisu pokretala sudske postupke za učinjene zločine na teritoriju Vojvodine iz tog vremena: ne postoji niti jedno javno obilježje za žrtve, a nema ni prigodnog memoriranja. Ovi se zločini, naime, sustavnim politikama prešućuju, na što ne smijemo pristati.

Također, opet ističemo da je za zločine nad Hrvatima u Vojvodini pravomoćno osuđen, pred Mehanizmom za Međunarodne kaznene sudove u Haagu, Vojislav Šešelj. Isti onaj koji je nakon toga, mimo svih demokratskih standarda i standarda međunarodnoga prava, nastavio svoje političko djelovanje, koje je dijelom usmjereno ne samo na nijekanje činjenica zbog kojih je osuđen – zločina nad Hrvatima u Srijemu nego i na aktivno djelovanje u mjestu u kojemu su se zločini i događali, kao što su Hrtkovci, gdje njegova stranka ima prostor u kom se odvijaju aktivnosti nijekanja zločina – što držimo za njihovu banalizaciju. Stoga, takvo što smatramo nedopustivim djelovanjem za svaku demokratski legitimiranu državu, koje bi onda i mjerodavna tijela Srbije morala zabraniti. To, kao pripadnici ranjene zajednice s razlogom očekujemo, jer se isto može tumačiti i kao ruganje nevinim žrtvama i kao nespremnost srbijanskih vlasti da se primijene neke od temeljnih preporuka Europske unije kada je riječ o politikama suočavanju s prošlošću. Nadamo se kako šutnja ne znači i odobravanje.

U tom smislu, vjerujemo da i Zagrebački summit, koji je održan upravo 6. svibnja – na dan koji podsjeća na nasilno protjerivanje Hrvata iz Srijema, odnosno Vojvodine, može pridonijeti ne samo razvoju i jačanju regionalne suradnje i dobrosusjedskih odnosa već može postati i mjesto na kojem će se posvijestiti kako se napori u okviru procesa pomirenja i rješavanja bilateralnih sporova iz prošlosti u ovom dijelu Europe moraju razriješiti i na dobro Hrvata u Srbiji.

Tomislav Žigmanov, predsjednik

Rampa i za radnike iz pograničnog pojasa

Zbog zatvaranja granice između Srbije i Hrvatske od polovine ožujka onemogućen odlazak radnika iz pograničnih mjesta na posao u Hrvatsku

Iz Srbije u Hrvatsku i iz Hrvatske u Srbiju može se prijeći na osam graničnih prijelaza. Svi oni zatvoreni su od polovine ožujka, pa je sav putnički promet zaustavljen. Veliki je to problem za one koji su do zatvaranja granica svakodnevno putovali na posao u susjednu Hrvatsku. A iz Podunavlja i Srijema nemali broj Hrvata poslom je vezan za tvrtke u pograničnom dijelu susjedne države. Oni koji zbog zatvaranja granica nisu bili spremni ostati bez posla, odlučili su ostati u Hrvatskoj. Oni drugi otvaranje granica čekaju u svojim domovima, ali bez posla i plaća.

Od sigurnosti do strepnje

Dvadesetak Sončana, dobi od 20 do 60 godina, kruh zarađuje, ili preciznije rečeno: zarađivalo je do 14. ožujka u susjednoj Hrvatskoj, u tvrtki *Erdutski vinogradi*, u pogonima vinarije i na plantaži grožđa. Najmanje još toliko žitelja ovog podunavskog sela u kojem su Hrvati većinsko stanovništvo, uposljeni u malim tvrtkama, kod privatnih poduzetnika ili na stočnim i peradarskim farmama u rubnim dijelovima istočne Slavonije svakodnevno je putovalo na rad preko cestovnog graničnog prijelaza Bogojevo – Erdut. Neki sa srbijanskom, neki s hrvatskom putovnicom. Zarade u visini hrvatskog minimalca znatno su premašivale plaće

koje bi mogli ostvariti radom u okolnim mjestima u Srbiji. Stoga su sa sigurnošću planirali sutrašnjicu, svaki spram svoje dobi. Isti ti ljudi danas sa strepnjom gledaju u budućnost, jer od subote, 14. ožujka, kad su posljednji put zbog posla prešli granicu, žive na bijelom kruhu. Objavom izvanrednog stanja i zatvaranjem granica Srbije u večernjim satima 15. ožujka ostali su uskraćeni u pravu na rad. Dvojica uposlenih na plantaži grožđa uspjeli su u ranim jutarnjim satima u ponedjeljak, 16. ožujka, prijeći granicu i otići na posao, jedan se još prije ovih događaja nastanio u Erdutu. Ostali, koji su se na posao uputili sat-dva nakon njih, vraćeni su s granice od srbijanske pogranične policije. Pritom nisu dobili nikakvu obavijest, niti rješenje o samoizolaciji. Nakon osam dana u domove su im banuli pripadnici policije kako bi utvrdili poštuju li mjere samoizolacije, koje im, inače, nitko nije službeno naložio, niti u pisanoj niti u usmenoj formi. Policajci su se pozivali na izrečeno u medijima od strane predsjednika **Vučića**, a ima li to ikakvu pravnu težinu, pitanje je za pravnike. Uslijedile su i svakidašnje telefonske provjere od MUP-a i Doma zdravlja Apatin. Na samom isteku samoizolacije telefonski su obaviješteni da je ista produljena na dvadesetosmodnevnu. U međuvremenu su od poslodavca obaviješteni da su im po sili zakona raskinuti ugovori o radu.

Šute i Beograd i Zagreb

Hoće li dvije države riješiti problem radnika koji iz pograničnih područja putuju na posao, slično kao što je to riješeno s Mađarskom, pokušali smo doznati u ministarstvima vanjskih poslova Srbije i Hrvatske. Na naša pitanja, upućena putem službi za informiranje u ovim ministarstvima, nitko nije odgovorio.

Prepušteni sami sebi

Dvojica uposlenika *Erdutskih vinograda*, koji su 16. ožujka uspjeli otići na posao nisu se ni do danas uspjeli vratiti u Sontu, odnosno u Srbiju. Hrvatska pogranična policija ih je propustila uz redovitu kontrolu isprava, međutim, pogranična policija Srbije im nije dopustila ulazak u zemlju čiji su državljani.

»Čitam da je na jedan nesporazum u slučaju putovanja radnika na posao u Mađarsku munjevito odreagirao gospodin **Pásztor** i nesporazum je u momentu otklonjen, uz tumačenje da je došlo do banalne administrativne greške. Pitam se štiti li neki od političara i interese tvrtki u Hrvatskoj i nas, ili možda još nitko od njih nije obaviješten da Hrvata ima i u bačkom Podunavlju? Stjecajem okolnosti sada sam u Hrvatskoj, ali mi je krivo što ne mogu bar jedanput tjedno obići majku, koja je ostala u našoj kući u Sonti«, kaže u telefonskom razgovoru jedan od uposlenika *Erdutskih vinograda*, razumljivo, ne želeći da mu se javno objavi ime.

Od ostalih rijetko je tko i raspoložen pričati za medije, osobito ne uz objavu imena i prezimena u javnosti.

»Mislim da smo svi mi žrtve nejasno definirane politike i nespremnosti političara Srbije i Hrvatske za razgovore o položaju maloga čovjeka. Osobno, ovo zamješateljstvo me je dovelo u vrlo nezavidnu situaciju. Pred ženidbom sam, a nedavno mi je tvrtka poslala obavijest o raskidu ugovora zbog nemogućnosti obavljanja ugovorenih poslova. Razmišlja li itko o ovakvim momentima? Bez lažne skromnosti, tvrtka u Hrvatskoj ostala je bez dobrih radnika, a mi smo ostali bez, za prilike u Srbiji, vrlo solidnih nadnica. I što će sada Srbija s nama? Sumnjam da su državi potrebni novi socijalni slučajevi. I kako da vjerujem zvaničnicima, kojima su puna usta raznih stimulacija za mlade bračne parove i borbe za povećanje nataliteta? Nakon svega ovoga, moja zaručnica i ja duboko smo razočarani i jedino želimo otići živjeti u neku normalniju sredinu«, kaže razočarani bivši radnik tvrtke *Erdutski vinogradi*.

U smještaju ili zatočeni u svom selu

Veliki broj mještana iz Sota i Ljube, tragajući za poslom, pronašao je stalno zaposlenje na poljoprivrednim gospodarstvima u Iloku. Zatvaranje granica onemogućilo je mnoge da odu na posao, a samo neki od njih uspjeli su tamo pronaći privremeni smještaj. **Željka Donković** iz Ljube ostala je u Iloku za vrijeme izvanrednog stanja u Srbiji.

»Radim u privatnoj tvrtki u Iloku već duže vrijeme. Imam hrvatske dokumente i uredno sam prijavljena u tvrtki. Dok nije

proglašeno izvanredno stanje u Srbiji, na posao sam putovala osobnim autom. Kad sam saznala da će se granice zatvoriti, odlučila sam u dogovoru sa šefom doći u Ilok i nastaviti raditi. On mi je osigurao smještaj i auto da mogu putovati na posao. Smještaj ne moram plaćati tako da nisam u gubitku. Sada ne trošim puno novca, izdaci su mi manji, ali mi nedostaje što ne mogu otići kući. Selo mi je tako blizu, a tako daleko. Ima nas više iz Sota i Ljube koji smo ostali ovdje. Ali ima i onih koji nisu uspjeli osigurati smještaj u Iloku i koji su ostali u svom selu. Zbog trenutne situacije ne mogu putovati u Hrvatsku, niti mogu raditi. Do kada će to trajati i kada ćemo moći otići kući, nitko nam ne može sa sigurnošću reći«, navodi naša sugovornica.

Damir Sarvaš, također iz Ljube, već deset godina radi na poljoprivrednom gospodarstvu u Iloku. Kaže da je zadovoljan uvjetima rada i plaćom koju dobija, ali je nažalost zbog zatvaranja granica ostao zatočen u svom selu bez mogućnosti redovitog odlaska na posao.

»Oko 15 ljudi iz Ljube, među kojima sam i ja, trenutno ne mogu otići na posao u susjednu Hrvatsku. Dok nije proglašeno izvanredno stanje, na posao sam putovao osobnim vozilom. Svi mi koji smo ostali u selu imamo dozvole za rad, ali zbog izvanredne situacije ne smijemo prijeći granicu. Već dva mjeseca ne dobijam plaću ali sam razgovarao sa šefom i on mi je obećao da će mi, kada se okonča ova situacija, isplatiti dio zarade. Još uvijek ne znam hoće li to biti tako dok ne odem u Ilok i ne razgovaram s pretpostavljenima. Imam obitelj, dvoje male djece koje moram izdržavati. Za ovo vrijeme išao sam pomalo raditi po selu, a hvala Bogu imam zemlje pa sam ovo vrijeme iskoristio da završim poslove u polju. Nisam nigdje izlazio, nisam trošio novac, a ono što sam imao uštedeno sam sačuvao. Nadam se da ću se uskoro vratiti na posao, a postoje i obećanja da će se granice otvoriti poslije 15. svibnja. Ja se nadam da će tako biti i da će se nakon toga situacija normalizirati, barem što si tiče nas uposlenih u Hrvatskoj«, ističe Damir Sarvaš.

I. A. / S. D. / Z. V.

Ostali u Belom Manastiru

U desetak kilometara udaljena baranjska mjesta na posao je do zatvaranja granice putovalo nekoliko Monoštorača.

»Izvanredno stanje je uvedeno u Srbiji 15. ožujka, a mi smo naredno jutro preko graničnog prijelaza Bogojevo otišli na posao. U petak je donijeta odluka o zatvaranju granice i mi smo ostali u Hrvatskoj, ne znajući koliko će sve to trajati. A evo skoro smo dva mjeseca ovdje. Priča se da će granica biti otvorena 18. svibnja, ali što ako se nakon povratka kući više ne budemo mogli vratiti u Hrvatsku? Čujemo da je Srbija s Mađarskom potpisala nekakav sporazum koji omogućava odlazak na posao iz pograničnih područja. Takav sporazum odgovarao bi i nama«, kaže **Dalibor Marijanović**, koji s dvojicom svojih kolaga boravi u privremenom smještaju koji im je osigurao vlasnik tvrtke iz Belog Manastira u kojoj su uposleni.

Studiranje u izvanrednom stanju (II.)

Fakulteti i dalje zatvoreni

Mjere koje su Srbija i Hrvatska uvele u borbi protiv koronavirusa postupno se ublažavaju, ali je još uvijek nepoznata kada će se studenti vratiti na svoje fakultete. Nastava na samim fakultetima je prekinuta u ožujku, ali su predavanja nastavljena, za što su iskorištene razne platforme za video pozive. Iako se na taj način održao kontinuitet nastave, očekivanja studenata su da se što prije vrate redovitoj nastavi, tim prije što ih uskoro čekaju i ispitni rokovi.

Jovana Gromović, studentica prve godine kroatologije i komunikologije na Fakultetu hrvatskih studija u Zagrebu:

»Nastava nam je prekinuta sredinom ožujka. Fakultet je brzo odreagirao, seminarski vid nastave se odvija preko sustava *Merlin*, a baš sama predavanja imamo preko raznih platformi za video pozive (Skype, Zoom, Microsoft teams...). Nastavu preko kamere nemamo kod svih profesora, samo kod pojedinih, a s ostalima komuniciramo putem *Merlina*, maila. Kolokvije za sad nismo imali, niti su profesori rekli da će ih biti. Ovaj način nastave je dobar zbog toga

što nastavu pratite u udobnosti svojih domova. Profesori su veoma fleksibilni i za sve se dogovorimo, imaju razumijevanja za nas, kao i mi za njih. Jedina loša strana je što smo ponekad pretrpani zadacima. Ako nešto ne stignemo uraditi, javimo se i dogovorimo, jer profesori imaju razumijevanja i nema mjesta panici niti nervozu. Nekad profesori odaberu da ne radimo seminar samostalno nego s njima, što svakako olakšava rad, jer se onda to svede na 45 minuta tjedno i to se obavi preko video poziva. Ako je slučaj, kao danas kad imamo zadatak da pratimo medije, onda je to cijeli dan, zbog samog tipa zadatka. Većina zadataka nam se uglavnom svodi na to da početkom tjedna dobijemo što i kako uraditi i onda nam je rok predaje do predavanja ili termina u kojem se predavanje od-

vijalo u roku redovne nastave. Nekad se desi da imamo mini ispit, točnije pitanja iz obrađene teme na prošlom predavanju, to se odradi na samom početku, imamo za to pola sata i onda se nastavi normalno predavanje koje traje sat i pol vremena. U Zagrebu sam ostala prvenstveno zbog situacije s granicama, jer ne znamo kad će početi normalna nastava i da li bih tada mogla nazad u Zagreb. Također, zbog predavanja, seminara i ostalog mi je lakše ovdje. Imam svoj mir da uradim sve te stvari kako treba, mogu učiti bez smetnji, što je svakako dobro jer sada imam vremena da se maksimalno posvetim fakultetu.«

Majda Stantić, studentica treće godine integriranih studija na Stomatološkom fakultetu, Sveučilišta u Beogradu:

»U roku od nekoliko dana od trenutka proglašenja izvanrednog stanja 15. ožujka teorijska nastava je organizirana preko Google Classrooma, gdje je svatko pristupio predmetima koje sluša u tekućoj godini. Profesori su istog tjedna poslali materijale u vidu prezentacija praćenih glasom. Ne postoji određen dan ili vrijeme kada se predavanje mora odslušati već je studentima dano na slobodu da organiziraju svoje vrijeme kako žele, a većina predavanja ostaje dostupna na platformi do daljnjeg. Ukoliko imamo pitanja, nedoumice i sl., profesorima i asistentima se obraćamo putem maila. Ovakav vid predavanja je kod većine kolega naišao na pozitiv-

ne komentare zbog slobode u organiziranju vremena za učenje. Praktična nastava, kao i svaki kontakt s pacijentima su obustavljeni. Nadam se da ćemo iz ove situacije svi izaći zdravi i sposobni da nadoknadimo izgubljeno vrijeme. Vjerujem u organizacijske sposobnosti Sveučilišta i njihovo zalaganje da se studentima i profesorima olakša vrijeme koje je pred nama. Svakako da neće biti jednostavno obveze predviđene za duži period obaviti za mnogo

kraći. Nisam od onih kojima se kreativna crta za vrijeme karantene probudila, iako sam se nadala da ću svaki naredni dan bolje iskoristiti od prethodnog. Poboľjšala sam svoje kulinarske sposobnosti, čitala beletristiku za koju inače ne nalazim vremena, učila, provodila vrijeme s obitelji igrajući društvene igre. Ovu sam situaciju doživjela upravo kao izvanredno stanje, smanjila sam kretanje, trudila sam se da poštujem preporučene mjere, ne znajući što bih drugo mogla poduzeti. Drago mi je što sam bila doma duže vrijeme nego što bi inače za ovo doba godine to bilo moguće.»

Ivan Darabašić, student treće godine Visoke tehničke škole u Novom Sadu na smjeru web dizajn:

»S obzirom na to da je kućni način života moj normalan način života, bez problema sam se prilagodio na njega. Slobodno vrijeme koristim na najbolji mogući način u vidu svog samousavršavanja. Naime, upisao sam online tečaj za digitalni marketing tako da to trenutno izučavam. Također, rješavam i ovo malo obveza što mi je ostalo na fakultetu, uglavnom putem online nastave koja mi

u ovom periodu puno znači. Pored svega toga, bavim se i online prodajom polovne garderobe na svojoj Instagram stranici. Smatram da će ova pauza negativno utjecati na moj semestar. Preostalo mi je da riješim još nekoliko ispita i da diplomiram, što sam planirao uraditi do srpnja. Sada ću to morati odgoditi do jeseni. Ali svakako da ću se do tada posvetiti učenju koje će, nadam se, pozitivno utjecati, kako na moje profesionalno znanje tako i na moju financijsku inteligenciju. Osim digitalnih platformi za rad i online nastavu, pokrenuta je i platforma *digitalna solidarnost*, gdje se nalaze informacije o besplatnim platformama za učenje na daljinu, radu od kuće, besplatnim online knjigama i drugim sadržajima.»

Mirjana Četojević, apsolvantica na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu:

»Vrijeme kod kuće provodim tako što vježbam, čitam knjige za koje nisam imala dovoljno vremena i provodim vrijeme sa svojom obitelji. Pripremam ispite i pomažem majci oko kućanskih poslova, jer je sad pravo vrijeme da se sve dovede do savršenstva. Posvećujem se sebi, ali vodim računa i o drugima. Online nastava mi puno znači, ali je najvažnija organizacija vremena. Napravila sam

sebi raspored dnevnih aktivnosti, tako da mi ništa ne predstavlja problem. Jedina mana je ta što nismo fizički prisutni na predavanjima i što nismo u stalnom kontaktu s profesorima. Smatram da je vrlo važna odgovornost studenta u ovom razdoblju, kao i da svi daju svoj maksimalni doprinos. Studenti nauče dosta vještina tijekom školovanja na fakultetu, tako da bi ih trebali primijeniti i u ovakvoj situaciji.»

Luka Bosančić, apsolvant na Poljoprivrednom fakultetu u Novom Sadu:

»Zbog novonastale situacije došao sam iz Novog Sada u svoje rodno mjesto. Vrijeme provodim tako što obavljam poslove na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu i pomažem svojim roditeljima. Učim koliko mi vrijeme dozvoli, s obzirom na to da sam tijekom cijelog dana na njivi. Smatram da će se ova pauza odraziti na dalji tijek školovanja, jer smo do sada već izgubili dva ispitna roka. Naravno da je najveća odgovornost na studentu, ali nemogućnost izlaska na ispite demoralizira svakog studenta.»

S. D. / I. P. S. / Z. V.

Damir Begović, glavni i odgovorni urednik *Plave Vinkovačke televizije*

U prvi plan isplivali su tabloidizacija i senzacionalizam što je izravno i neizravno dovelo do pada kredibiliteta medija, ujedno i naše struke.

* Hrvatsku rič iz Vojvodine smatram nimalo nevažnim segmentom našeg programa čijim konzumentima ovom emisijom nudimo značajno kvalitetan sadržaj više. Osnovna ideja i jest bila gledateljima iz Hrvatske približiti život hrvatske manjine u Srbiji

Intervju vodila: Suzana Darabašić

Medijsku stvarnost je neophodno mijenjati

Plava Vinkovačka televizija je televizija sa županijskom koncesijom za područje Vukovarsko-srijemske županije, Osječko-baranjske i dio Brodsko-posavske županije. S emitiranjem je počela 1. veljače 1994. godine, a danas emitira 10 sati programa dnevno, uglavnom vlastite produkcije, te programe drugih lokalnih tv postaja. Od 1. ožujka 2017. godine s emitiranjem kreće *Plava TV* sa županijskom koncesijom za područja Virovitičko-podravske i Požeško-slavonske županije, te dijelova Bjelovarsko-bilogorske i Brodsko-posavske županije. Oba kanala, *Plava vinkovačka* i *Plava TV* pokrivaju područje s oko milijun stanovnika. Od lipnja 2016. godine, gledatelji *Plave Vinkovačke televizije* u okviru programa mogu gledati emisiju *Hrvatska rič iz Vojvodine* posvećenu hrvatskoj nacionalnoj manjini u Srbiji. **Damir Begović** je glavnim i odgovornim urednikom *Plave Vinkovačke televizije* imenovan 1. veljače 2019. godine. Rado je pristao govoriti za naš tjednik o svom životu, dosadašnjem novinarskom angažmanu, programskoj orijentaciji *Plave vinkovačke televizije* danas, o ulozi i položaju novinarske profesije u Hrvatskoj i zemljama u regiji, te o suradnji s hrvatskim medijima u Srbiji.

Zamolila bih Vas da naše čitatelje bliže upoznate s Vašim novinarskim putem i dosadašnjim angažmanom u medijima u Hrvatskoj?

Moja životna priča započela je u Vinkovcima. Prvi put zaplakao sam u zoru 16. travnja 1975. godine. U rodnom gradu završio sam osnovnu školu te dva razreda srednje škole. Bezbrizne gimnazijske dane prekinuo je Domovinski rat, pa sam srednjoškolsko obrazovanje nastavio u Zagrebu. Nakon mature vratio sam se u Vinkovce gdje sam 1995. godine započeo novinarski put. Tri godine kasnije opet sam, tada zbog fakultetskih ambicija, preselio u Zagreb, 2003. godine diplomirao sam novinarstvo na Fakultetu političkih znanosti. Nedugo potom ostvario sam profesionalni angažman u redakciji *Sportskih novosti*, s ove vremenske distance slobodno mogu reći kako mi je ta reporterska epizoda najdraža u novinarskoj karijeri. Prokrstario sam mnoge meridijane i paralele, imao čast i privilegij dijeliti redakciju s imenima koja zvuče i znače u svijetu hrvatskog sportskog novinarstva. Učio sam i štošta naučio od **Antona Samovojske, Tomislava Dasovića, Nevena Bertičevića, Branka Stipkovića**, neponovljivog i nažalost pokojnog **Tomislava Židaka**... U te tri godine spoznao sam mnogo toga važnog o novinarstvu, između ostalog i dvije bitne stvari o kojima se ne uči u studentskim klupama. Prvo, nikada ne idi od kuće bez doručka, jer nikad ne znaš hoćeš li imati vremena za ručak. I drugo, uvijek sa sobom ponesi grafitnu olovku, jer nikada ne znaš kada će kemijska ostati bez tinte. Televizijskom novinarstvu vratio sam se 2008. godine na *Osječkoj televiziji*, a 2011. godine zabilježen je moj povratak u matičnu kuću, na *Vinkovačku televiziju*. U međuvremenu sam radio i kao sportski komentator na *Areni sport* te kao vinkovački dopisnik *Vjesnika*, *Jutarnjeg lista* i *Glasa Slavonije*. A sve to vrijeme obožavam pse i motocikle, pa i danas svaki slobodni trenutak koristim za šetnju sa Silom ili vožnju *kawasakijem*. Glavnim i odgovornim urednikom *Plave vinkovačke televizije* imenovan sam 1. veljače 2019. godine. Prethodno sam uređivao i vodio emisije sportskog sadržaja *Niski start*, *Fair play* i *Županijski nogomet*, a stjecajem okolnosti sam polako ulazio i u sferu informativnog programa. Nedostaju mi reporterski dani, ali pronalazim izazov i u ovim uredničkim.

Vinkovačka televizija s radom je krenula 1. veljače 1994. godine, a danas je jedan od najznačajnijih medija hrvatskog istoka. Također, od 2017. godine ušla je u domove

cijele Slavonije i preimenovana je u Plavu vinkovačku televiziju. Jeste li zadovoljni gledanošću i medijskim prostorom koji ste dobili pokretanjem novog kanala?

Od prije tri godine vlasnici smo i druge koncesije, pa kao nakladnik djelujemo na dva kanala. Ispostava u Virovitici opravdala je svrhu i razlog svog postojanja. Njome smo pokrili područje zapadne Slavonije, ali i središnje Hrvatske, a probili smo se čak i do rubnih dijelova Zagreba, što nam otvara zanimljiv marketinški potencijal.

Koja je programska orijentacija Plave Vinkovačke televizije danas?

Programski se pokušavamo prilagoditi i zahtjevima tržišta i zahtjevima gledatelja, ali i našim realnim mogućnostima. To nije nimalo jednostavno, osobito u gospodarskom okruženju u kojem djelujemo. No, silan trud koji ulažemo rezultirao je time da *Plava vinkovačka televizija* dnevno proizvodi desetak sati programa razvrstanog na 15-ak emisija. Naglasak je na informativnom programu, međutim ne zanemarujemo dakako ni ostale sadržaje. Nastojimo biti i zabavni, i edukativni, i korisni društvenoj zajednici, no prije svega blizu našim gledateljima, u interaktivnoj komunikaciji koju s njima ostvarujemo kroz neke vrlo gledane kontakt emisije. S moje pozicije nezahvalno je govoriti o tome koliko smo dobri u tome što radimo, prepustio bih to drugima. U novinarskom svijetu znademo reći kako su činjenice svetinja, a komentari slobodni. A činjenica da trajemo već više od dva i pol desetljeća ipak možda nešto govori o nama i našoj vrijednosti.

Prošle godine svečano ste obilježili četvrt stoljeća postojanja i rada. Kako biste prokomentirali putanju rada i napretka ovog danas značajnog elektroničkog medija, od njegovog početka do danas?

Godine 1994. krenuli smo doslovno od ničice, pa se podrazumijeva kako je putanja našeg razvoja zahvaljujući ogromnom entuzijazmu i u to vrijeme modernoj opremi išla rapidno prema gore. Entuzijazma zapravo nikada na našoj televiziji nije nedostajalo, no zbog poslovičnog nedostatka novca i brzog razvoja novih tehnologija upadali smo u povremene poteškoće u tehničkom smislu. U posljednjih nekoliko godina, međutim, osuvremenili smo opremu i dobili novi studio atraktivnog izgleda. Uza sve to, što je i najvažnije, dobro smo posloženi u kadrovskom smislu, raspoložemo doista kvalitetnim ljudskim potencijalom koji ni po čemu ne zaostaje za onim koji postoji na velikim televizijama nacionalnog predznaka.

Pretpostavljam da ste se u dosadašnjoj novinarskoj karijeri susretali s različitim ocjenama novinarskog rada. Kakva je Vaša ocjena novinarske profesije danas u odnosu na neka prošla vremena?

Novinarstvo je u Hrvatskoj tijekom posljednja dva desetljeća pretrpjelo velike promjene koje se očituju u većem broju dostupnih medija, odnosno medijskih kanala, ali ne samo u tome. Prije svega, radi se o ozbiljnim strukturnim promjenama unutar profesije. Nadalje, mediji u Hrvatskoj su u posljednjih 20 godina dijelili sudbinu društvene tranzicije koja je nedvojbeno ostavila traga na njihovu profilu i ponašanju, uz izravnu izloženost zapadnim medijskim trendovima i utjecajima koji mi se nimalo ne sviđaju. Iskreno, čeznutljiv sam za onim vremenima kada je vijest bila kraljica novinarstva. Danas to više nije tako, u prvi plan isplivali su tabloidizacija i senzacionalizam što je izravno i neizravno dovelo do pada kredibiliteta medija, ujedno i naše struke. Kada je senzacija postala važnija od činjenice, kratkoročno se povećala naklada, ali se dugoročno srozala novinarska profesija koja je zbog toga danas u svojevrsnoj krizi. A imidž novinara itekako poljuljan.

Koliko je moguće u današnjim uvjetima biti idealan novinar, onaj koji priopćava samo suštu istinu?

Novinarstvo je profesija koja, pod uvjetom da joj se pristupa pošteno i beskompromisno, može i mora biti nositelj istine. A pravo na slobodu izvještavanja temeljni je novinarski alat. Međutim, sve češće svjedočimo žestokim bočnim i frontalnim udarima na to elementarno novinarsko pravo. Uskraćivanje prava na informacije i pokušaji cenzure od strane vlasti i pojedina postali su novinarska svakodnevica. Vraćam se na Vaše pitanje: idealan novinar oslobođen je svih okova, a biti idealan u današnje vrijeme, nažalost, prije svega znači imati dovoljno novca. Jer, ekonomska je ovisnost, opet nažalost, ono što guši pravo novinarstvo. Osjećaju se snažan utjecaj i interes kapitalističkog poslodavca koji očekuje da mu njegova investicija u neki medij donese profit, ali i ugled. Objektivno novinarstvo u čestom je razmimoilaženju i s interesom političara na vlasti koji kontroliraju medije i drže ih ovisnima o proračunu – zaboravljajući pritom da je riječ o javnom, a ne privatnom novcu – kako bi s istim tim javnim novcem glancali osobni imidž, ne dopuštajući ili barem ublažavajući kritiku svoga rada. S druge strane, javnost s punim pravom želi nepristrane informacije i tu dolazimo do velikog raskoraka. Medijski prostor danas je naprosto premrežen političkim i korporativnim interesima, opterećen je cenzurom, a javlja se i problem autocenzure, pogotovo u manjim sredinama. U strahu za egzistenciju novinari povlače ručne kočnice i otupljuju svoja pera. A poznato je da ništa bolje ne disciplinira od straha.

Mislite li da novinari dijele istu sudbinu kada je u pitanju njihov profesionalni i materijalni položaj, kako u Hrvatskoj tako i u drugim zemljama regije?

Novinarski posao nekoć je bio ugledno građansko zanimanje, danas to više nije. Novinari su izgubili društveni i profesionalni status, dijelom i zbog toga što su izgubili vjerodostojnost, koju pak nemaju zbog gubitka ovisnosti o čemu smo ranije razgovarali. Sindikat novinara i Hrvatsko novinarsko društvo neprestano upozoravaju na sve lošiji status i položaj struke, a nekome će možda zanimljiv biti podatak o tome da se trenutno u Hrvatskoj vodi čak oko 900 sudskih procesa protiv novinara teških preko 9 milijuna eura. Uzgred, kad smo već kod novca, da je novinarstvo potplaćena, odnosno materijalno podcijenjena branša, ne treba posebno ni naglašavati. Vjerujem da bitno različita situacija nije ni u ostalim zemljama regije.

Gledatelji Plave Vinkovačke televizije od lipnja 2016. godine u okviru programa mogu pratiti i emisiju Hrvatska rič iz Vojvodine, posvećenu hrvatskoj nacionalnoj manjini u Srbiji. Kakvo je Vaše mišljenje o ovom projektu, nastalom na temelju dogovora tadašnjeg člana Izvršnog odbora HNV-a zaduženog za informiranje a sadašnjeg ravnatelja NIU Hrvatska riječ Ivana Ušumovića i tadašnje glavne i odgovorne urednice Vinkovačke TV Ane Šibenik Tomić?

Bio je to »potez za notes«! Podsjećam, neposredno prije toga Radio Subotica obustavila je proizvodnju programa na hrvatskom jeziku, pa je veliki dio vojvođanskih Hrvata ostao bez mogućnosti informiranja na materinjem jeziku. Vinkovačka televizija omogućila je priliku i prostor da se kroz ovu emisiju čuje i hrvatska riječ s druge strane Dunava. Dosad smo emitirali 44 emisije, suradnja je trenutno prisilno obustavljena zbog dobro poznate epidemiološke situacije oko koronavirusa, ali želim vjerovati da nećemo još dugo čekati na njezino 45. izdanje.

Koliko smatrate da je važno da se gledatelji Plave Vinkovačke televizije upoznaju sa životom i aktivnostima hrvatske zajednice u Srbiji?

Hrvatsku rič iz Vojvodine smatram nimalo nevažnim segmentom našeg programa čijim konzumentima ovom emisijom nudimo značajno kvalitetan sadržaj više. Osnovna ideja i jest bila gledateljima iz Hrvatske približiti život hrvatske manjine u Srbiji. Sve emisije studiozno su pripremljene i kvalitetno realizirane, a gosti zanimljivi i kompetentni, zaslužuju da ih se čuje i vidi. Ovaj projekt, smatram, od golemog je značaja i za hrvatsku zajednicu u Srbiji kojoj emisija predstavlja svojevrstan prozor u svijet. Također, realizacijom emisije nastojali smo poslati poruku našim sunarodnjacima u Srbiji da su nam važni i jasan signal da nisu zaboravljeni.

Na osnovu emitiranih emisija do sada, imate li podatak kolika je gledanost te emisije i postoji li dovoljna zainteresiranost gledatelja?

Egzaktan pokazatelj o gledanosti našeg programa nemamo, ali emisiju smo smjestili u prilično popularan termin u našoj programskoj shemi. K tome, dvaput repriziramo svaku emisiju koja je dostupna i na našem Youtube kanalu pa se sukladno tome usudujem ustvrditi da Hrvatska rič iz Vojvodine gromoglasno odzvanja našim medijskim prostorom.

Je li u planu neki novi projekt i suradnja vaše medijske kuće s hrvatskim medijima Srbiji?

Prije svega, jedva čekamo da ova epidemiološka neprilika prođe i borba s nevidljivim suparnikom bude gotova, pa da nastavimo s proizvodnjom Hrvatske riči iz Vojvodine. Eventualna nadgradnja suradnje uvijek je moguća, ovisit će o koječemu, a prvenstveno o našim programsko-tehničkim mogućnostima.

I na kraju, kao glavni i odgovorni urednik i novinar s bogatim iskustvom, kako biste ocijenili medijsku scenu u Hrvatskoj i Srbiji?

Dojam, kao i neke činjenice, kazuju kako su obje medijske scene poprilično kontaminirane. Doista zapanjujuće zvuči podatak jednog istraživanja o tome da je jedan dnevni list u Srbiji na 302 naslovne stranice publicirao čak 362 lažne vijesti. Svaki dodatni komentar potpuno je suvišan. Nisam sretan ni zbog stanja u Hrvatskoj. Evo, prošle nedjelje, a povodom Svjetskog dana slobode medija, gošća popularne emisije HRT-a Nedjeljom u 2 trebala je biti kolegica Maja Sever, inače predsjednica Sindikata novinara Hrvatske. Međutim, njezino gostovanje u toj vrlo gledanoj emisiji iznenada je otkazano uz prilično smiješna obrazloženja. Podsjećam, HRT je javna televizija koja se financira novcem poreznih obveznika. Stoga se ne smijemo čuditi podatku koji je iznjedrilo istraživanje jedne britanske nevladine udruge prema kojem je Hrvatska u razdoblju od 2014. do 2017. godine svrstana među zemlje s najvećim smanjenjem slobode medija. Znae s kim smo u društvu? S Jemenom, Indijom i Burundijem. To je poraz svih nas koji djelujemo u medijskom prostoru. Stoga, cjelovita i beskompromisna strukturna medijska reforma koja će ozdraviti naše novinarstvo nameće se kao nužnost. Ne smijemo se štedjeti niti umoriti u pokušajima ozdravljenja naše struke, čija je neovisnost od neprocjenjivog značaja za društvenu zajednicu. Istinsko, profesionalno i časno novinarstvo trebalo bi imati ulogu moralne savjesti društva, sile koja otkriva i ispravlja društvene devijacije. A novinari bi morali biti svjetionici koji se ne ustručavaju priopćiti istinu i njome prosvjećivati javnost te čuvari demokracije koji ujedno imaju i ulogu korektiva vlasti. Medijska stvarnost, žao mi je što to moram primijetiti, na ovim prostorima nije sjajna i neophodno ju je mijenjati.

Intelektualci i političari Apelom za Europu traže podršku EU

Grupa nevladinih organizacija, intelektualaca i političara uputila je 3. svibnja Apel za Europu, u kojem je u pismu predsjedništvu Europske unije i Europskoj komisiji povodom onlajn Samita EU o zapadnom Balkanu 6. svibnja u Zagrebu ocijenila kako je neophodan »dosljedan, aktivan i ofenzivan angažman« EU zbog nedostatka unutarnjeg demokratskog potencijala u Srbiji.

»Stabilnost, demokratizacija i mir u regiji nisu mogući bez stabilnosti, demokratizacije i mira u Srbiji. Stoga apeliramo da se na predstojećem Samitu EU i zapadnog Balkana u Zagrebu 6. svibnja, posvećenom trenutnoj i dugoročnoj borbi s pandemijom, imaju u vidu i posebne okolnosti kao što je opasna stagnacija demokracije u Srbiji«, navodi se u Apelu za Europu.

Oni su od EU zatražili da podrži zahtjeve proeuropskih i demokratskih snaga da se u Srbiju vrati parlamentarizam i da Skupština Srbije povрати svoju funkciju nadzora nad radom izvršne vlasti i predsjednika Republike.

Zatražili su i da EU snažno podrži progresivne reformske snage, poput nove klase poduzetnika, profesionalnih udruga u obrazovanju, kulturi, znanosti, zdravstvu, ekologiji i pravosuđu, kao i proeuropske i antinacionalističke snage i napore i onaj dio civilnog sektora koji desetljećima zastupa i promovira europske vrijednosti i prioritet članstva Srbije u EU.

Zatražili su od EU da zahtijeva poštovanje slobode medija i pruži odgovarajuću podršku svim institucijama koje građane Srbije obavještavaju o vrijednostima i značaju EU za razvoj demokracije i bolji život građana, kako bi javnost dobila uvid u prave vrijednosti EU i potencijal razvoja zemlje u njenim okvirima.

»Autoritarna država, nacionalistička politika i centralizirano odlučivanje u rukama jednog čovjeka pokazali su još jednom

sve svoje mane. Bez obzira na opravdanost neophodnih mjera, postoji opasnost da će se suspendiranje demokracije i ljudskih prava tijekom epidemije dugoročno učvrstiti, što može dovesti u pitanje ne samo sveobuhvatnu i dugoročnu borbu s pandemijom već i opstanak tek začelih demokratskih institucija u Srbiji«, navodi se u Apelu.

Ocjenjuje se da je državni vrh Srbije tijekom pandemije »otvoreno okrenuo leđa« EU i europskoj orijentaciji, uz naknadnu ispriku Bruxellesu, koji je osigurao veliku pomoć Srbiji u borbi protiv pandemije, kao što joj pomaže već desetljećima.

Apel su, između ostalih, potpisali **Sonja Biserko, Dušan Mijić, Milivoj Bešlin, Tanja Petovar, Dinko Gruhonjić, Jadranka Jelinčić, Svetislav Basara, Aleksandar Popov, Mirjana Miočinović, Aleksandar Bošković, Izabela Kisić, Zlatoje Martinov, Aleksandar Sekulović, Nikola Samardžić, Slaviša Lekić, Mehmed Slezović, Pavel Domonji, Pavle Radić, Jelena Krstić, Đokica Jovanović, Miloš Ćirić, Ana Dević, Boris Varga, Dragan Banjac, Srđan Milošević, Slobodan Beljanski, Olga Zirojević, Lula Mikijelj, Milan Subotić, Nenad Prokić, Branko Živković, Lazar Lazić, Lidija Stevanović, Momir Samardžić, Slobodan Sadžakov, Danica Stefanović, Staša Zajović, Tamara Nikčević, Ivan Obradović, Nada Dobrota Davidović, Tamara Spajić, Marko Božić, Olga Manojlović Pintar, Pavle Jevremović, Doda Tot, Vladimir Arsenijević, Marija Draškić, Zoran Radovanović, Živan Berisavljević, Duško Radosavljević.**

Potpisali su ga i političari **Nenad Čanak, Aleksandar Olenik, Gordana Čomić, Tomislav Žigmanov, Maja Sedlarević, Rada Trajković, Aleksandar Jovanović, Zoran Vuletić, Bojan Kostreš, Nataša Vučković.**

XIX. Dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova

Poziv na stručni skup knjižničara u Subotici

Zagrebačko knjižničarsko društvo, Hrvatska čitaonica, Gradska knjižnica Subotica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organiziraju stručni skup *Čitanjem do uključenosti* koji će biti održan 2. i 3. listopada 2020. u Subotici, u čitaonici Gradske knjižnice Subotica (Cara Dušana 2).

Stručni skup se organizira u okviru XIX. Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova.

Program će biti sastavljen od pozvanih izlaganja, primjera dobre prakse i rasprave.

Teme uvodnih izlaganja su sljedeće:

- važnost čitateljske sposobnosti i formativna uloga čitanja u oblikovanju kritičkog mišljenja djece i mladih,
- jezik i čitanje u uključivanju u obrazovanje i svakodnevni život,
- važnost knjižnica,

Primjeri dobre prakse sadržavat će izlaganja iz knjižnica s područja Republike Hrvatske i Republike Srbije, a uključivat će sljedeće teme:

- programi za djecu i mlade s posebnim tjelesnim ili osjetilnim potrebama, teškoćama u razvoju te za djecu koja žive u posebnim okolnostima ili udaljenim zajednicama, kao što su djeca u ruralnim sredinama, na otocima, smještena u ustanovama privremenog ili trajnog smještaja, djeca iz socijalno i ekonomski depriviranih sredina, pripadnici drugih kultura i ostalih ranjivih skupina u društvu (primjerice, pripadnika manjinskih nacionalnih zajednica),
- usluge s obzirom na posebne potrebe ili posebne okolnosti u kojima dječja knjižnica djeluje,
- razvoj posebnih zbirki i građa koje zadovoljavaju specifične informacijske potrebe djece, te korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija koje omogućavaju pristup posebnim knjižničnim zbirkama,
- suradnja dječjih knjižničara i stručnjaka u društvenoj zajednici koja vodi integraciji djece u postojeće programe knjižnica.

Pozivaju se svi zainteresirani knjižničari na prijavu sudjelovanja s izlaganjem primjera dobre prakse iz svojih knjižnica.

Prijava mora sadržavati sljedeće podatke:

1. Naziv ustanove
2. Ime i prezime osobe koja će predstaviti primjer dobre prakse (ime i e-mail za kontakt)
3. Naslov izlaganja
4. Sažetak (250-400 riječi, font – Times New Roman, veličina slova – 12)

U izlaganju je potrebno usmjeriti se na posebnosti, novine i ono što može poslužiti kao dobar primjer prakse kako bi sudionici dobili ideje o mogućoj primjeni u svojim knjižnicama. Svakako treba izbjeći ponavljanje izlaganja koje je već bilo održano. Budući da je praksa raznolika, prezentacije trebaju otvoriti raspravu.

Prijave za sudjelovanje s izlaganjem slati na adresu izlaganja.skup.Subotica2020@gmail.com

Rok za prijavu izlaganja je 15. svibnja 2020. godine.

Povratne informacije potencijalni sudionici s izlaganjem dobit će do 1. lipnja 2020.

Informacije o skupu, programu i prijavi sudionika te konačni cjeloviti program bit će dostupni tijekom srpnja 2020. na mrežnoj stranici ZKD-a i mrežnim stranicama Hrvatske čitaonice, Gradske knjižnice Subotica i ZKVH-a.

Tko će donijeti svjetlost?

Običaj prizivanja kiše (dodole)

Mogao bih pjevati »jedva čekam da kraj lipnja dođe« iz nekoliko razloga. Prvo, kako je sam predsjednik najavio, rezultat dogovora s pojedinim političkim strankama je da će parlamentarni (republički i pokrajinski) i lokalni izbori biti održani 21. lipnja ove godine; drugo, što će do tog vremena i nama starijima biti omogućen izlazak u nabavu potrepština i lijekova. Ono što je već izvjesno, nikad nisu održavani izbori u ovakvim uvjetima, npr. vjerojatno neće biti održavani veliki predizborni skupovi, jer će sudionici morati stajati na sigurnom odstojanju jedan od drugoga. Možete li zamisliti prizor kako partijski simpatizeri, kao olovni vojnici budu postrojeni na nekom trgu na odstojanju od 1,5 m? Konačno, dva dana je zasjedala i republička Skupština, zasjedanja sam malo gledao ili slušao. Ono što je bar meni paralo uši, iako je normalno da pred izbore vladajuće stranke hvale sebe, pogotovo svoje rukovodstvo, odnosno rukovodioca, su hvalospjevi kojima ne bi trebao baš svaki govor početi, mislim ja. Sjetio sam se jedne karakteristične rečenice iz dramske poeme, koju je napisao **Imre Madách** davne 1862. godine pod naslovom *Čovjekova tragedija*. Poema počinje tako da nakon stvaranja svi u jedan glas hvale veličinu Stvoriteljevog djela, samo pali anđeo Lucifer šuti. Gospodar ga upita: »Žasto ti, Lucifere, šutiš?«, a on mu odgovori: »Dosta te hvali ova armija neuglednika koju si stvorio da bi te hvalili«. Interesantno je da Madách govori o Luciferu (ime znači: onaj koji donosi svjetlo), ne o sotoni ili vragu, njega naziva »duhom negacije«, jer Lucifer tvrdi da će dokazati besmisao stvaranja čovjeka i cijele zemaljske kugle. Poslije II. svjetskog rata Madáchevo djelo je bilo zabranjeno izvoditi, jer je ocijenjeno da je pesimistično, jer u jednom dijelu kritizira utopistički socijalizam (Fourijejev Falanster) i nije u duhu radničkog naroda. Ponovo je izvođen tek nakon revolucije 1956. godine. Svojevremeno, 1968., i mi studenti smo kritizirani da smo protiv svega postojećeg. Danas parlamentarnu i izvanparlamentarnu oporbu nazivaju na isti način,

ponekad i gore atribute upotrebljavaju: lopovi, izdajice, mrzitelji svega srpskog itd. Svakako će predizborna kampanja biti žustra.

Ljuša i Madách

Sada sam se sjetio posljednje kazališne predstave u staroj zgradi našeg subotičkog kazališta. To se desilo 1985. godine, redatelj je bio **Ljubiša Ristić**, zvani i **Ljuša**, predstava se zvala **Madač-komentari**. Početne scene su održavane u kazalištu, nakon kojih je publika simbolično »izvedena« iz zgrade na trg, pored nekadašnje Zelene fontane, zatim je nastavljena u Gradskoj kući, finale je održano u tada još nerenoviranoj Sinagogi. Za svaki slučaj dao je da se izbace stolice iz gledališta, sklonio je veliki kristalni luster, jer se tvrdilo da je plafon u tako lošem stanju da će se odmah srušiti. Ovo je naravno bila jedna laž, a slične lažne tvrdnje su upotrijebljene kako bi se građani uvjerali da kazališnoj zgradi nema spasa. Ljuša je bio aktivni sudionik u kampanji građenja nove zgrade. Kako primjećujem, i danas se vrti među vladajućim političarima.

Svibanjska kiša

Poslovica kaže »svibanjska kiša, zlata vrijedi«. Nažalost, osim virusa, i meteorološke prilike nam ne idu u prilog. Travanj je bio skoro bez kiše, a ni početak ovog mjeseca baš ne ohrabruje. Svi mediji su zaokupljeni pandemijom, brojkama oboljelih, umrlih ili izliječenih, skoro nigdje se ne spominje stanje u poljoprivredi. Naš aktualni ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, je »prekomandiran« u Niš da tamo vodi borbu protiv opakog virusa, koji je u tom gradu veliki problem. Stanjem u poljoprivredi nije se baš ni bavio, pogotvo ne sa zalivnim sustavima čija je izgradnja uveliko obećana ali je i prolongirana. Možda trebamo pjevati »Oj, dodole« ili angažirati nekog indijanskog vrača.

Nicanje života

Drugo lice SUBOTICE

Prošlo je, eto, i tih nepunih dva mjeseca otkako je u zemlji uvedeno izvanredno stanje i stvari se, hvala Bogu, polako vraćaju na staro: grad je koliko-toliko oživio. Istina, daleko je to od uobičajene vreve, napose u ovo doba godine, ali je – priznat ćete – daleko i od slike Subotice od prije samo nekoliko tjedana kada se ni pas nije mogao našetati ulicom koliko mu volja, a kamoli njegov gospodar.

Iskreno, nakon tolike pustoši na ulicama zbog rekordnih tražanja policijskog sata ne bi bila iznenađujuća navala na sve što se nakon razmjerno kratkog vremena otvorilo: tržnice, frizerske radnje, igrališta, kafiće, restorane... Pa ipak, bar u Subotici, toga nije bilo, a razloga za to zacijelo je više: privikli se ljudi na novonastalu situaciju, uvidjeli da su u strahu ipak bile prevelike oči, shvatili u međuvremenu da se bez mnogo toga može. No, pođimo redom.

Tržnice, njih pet u gradu, svakako su bile pri vrhu želja Subotičana da čim prije počnu s radom, o čemu svjedoči i promptno ustanovljena Facebook stranica *FB Pijaca – Subotica* koja je, na-

kamoli za predah. Ljudi okosatili i zabradili poput davnih predaka, pa se šišanje ili brijanje zakazuje kao kod liječnika. Zapravo, prvih dana od otvaranja djelovalo je kao da je lakše dospjeti u Klinički centar nego li ući u brijaćnicu. Da stvar bude zanimljivija, i na jednom i na drugom mjestu djelatnici rade s maskama i obveznim dezinfekcijskim sredstvima.

Na dječjim igralištima, mimo svih očekivanja, uglavnom ima mjesta, što je čudnije utoliko kada je valjano pretpostaviti da je upravo toj kategoriji naših sugrađana zacijelo najteže bilo objasniti zašto ne mogu vani kada je tako lijepo vrijeme, dušu dalo za igru. Pa ipak, na ljuljaškama, konjićima, klackalicama i sličnim spravama čini se da je čak i manja gužva nego što je to bilo prije dva mjeseca kada su vremenske prilike ipak bile nepovoljnije u odnosu na sada.

Posebno zanimljivi svakako su i kafići, pivnice i restorani o kojima su se u vrijeme policijskog sata na društvenim mrežama ispjevale do sada neviđene žalopojke. Prva dva dana, međutim, svjedoče o tome da je broj gostiju manji no što se to dalo očekivati, na žalost vlasnika koji su (bar neki od njih) vrijeme u sveopćoj izolaciji iskoristili za malanje, lakiranje i dotjerivanje svojih objekata. Ono što je, na žalost, ostalo staro jesu navike stalnih gostiju koji su omiljene teorije zavjere obogatili samo njima znanim spoznajama o porijeklu koronavirusa i o tome tko je za to kriv: Kinezi ili Amerikanci. Kao da su u svakodnevnom kontaktu s **Xi Jinpingom** ili **Trumpom**, ili čak s nekim njihovim najkonspirativnijim grupama.

Ono što je ovih dana također lako uočljivo svakako je i osjetno manji broj ljudi s maskama na licu, ne samo kada je riječ o prolaznicima na ulici nego i kada isti uđu u zatvoreni prostor, u prodavaonice ili ljekarne poglavito. Čudo je ta psihologija straha: nestane brzinom nastanka. U prijevodu: teško je povjerovati da će se građani, pa tako i naši sugrađani, pridržavati

preporuka i savjeta liječnika u situaciji kada su jedva dočekali ukidanje izvanrednog stanja, pa se iz njega većina još i razmjerno lako izvukla. Ako bi netko – a u dogledno vrijeme vjerojatno neće – pravio istraživanje o tome koliko je strah od pandemije bio preuveličan, vjerojatno bi iz dana u dan rastao broj onih koji bi na to pitanje odgovorio potvrdno. S druge strane, pak, vjerojatno bi bila dovoljna i najmanja naznaka da se na određenom području (sreća, pa Subotica to nije bila) ponovno vratilo žarište zaraze, pa da se ljudi i sami – i prije vraćanja izvanrednog stanja – povuku u svoje domove. Jer, rane od straha još su uvijek dovoljno velike i svježije da bi ih se tako lako zaboravilo. Vrijedi, recimo, dobro razmisliti o tome uoči najavljenog otvaranja vrtića za tri dana. Djeca su u pitanju.

Z. R.

kon njihovog zatvaranja, u roku od nekoliko dana okupila više od 20.000 članova! Pa ipak, ni na jednoj od njih (uključujući i *Buvljak*, koji je posljednji otvorio svoje kapije) nisu zabilježene gužve kakve su se dale očekivati, što zbog navike i želje Subotičana za njima što zbog praznika (1. svibnja, prije svega) koji su dolazili. Razloga za to, posebno kada je riječ o prvim danima nakon otvaranja, ima bar dva: ljudi su još uvijek pod dojmom opasnosti od zaraze koronavirusom, o čemu svjedoče i prodavači i kupci s maskama na licu, ali i zbog slabije ponude, prije svega kada je riječ o robi iz Mađarske koja iz dana u dan sve više nestaje kao snijeg na suncu.

Kada je o frizerskim radnjama riječ, njih su se ljudi, izgleda, najviše zaželjeli. Od prošlog ponedjeljka, kada su otvorene, djelatnici nemaju vremena otići ni tamo gdje car ide pješice, a

Otvaranje vrtića

Vrtići i produženi boravak u školama početak će s radom 11. svibnja. Predškolsku ustanovu *Naša radost* lokalna samouprava opskrblila je potrebnim sredstvom za dezinficiranje prostora, a jučer je završen treći krug dezinficiranja u svih 56 objekata. Školama su također podijeljena sredstva za dezinficiranje prostora. Prema izvršenom anketiranju roditelja o njihovim potrebama za smještaj djece u vrtiće, oko 1.400 djece bit će u vrtićima prvog radnog dana po ponovnom otvaranju.

28. travnja, a dalje relaksiranje i otvaranje autobusnih linija ovisit će od epidemiološke procjene. Lokalne samouprave utvrdit će trajanje svake od faza temeljem preporuka nadležnih zavoda za javno zdravlje», kazao je **Bogdan Laban**, gradonačelnik i zapovjednik Stožera za izvanredne situacije. Na stajalištima, naveo je, moraju biti vidno istaknuta pravila ponašanja u vozilu (ulazak jedan po jedan, nošenje osobne zaštitne opreme, fizička distanca, način ulaska i izlaska putnika iz vozila i dr.), kao i obilježena mjesta za stajanje putnika na stajalištu radi formiranja reda kojim se osigurava fizička distanca.

Krenuo javni prijevoz

Nakon što se dozvoljava obavljanje međumjesnog prijevoza putnika u cestovnom prometu, danas kreće i gradski i prigradski prijevoz putnika u cestovnom prometu. »Sukladno mogućnostima, angažirat će se što veći broj autobusa u cilju što redovitijeg odvijanja prijevoza putnika. Ovo je prva faza po instrukciji za organiziranje javnog gradskog prijevoza koju je dao republički Krizni stožer za suzbijanje zarazne bolesti covid-19 od

Posebne mjere za tržne centre

Za tržne centre danas je prvi radni dan, a rad mora biti organiziran uz posebne mjere. Mora se ograničiti broj osoba koje mogu boraviti u prostoru, voditi računa o distanci od najmanje dva metra, moraju se dezinficirati prostorije, podovi, pokretnosti, strojevi, alati i uređaji za rad nakon pružene usluge svakom korisniku ponaosob. Nošenje maski i rukavica obvezno je kako za uposlene, tako i za korisnike usluga.

Stevan Mačković o Povijesnom arhivu Grada Subotice

Građa kisne, a protupožarne zaštite nema

»Treba gledati strateški, jer je cijela ova djelatnost zamišljena u trajanju. Moramo čuvati ono što primamo, a kako da primamo kad više nemamo gdje skladištiti?!« *

»Nemamo osposobljenog arhivista za latinski i njemački jezik, a jedva da imamo arhiviste koji mogu raditi s građom na mađarskom i hrvatskom jeziku«

»Svaki arhiv je jedinstven. Iako naš Povijesni arhiv obuhvaća nadležnosti teritorija Subotice, Bačke Topole i Malog Iđoša dokumenti koje imamo u najvećoj mjeri odnose se na Suboticu. Od tih dokumenata nema duplikata – ono što mi čuvamo nema nigdje više na svijetu«, kaže ravnatelj Povijesnog arhiva Grada Subotice **Stevan Mačković**.

Ravnatelj nas je još prije epidemije koronavirusa proveo kroz prostor arhiva koji se od svog osnutka nalazi u Gradskoj kući i upoznao s načinom rada i s problemima s kojima se suočava ova institucija kulture Subotice.

Početak gradske administracije

Građa koju posjeduje arhiv nije starija od sredine 18. stoljeća, budući da je tada Subotica proglašena slobodnim kraljevskim trgovištem, te se počinje voditi i gradska administracija.

»Najstariji dokument koji čuvamo je iz 1658., ali u većoj mjeri građa je sačuvana od polovice 18. stoljeća. Kada je 1743. kraljica carica **Marija Terezija** dala poseban status gradu slobodnog kraljevskog trgovišta, ustrojena je i gradska administracija. Od te godine čuvamo dokumente od gradske uprave i vlasti u neprekinutoj cjelini sve do kraja osamdesetih godina prošloga stoljeća. U arhiv dolaze dokumenti koji su stariji od 30 godina, osim u nekim iznimnim situacijama kada uzimamo mlađu građu«, kaže Mačković.

Ravnatelj ove institucije navodi kako građu u arhiv može donijeti bilo tko, a primaju ju ako procijene da je od šire društvene i povijesne važnosti.

»Od građe pojedinaca formiramo zbirke. Na primjer, prije 20 godina, kada je umro **Josip Buljovčić**, njegova supruga nam je predala sav njegov rad, prepiske s pojedinim tijelima itd. i mi sada imao malu, ali posebnu cjelinu samo o njemu. Isto tako imamo zbirku i **Josipa Puzića** koja je bogata fotografijama i dokumentima o Aeroklubu **Ivan Sarić**. Problem je što najčešće pojedinci donose pojedinačne dokumente kojima teško pronađemo odgovarajuće mjesto, te zbog toga imamo i zbirku pojedinačnih dokumenata. Ondje mogu biti i fotografije, ali one mogu činiti i posebni fond. Događa se i da nam ljudi donose stare publikacije, knjige... Naša knjižnica broji preko 5.000 naslova, a primamo samo ono što je izuzetno važno i odnosi se na lokal«, navodi Mačković.

U Povijesnom arhivu Subotice količina građe iznosi 7.621 dužnih metara, koja je razvrstana u 548 fondova i zbirki.

Mali prostor

Kao gotovo tridesetogodišnji uposlenik arhiva i njegov ravnatelj peti mandat Mačković ističe da je nedostatak prostora ove institucije »jedan od kroničnih, dugotrajnih i dugo nerješivih problema«.

»Povijesni arhiv je prerastao ove prostorije i potrebne su mu veće. Odavno. Ovdje sam 27 godina i taj problem signaliziramo maltene sve ove godine, a rezultata ima vrlo malo. Mi sada imamo na raspolaganju 2.800 kvadrata, a potrebno nam je tisuću do dvije više – od 3.500 do 4.000 kvadrata. Treba gledati strateški, jer je cijela ova djelatnost zamišljena u trajanju. Moramo čuvati ono što primamo, a kako da primamo kad više nemamo gdje skladištiti?!«, poručuje Mačković.

Uredi i depoi u Gradskoj kući samo su jedna od lokacija Povijesnog arhiva. Nedostatak prostora godinama se pokušava riješiti pronalaženjem različitih »atomskih skloništa« u kojima može biti smještena građa, te se tako ona čuva na sedam različitih lokacija.

Ravnatelj Povijesnog arhiva napominje kako je uz veličinu prostora važno osigurati i odgovarajuće preduvjete za čuvanje građe koji u Subotici također nisu ispunjeni, a kao najveće neprijatelje navodi vodu i vatru.

»Da bi se dokumenti adekvatno čuvali, treba odgovarajući prostor koji ima dobru vlažnost, statiku i koji ima protupožarnu zaštitu. Mi imamo problem s vlažnošću zbog koje nam je dio građe ugrožen, a protupožarnu zaštitu po depoiima nemamo, tako da samo do požara da ne dođe. Određeni dijelovi u našem skladištu u Gradskoj kući prokišnjavaju, tako da tijekom jakih pljuskova građu moramo pokrivati najlonom kako se ne bi smočila. Nije bolja situacija ni u atomskim skloništimu po Subotici kao ni u arhivu u Bačkoj Topoli«, kaže Mačković.

Digitalizacija bez potpore

Iako je od ove godine zakonom o arhivima i arhivskoj građi definirano kako je obveza svakog arhiva i digitalizirati građu, Mačković kaže da se to u Subotici radi već desetak godina. Ističe i kako su opremu za digitalizaciju kupili iz vlastitih prihoda, od-

nosno da im Grad kao osnivač nije osigurao sredstva za to.

»Prvo računalo smo kupili 1992., a skener 2000. godine. Digitalizirati smo započeli 2007./08., s vrlo skromnom opremom. Pitanje je jesmo li ikada dobili jedan skener ili računalo od naših osnivača. Nikada, niti jedan stroj iako nam je od ove godine i zakonska obveza da u sklopu djelatnosti i digitaliziramo. Svu opremu što imamo kupili smo vlastitim sredstvima ili preko različitih fondova i projekata. Imamo dva profesionalna skenera od kojih je jedan samo na korištenju kod nas dok traje projekt, a drugi je naš i to je skener za knjige«, kaže Mačković i dodaje kako su digitalizirani fondovi iz kategorije od izuzetnog značaja te građa koja se najviše traži – crkvene matične knjige.

»Posljednjih desetak godina najviše nam se traže crkvene matične knjige. Najstarija knjiga s popisom krštenih, vjenčanih i umrlih koja ima upise još iz 1686. i predstavlja prvu je u franjevačkom samostanu, a značajan broj crkvenih matičnih knjiga je i kod nas«, navodi Mačković i ujedno najavljuje kako će uskoro sve matične knjige biti vraćene crkvenim općinama po vjeroispovijestima te više neće biti u arhivu.

Kao razdoblje koje istraživače najviše zanima ravnatelj arhiva izdvaja 19. i 20. stoljeće, odnosno noviju građu. To obrazlaže činjenicom kako je za starije dokumente potrebno znati i jezik na kojemu su pisani – latinski, a kaže da je

takvih malo. Kako kaže, s problemom neznanja određenoga jezika susreću se istraživači, ali i djelatnici arhiva.

»Nemamo osposobljenog arhivista za latinski i njemački jezik, a jedva da imamo arhiviste koji mogu raditi s građom na mađarskom i hrvatskom jeziku«, navodi Mačković.

Ravnatelj kaže kako Povijesni arhiv u Subotici godišnje posjeti stotinjak istraživača, od kojih su najbrojniji Subotičani, a oko tisuću stranaka godišnje pokuca na vrata arhiva kako bi dobili određeni dokument.

J. D. B.

Mihajlo Perak, Odžaci

Volja jača od bolesti

Pedesetogodišnjak, invalidski umirovljenik **Mihajlo Perak**, rođeni je Odžaćanin. Danas živi s majkom i mlađim bratom u obiteljskoj kući na periferiji ovog pitomog, vojvođanskog gradića, preko puta nekadašnjeg ITES-a. Do vrlo teškog oboljenja, Charcot-Marie-Toothove bolesti bio je uposlenik mljekare *Odžačanka*. No, oboljenje ga nije bacilo na koljena. Iako invalid, zahvaljujući upornosti i optimizmu život mu je danas i sadržajniji nego u mladim danima.

Ukradena mladost

Nakon završetka srednjoškolske izobrazbe mladi Mihajlo Perak uposlio se u tada dobrostojeće poduzeće, mljekaru *Odžačanka*. Za mladića njegovih godina bilo je to ostvarenje dijela životnog sna. »Bile su to posljednje lijepe godine kojih se sjećam. Radio sam u pogonu sirane, bio sam smjenovođa na liniji za pakiranje sireva. Iako mlad, s kolegicama i kolegama sam jako dobro surađivao, pa problema na poslu nikada nisam imao. Od tadašnjih plaća moglo se živjeti bez ikakvih briga. Volio sam izlaskе, putovanja, druženja u bilo kojem obliku. Sve sam to sebi

mogao i priuštiti. Slobodno mogu reći i da sam bio omiljen u društvu, kako muškom tako i ženskom. No, na moju veliku žalost, ova idila nije trajala dugo. Ubrzo su počela i nemila događanja na prostorima bivše Jugoslavije. Za kratko vrijeme početni nemiri su eskalirali i izrodili se u prave lokalne ratove. Zahvatila nas je i velika kriza, hiperinflacija je divljala. U teškoj borbi za preživljavanje snalazio se tko je kako umio. Svaka jedinka je, doslovno, poštenje samopotiskivala u drugi plan, prioritet nam je bio osigurati kruh za sutra. Na sve mi se nadovezala i opaka Charcot-Marie-Toothova bolest. Riječ je o upali perifernih nerava, što je dovelo do 92-postotne atrofije mišića. Liječio sam se u banji Gornja Trepča. Terapije su mi dosta pomogle, jedino su mi stopala ostala deformirana. Sreća u nesreći bila mi je dodjela invaliditeta i odgovarajuće mirovine u godinama u kojima danas to ne bi bilo moguće. Istina, u svijetu postoji i nekoliko kirurških zahvata kojima se može poboljšati tjelesna kondicija, međutim, mislim da to više i nije za moje godine. Ukoliko bih podvukao crtu, slobodno bih konstatirao da mi je život, jednostavno, ukrao mladost. Nisam tip koji bi se zbog bolesti predao očaju. Pomirio sam se sa svojim stanjem, okrenuo se nekim sitnim zadovoljstvima i opet živim punim životom«, priča Perak.

Društveni život u zrelim godinama

Mihajlo Perak se nije nikada predavao, pa po načinu života danas nitko ne bi rekao da je bolesnik kakav jeste. U svim je sporama društvenog života u rodnim Odžacima.

»Odžaci su specifična sredina. Starosjedilačka smo obitelj. Moj pradjed **Mihajlo** doselio je iz Like u potrazi za poslom 1919. godine. Prabaka, rođena **Turkalj**, doselila je sa svojima iz sela Rakovica na Plitvicama. Podrijetlom smo Hrvati, vjerskim opredjeljenjem katolici. To nikom nije smetalo sve do dolaska nekih novih doseljenika tijekom ratnih devedesetih. Tada su i započele provokacije, od onih blažih, vezanih uz pojedine obljetnice, tipa 'jes gleda paradu iz Knina', pa do otvorenih prijetnji i najava protjerivanja iz Srbije. No, vjera u Boga, mudrost i strpljenje bili su jači od svih provokacija, pa je danas stanje u navedenom smislu puno podnošljivije. U Odžacima imam široki krug prijatelja, kojima nimalo ne smeta ni moje podrijetlo, niti nacionalno, stranačko ili vjersko opredjeljenje. Član sam DSHV-a od formiranja MO u Odžacima. Tu priču pokrenuo je **Ivan Majić**, skupa s **Andrijom Adinom** iz Sonte i **Željkom Pakledincem** iz Vajske. Na posljednjoj izbornoj skupštini imenovan sam u odbor Podružnice južno Podunavlje, Sonta. Aktivan sam i u crkvi. Sa župnikom **Jakobom Pfeiferom** surađujem otkako je došao u Odžake, odnosno od moje devete godine. Suradnja se intenzivirala nakon mogega oboljenja. Često smo znali voditi beskrajne razgovore, čak i do duboko u noć. Nakon tih razgovora sve sam više ulazio u suštinu vjere i konačno sam se prestao pitati zašto baš ja. Više puta sam

Charcot-Marie-Toothova bolest (CMT), poznata i pod imenima Charcot-Marie-Toothova neuropatija jedna je od najčešćih nasljednih neuroloških bolesti. Karakterizira ju progresivni gubitak mišićnoga tkiva i taktilnog osjeta različitih dijelova tijela. Trenutačno neizlječiva, ova je bolest jedna od najučestalijih nasljednih neuroloških bolesti. Nekada je bila klasificirana kao podtip mišićne distrofije. Napredovanje bolesti i njezini simptomi mogu varirati. Kod bolesnika se javljaju u vidu poteškoća pri disanju, smetnji u osjetilima vida i sluha ili oštećenja vratne i ramene muskulature. Često je prisutna i skolioza, a mogu biti deformirani i kukovi. Uzrok Charcot-Marie-Toothova bolesti je mutacija koja inicira defekte u nervnim proteinima. Iako za sada ne postoji neki standardizirani tretman, za liječenje je predložena uporaba askorbinske kiseline, koja se pokazala djelotvornom na životinjskim modelima. Najvažnije za pacijente je održavanje mišićne snage, te pokretljivosti i fleksibilnosti koju posjeduju.

hodočastio Gospi u Međugorje. Tamo sam viđao osobe u puno gorem tjelesnom stanju nego što sam bio ja, što me je natjeralo na nova razmišljanja, da ne kažem na nove samoanalize. S tih hodočašća uvijek bih se vraćao pun vjere u sutrašnjicu, s nekom novom snagom, novom životnom energijom.«

Tri hobija

Mihajlo Perak ima tri hobija, kojima je posvetio svoje zrele godine. Za lijepa vremena uređuje okućnicu i cvjetnjak. Kad mu vrijeme ne dopušta izlaske iz kuće, krati ga čitanjem. Često za prijatelje skuha riblji paprikaš, voli sudjelovati i u natjecanjima majstora kotlića.

»Što sam stariji, sve više volim sređene okućnice. Kako živimo u gradu, najviše vremena trošim na uređenje cvjetnjaka i travnjaka. Mnogi kažu da je to žensko carstvo, međutim, ne bih se suglasio. Majka mi je napunila 73 godine i osjećam da joj moram pomoći u tim poslovima. Gdje će ona trčati za kosilicom?

Nedavno sam započeo s uređenjem cvjetnjaka za ovu godinu. I travnjak redovito održavam, kosim ga i zalijevam već nekoliko godina. Puno i čitam. Knjiga mi je prirasla srcu još od djetinjstva. Omiljena literatura su mi klasici, pojedine sam pročitao i nekoliko puta. Jako me zanima i povijest. No, rekao bih da je to vrlo zbunjujuća znanost. Često sam nailazio na situacije da autori iz, primjerice Beograda i Zagreba, o istim događajima pišu oprečno. Pretpostavljam da je to pod utjecajem trenutačnih državnih ideologija. Nikada mi neće biti jasno kako ozbiljni znanstvenici sebi mogu dopustiti takvu blamažu«, kaže Perak.

U posljednjih nekoliko godina zaintrigirao ga je još jedan hobi: natjecanje u kuhanju ribljega paprikaša. »Kao i ogromna većina Podunavaca, riblji paprikaš kuham od rane mladosti. Tek od prije nekoliko godina, na nagovor najbližih prijatelja, sudjelujem i na *fišijadama*, poglavito u okolici Odžaka. Bio sam pretprošle godine i član ekipe koja je sudjelovala na pokrajinskom natjecanju u Pančevu. Nismo ostvarili zapažen plasman, ali je druženje bilo nezaboravno. Najveći natjecateljski uspjeh do sada bilo mi je osvajanje četvrtog mjesta od 56 sudionika na *fišijadi* u Odžacima«, priča Perak.

Poput svih majstora kotlića ima neki svoj pogled ili svoju tajnu u pripremanju ribljeg paprikaša, pa smo poželjeli čuti i njegov recept.

»Nema tu nikakvih tajni, niti idealnog recepta. Bitno je imati kvalitetnu ribu, dobru papriku i, naravno, istančan osjećaj za dobar omjer sastojaka u kotliću. Ne manje bitna je i vatra. Najviše volim kuhati na crvenoj vrbi. Vatru treba znati kontrolirati, jer za kvalitetu paprikaša nije svejedno kojim će se intenzitetom kuhati sadržina kotlića. Danas većina natjecatelja začine pripremi kod svojih kuća i čuva ih kao neku svoju tajnu. To na natjecanjima nimalo ne cijenim. Po meni, pravo je majstorstvo skuhati pobjednički paprikaš u uvjetima kad svaki natjecatelj dobije iste sastojke, a stvar je njegove procjene koliko će čega uporabiti. Osobno, u kotliću ne priznajem ništa osim ribe, vode, luka, soli, paprike, kuhane rajčice i ljutih feferona«, završava priču Mihajlo Perak.

Ivan Andrašić

Pitka voda za Monoštorce

Uпотреба vode iz seoskog sustava za vodoopskrbu u Monoštoru zabranjena je zbog povećane koncentracije arsena u vodi. Taj problem bit će riješen izgradnjom sustava za pročišćavanje pitke vode. Vrijednost radova je 67 milijuna dinara. Pokrajinsko tajništvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo osiguralo je 20 milijuna, a preostali iznos osigurat će Grad Sombor iz svog proračuna.

U okviru projekta planirana je montaža i izgradnja postrojenja za pripremu i preradu vode tako da pitke voda ispunjava uvjete propisane Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti pitke vode u smislu fizičko-kemijske ispravnosti.

Tehnološka oprema u ovom postrojenju radit će na principu zatvorenog sustava filtracije i procesu dezinfekcije vode natrijhipokloritom. Oprema koja će se koristiti u postrojenju za pripremu i preradu pitke vode imat će i tehničko rješenje za pro-

blem otpadnih voda koje nastaju procesom pranja filtera, kako ne bi došlo do zagađenja životnog okoliša i narušavanja zone sanitarne zaštite izvorišta.

Crkve u Srijemu u doba pandemije koronavirusa

Budimo duhovno povezani

»Mislim da će nas ovo iskušenje naučiti da više vrjednujemo neke stvari, da naučimo hijerarhiju vrijednosti i da nebitnim stvarima ne pridajemo preveliku važnost. Također, da naučimo više poštovati vrijeme koje nam Bog daje, jer nam je to najveći dar«, ističe župnik Eduard Španović

Kao i u svim katoličkim crkvama tako i u župnim crkvama u Srijemu u vrijeme pandemije koronavirusa sva pastoralna događanja odgođena su do daljnjeg. Svete mise služe se svakoga dana, ali bez vjernika. U pojedinim župama vjernici imaju mogućnost pratiti mise na Youtube kanalu ili na Facebook stranicama župa. Župa svetog Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici putem sredstava elektroničke komunikacije, Youtubea, na svojoj Facebook stranici, redovito vjernicima prenosi svete mise, preporuča prigodna razmišljanja, navještaje evanđelja, prikladne pjesme u povodu blagdana, molitve, te upute vjernicima gdje i na koji način u vremenu epidemije koronavirusa mogu sudjelovati i pratiti svete mise.

Novo vrijeme, novi izazovi

Najveće utočište Hrvata u Srijemskoj Mitrovici oduvijek je bila župa svetog Dimitrija. No, suočeni s novim izazovom, katedrala svetog Dimitrija trenutno ne može otvoriti vrata svojim vjernicima. Ali se zato redovito putem Youtube kanala prenose misna slavlja.

»Mi kršćani vjernici u ovom vremenu želimo dati jedan poseban molitveni doprinos i želimo sačuvati molitveni kontinuitet. Hvala dragom Bogu na današnjoj tehnici, koja omogućuje da možemo biti u kontaktu s vjernicima. Redovito preko sredstava elektroničke komunikacije prenosimo misna slavlja i na moje zadovoljstvo veliki broj ljudi ih je pratilo. Na tome je zahvala«, kaže župnik **Eduard Španović** dodajući da vrijeme u kome se nalazimo ima svoje poteškoće, svoje izazove, te da se nada da će imati i svoju pouku.

»Molitva, sveta misa, je uvijek najljepša kada smo svi zajedno u svojim crkvama. Ali mi kršćani možemo biti i u duhu povezani i na ovaj način. U ovo vrijeme želimo ispoštovati sve propise i pravila koja nalažu odgovorni i stručni ljudi, ali uz sugestiju da pratimo molitveni kontinuitet i da budemo u toku. Sada naši domovi i obitelji postaju crkve. Preporučam, koliko je moguće, da pratimo sveta misna slavlja, da redovito čitamo Sveto pismo i da duhovno budemo ujedinjeni i povezani«, poručuje on.

Emotivno i teško iskustvo

Kako tijekom razgovora navodi, ni svećenicima nije lako priviknuti se na novonastalu situaciju i služiti misu u praznoj crkvi.

»Puno ljudi zove i govore mi kako im nedostaje Crkva. Čovjek, nažalost, tek onda kad nešto izgubi shvati koliko mu to znači. Što bi rekao **Ivo Andrić**: 'Kad čovjek više ne može mjeriti na pre-

ostalo, onda osjeti bol toga izgubljenog. Veliki broj ljudi osjeća taj nedostatak. Ali i mi svećenici. Ovo vrijeme je za mene, a vjerujem i za druge svećenike, jedinstveno i originalno iskustvo. Pokušavamo da to ljudi na kamerama i na svojim ekranima ne primijete. Govoriti, propovijedati, služiti misu pred praznom crkvom sigurno da je i emotivno i teško. Ali u tom se trenutku pokušam ujediniti s mnogim ljudima koji prate misu online, koji su duhovno povezani, a koji bi srcem i dušom došli do crkve. Neobično je da želimo da ovo vrijeme što prije prođe, ali smo zahvalni Bogu da postoji ovakva mogućnost da elektroničkim putem uđemo u domove vjernika. Mnogima je to velika utjeha. Želimo da ovo vrijeme odvojenosti s vjernicima što prije prođe, ali isto tako želimo ispoštovati pravila i poruke koje nam daju stručni ljudi», kaže župnik Španović, posebno ističući da su u molitvama u crkvenim misama uvijek na poseban način uključeni stari, bolesni, nemoćni, oni koji trpe, zatim medicinsko osoblje i svi oni koji vode brigu o općem dobru.

Što nas ne ubije, to nas ojača

Teško vrijeme u vrijeme pandemije izazov je za cijeli svijet, pa tako i za vjernike u Srijemu koji se privikavaju na nova pravila života.

»Postoji poslovice koja kaže: 'Što nas ne ubije, to nas ojača'. Utjeha ima, jer nakon kiše sunce uvijek izlazi. Tako će i ovome doći kraj. A onda, jer je povezanost međusobna, znat ćemo malo bolje povezati stvari i naučiti staviti na prvo mjesto ono što nam je najvažnije. Kada gubimo živce na nebitne stvari, sekiramo se za neke sitnice, kasnije shvatimo da nam to sve nije ni bilo važno. Mislim da će nas ovo iskušenje naučiti da više vrjednujemo neke stvari, da naučimo hijerarhiju vrijednosti i da nebitnim stvarima ne pridajemo preveliku važnost. Također da naučimo više poštovati vrijeme koje nam Bog daje, jer nam je to najveći dar. Parafrazirajući filozofa **Ericha Fromma**, koji je negdje rekao da smo mi ljudi društvo sebičnih, neodgovornih, ljubomornih, a ima i dosta zavidnih ljudi. Vrijeme koje nam Bog daje hoćemo uništiti, a poslije za njim gorko žalimo. Naučit ćemo bolje živjeti, iskoristiti svoje vrijeme na pravi način, a neke vrijednosti koje nismo uočavali, znat ćemo bolje cijiniti i poštovati», kaže na kraju razgovora župnik Španović.

Budimo hrabri

Ivica Zrno je kao svećenik namješten na službu pastoralnog suradnika u Srijemskoj Mitrovici, te kao župnik župe Sveta Ana u Lačarku, gdje pripada i filijala Sveti Petar apostol, u Staroj Binguli. Također upravlja župom Sveti Mihael arkanđeo u Erdeviku, gdje pripadaju filijale Rođenje Blažene Djevice Marije u Binguli, te Sveti Ilija, prorok u Ljubi.

»U ovim mjestima euharistijska slavlja su, do početka epidemije koronavirusa, redovito svake nedjelje. U Lačarku je to svake nedjelje jer mi je to primarna služba, dok je u ostalim mjestima svakih 14 dana. Kada je započela epidemija, te uvedeno izvanredno stanje s mjerama zaštite bio sam primoran ukinuti euharistijska slavlja, jer je policijski sat redovito obuhvaćao vikend. Budući da je najavljeno ukidanje izvanrednog stanja i ja planiram uvođenje ponovnog redovitog euharistijskog slavljenja. Jedna od početnih mjera je bila ograničavanje brojke ljudi koji u isto vrijeme mogu boraviti u zatvorenim prostorima. Jednostavno se pojavila potreba novijih načina i novijih metoda. Tu smo prepoznali mogućnosti online prenošenja euharistijskog slavlja. Taj sam model rada već prethodno uočio kod kolege **Siniše Tumbasa Loketića**, župnika u župi Selenča. On mi je savjetom i konkretnim uputama pomogao oko svega. Uz pomoć s. **Anete Raič** je otvoren Youtube kanal Župa sv. Dimitrija, te smo od 1. travnja započeli s redovitim online prijenosima euharistijskog slavlja, nedjeljom u 9.30 i radnim danima u 8.30 sati. To traje i danas», kaže župnik Zrno, dodajući da je prihvaćenost od vjernika slojevita. Također je poslao poruku vjernicima:

»Osnova poruke vjernicima su riječi iz evanđelja po Mateju: 'Hrabro samo! Ne bojte se!' (usp. Mt 14, 27). Ne dajte se sadašnjem vremenu i svijetu da vas odvoji od Boga. Promjena nas samih – na bolje ili lošije – neće doći zbog vremena nego zbog nas samih i u skladu s našim životnim postavkama. Sadašnji način i sadašnje stanje ima svoje zahtjeve i traži od nas dodatni napor. Svakako da se možemo i trebamo služiti mogućnostima sadašnjeg vremena, ali ne smijemo dopustiti da nas oblikuju kako žele, da budemo poput 'lađice koju more baca kako hoće'. Ovakav način života može biti dobra prilika za preispitivanje životnih stajališta, te mogućnosti su-tražnje. Već sada pozivam – kada prođe ova opasnost ponovno napunimo crkve! Već iz ovog malog primjera možemo vidjeti da postoji i prednost i opasnost», poručio je župnik Zrno.

S. D.

Obrazovanje na hrvatskom jeziku

Za sve prepreke postoji rješenje

Pružena nam je mogućnost njegovati svoj jezik, svoju vjeru – ono što jesmo. Mi smo svjesni da živimo u Srbiji, ali isto tako znamo i tko smo, pa ako druge manjine mogu imati i koristiti svoja prava, zašto to ne bismo mogli i mi Hrvati, osobito kada je to za dobrobit naše djece

Kada je u pitanju obrazovanje, vjerujem da svaka obitelj ima svoju priču, ali su ciljevi vrlo slični ili isti, a to je pružiti djeci najbolje. Ovoga puta donosimo životnu priču obitelji **Đukić**.

Dok se neki roditelji oko upisa u hrvatske odjele dvoje i razmišljaju, ima i onih koji su spremni puno više dati samo da njihova djeca budu u nastavi na hrvatskom jeziku. Tako nas ovojedno svjedočanstvo vodi na salaš u Malu Bosnu.

Vrtić bez cjelodnevnog boravka

Obitelj **Josipa i Josipe Đukić** čine i troje djece: **Marko**, koji je 6. razred OŠ *Matko Vuković*, **Matea**, koja je predškolac i **Petar** (5 godina), koji pohađaju vrtić *Marija Petković-Sunčica*.

Iako je danas sve na svome mjestu, nije odmah sve tako bilo. Pri upisu najstarijeg djeteta, Marka, u školu razmišljali su se gdje ga upisati i kako sve iskombinirati s obzirom na to da su i Josipa i Josip uposleni u gradu i da oboje rade u smjenama, a da treba iskombinirati i sve obveze, kako njihove tako i dječje. Po riječima mame Josipe, Marko je išao u vrtić *Bambi* u Maloj Bosni i to na hrvatskom jeziku, ali, kako je rekla, tada su imali pomoć *dide*, koji je prihvatio obvezu voditi unuka u vrtić.

»Marko je u selu išao u vrtić, jer smo tada mogli tako iskombinirati. Veliki je problem što u Maloj Bosni nema cjelodnevni boravak u vrtiću, a niti produljeni boravak u školi. Mi zapravo niti ne možemo koristiti vrtić u selu. Pitanje vrtića već godina nije riješeno. Djeca su u vrtiću od 8 do 12 sati i kada roditelji rade, tko će odvesti dijete i dovesti ga iz vrtića? Ista je situacija i u poslijepodnevnoj smjeni. Kako da dijete vrtićke dobi bude cijelo prijepodne samo doma?«, pita se Josipa i dodaje: »Ako tako gledamo, onda možemo doći do zaključka da je vrtić u selu namijenjen samo onim roditeljima koji su doma, koji nisu uposleni i koji su blizu vrtića, odnosno u centru sela. Što da rade oni

roditelji koji su uposleni i koji su udaljeni od vrtića, kao što je slučaj s nama? Upravo zbog toga smo bili prisiljeni gledati druge mogućnosti«, priča Josipa Đukić koja svakodnevno na putu do posla prolazi pored nekoliko vrtića u gradu.

Upravo iz tih razloga odlučili su mlađu djecu, Mateu i Petra, upisati u vrtić *Marija Petković-Sunčica*.

Od kuće do škole, od škole do kuće...

Isti problem sačekao ih je i kod upisa u školu, a s takvim problemima se po njenim riječima susreću i drugi roditelji.

»Kod upisa u prvi razred mi smo prvenstveno razmišljali i raspitivali se u koju školu upisati djecu. Živimo na salašu koji je podjednako udaljen i od škole u Maloj Bosni i od grada, tako da bi djeca svakako morala putovati. S obzirom na to da nam je potreban produljeni boravak, a škola u selu ga nema, što smatramo velikim problemom, odlučili smo se za svakodnevno putovanje do grada. Sljedeće pitanje je bilo koja škola? U razgovoru s **Bernadicom Ivanković** doznali smo da u školi *Ivan Milutinović* u gradu, gdje ima nastava na hrvatskom jeziku ima i produljeni boravak, i to nam je bilo presudno. Marka smo upisali u školu *Ivan Milutinović*, a bili smo prezadovoljni i s učiteljicom **Biljanom Vojnić Hajduk**«, kaže Josipa.

Kada je u pitanju prijevoz do škole, Josipa je pojasnila kako je Marka prve dvije godine dovozila autom u školu i da je za to od Hrvatskog nacionalnog vijeća dobivala nadoknadu za benzin, budući da nije bio organiziran prijevoz iz Male Bosne. Kada je Marko stasao da može sam putovati autobusom, dobio je plaćenu mjesečnu kartu, no i tada ga je čekao popriličan put do škole, osobito za dijete od 10 godina. Marko je svakodnevno autobusom dolazio iz Male Bosne (iz Franciškovo šora) do glavnog autobusnog kolodvora u Subotici, pa onda do OŠ *Ivan Milutinović* pješice, a tako i nazad.

Pri kraju četvrtog razreda još jedna velika odluka bila je ispred obitelji Đukić. S obzirom na to da ih je bilo malo u razredu i da

je to odjeljenje kombinirano, bila je dvojba što dalje? Nastaviti dalje školovanje na srpskom jeziku ili se prepisati u OŠ *Matko Vuković*?

»Morali smo donijeti još jednu nama bitnu odluku. Razgovarali smo tada s Markom i on je jasno rekao da ne želi ići u srpski odjel. Tada smo odlučili prepisati ga u OŠ *Matko Vuković*, a u razredu su ga sačekali prijatelji koje je upoznao ranijih godina na Etnokampu. Sada pohađa 6. razred i u odjelu ih ima 16, što je već prava ekipa za druženje, za međusobno natjecanje i pozitivnu konkurenciju«, kaže Josipa.

Sigurnim koracima ponovo u prvi razred

Nakon iskustva s prvim djetetom, obitelj Đukić je bez razmišljanja znala gdje će upisati Mateu.

»Mateu smo sada upisali u prvi razred u OŠ *Matko Vuković*, naravno na hrvatskom jeziku. Sada već imamo drugačiju sliku, ono što nam je bitno i sada jest produljeni boravak, a sad ga ima i u ovoj školi. Još jedna važna činjenica je da Matea može putovati skupa s Markom autobusom i da će barem naredne školske godine biti ista smjena. Jasno je da neće imati isti broj sati, ali dok Marko ima nastavu Matea će moći biti u boravku. Zaista smo zbog udaljenosti bili prinuđeni sagledati razne mogućnosti i kombinirati što je nama najbolje«, kaže Josipa.

Kada su se odlučivali o upisu u vrtić, kako je Josipa rekla, nisu više niti razmišljali o vrtiću u selu. »Dobili smo izuzetne preporuke za vrtić *Marija Petković-Sunčica* i danas mogu reći da smo prezadovoljni odgojiteljicama, radom i brigom. Isto tako djeca ovdje, osim izuzetnog programa Marije Montessori, velikog rada i brige odgojiteljica, imaju i vjerski odgoj. Nismo se ni jednoga trenutka pokajali što smo donijeli ovakvu odluku za našu djecu«, kaže Josipa i dodaje kako će sada s Mateom u prvi razred i nekoliko prijatelja iz vrtića, što će im sigurno svima biti dobar početak i u učenju, ali i u druženju.

Brojne pomoći koje svima znače

Po riječima mame Josipe, puno im znači osigurana mjesečna karta, jer cijena autobusne karte u jednom pravcu je 100 dinara, ali kada zbog obveza Marko mora dolaziti dva puta na dan do grada i kada sve to pomnožite s 30 dana, onda je to poprilična ušteda. Osim škole, Marko ide i na folklor u HKC *Bunjevačko kolo*, te trenira američki nogomet, a Matea ide na balet, tako da su tu još brojne druge obveze. Također, tu su i besplatni udžbenici, kao i brojne izvannastavne aktivnosti.

»Sve nam to puno znači, no ono što je još bitno nama roditeljima jest da uvijek imaš koga pitati i kome se obratiti za eventualne nedoumice. Imali smo više situacija u kojima smo se morali konzultirati i vidjeti svoje mogućnosti, a uvijek smo naišli na razumijevanje i osobu koja se posvetila našem, da tako kažem, problemu. Tu su i darovi za veće blagdane, a u vrtiću i potraga za uskršnim čokoladnim jajima u Generalnom konzulatu Republike Hrvatske. Nitko ne brine na takav način o našoj djeci. Te male stvari ostaju djeci u sjećanju i to nemate nigdje. To su uspomena za cijeli život. Te stvari čine djecu zajednicom. Znaju tko su, što su i kome pripadaju«, kaže Josipa i dodaje: »Pružena nam je mogućnost njegovati svoj jezik, svoju vjeru – ono što jesmo. Mi smo svjesni da živimo u Srbiji, ali isto tako znamo i tko smo, pa ako druge manjine mogu imati i koristiti svoja prava, zašto to ne bismo mogli i mi Hrvati, osobito kada je to za dobrobit naše djece. Neki roditelji čak znaju prigovarati kako naša djeca dobivaju darove, kako idu na brojna putovanja... Istina, ali nitko vam nije branio da i vi upišete dijete u nastavu na hrvatskom. Ne stidimo se svoga niti naše odluke nego smo ponosni da je to tako, da smo upisali djecu u nastavu na hrvatskom jeziku i da koristimo svoje pravo. Djeca se druže i izvan škole, poznaju jedni druge i to je ono što nam je danas potrebno: zdravo društvo u kom će djeca odrastati i vjerujem družiti se još dugo«, kaže Josipa Đukić.

Iako je to tek za dvije godine, obitelj Đukić već sada zna da kada dođe vrijeme za upis i trećeg djeteta u školu da će i Petar biti u nastavi na hrvatskom.

Ž. V.

Vedran Horvacki iz Subotice objavio novu knjigu pjesama, ovoga puta na engleskom jeziku

Poezija kao potpora

Mladi pjesnik i student novinarstva iz Subotice **Vedran Horvacki**, koji je 2018. debitirao zbirkom *Slike iz beskraja*, nedavno je objavio novu knjigu pjesama, ovoga puta na engleskom jeziku. Knjiga nosi naziv *Seasons of a Life*, što bi u slobodnom prijevodu značilo *Sezone (Godišnja doba) života*. Objavljena je kao samizdat u digitalnom formatu na globalnoj prodajnoj platformi *amazon.com*. Sukladno naslovu, knjiga je u četiri sezone/dijela (jesen, zima, proljeće, ljeto) gdje svaka ima po 10 pjesama. Tema kojom se autor bavi je vrlo ozbiljna, a radi se o temi mentalnog zdravlja, čime, kako sam navodi, želi podići svijest o ovoj vrsti problema kod mladih.

»Knjiga je prvobitno namijenjena čitateljima koji se u svojim svakodnevnim životima suočavaju s anksioznošću, depresijom i čitavim nizom drugih mentalnih bolesti. Namjera tijekom pisanja je bila da se svakodnevni život osobe s pomenutim poteškoćama približi široj publici. Osim te, najvažnija misija ove knjige jest da pokaže ljudima koji zaista pate iz dana u dan da nikako nisu jedini i da taj problem neće vječno postojati. Pjesme objaš-

njavaju put od početka psihičkih poteškoća do klimaksa istih tih problema. Na samom kraju kreće i proces suočavanja s tim problemima te njihova liječenja. Izuzev četrdeset pjesama iz četiri sezone, postoje još tri koje imaju za cilj dodatno pojasniti nastojanje knjige i dati joj narativni karakter«, kaže Vedran Horvacki. Po njegovim riječima, i umjetnost i književnost mogu pridonijeti borbi s psihičkim poteškoćama i bolestima.

»Moramo imati svijest o tomu, svačiji su problemi jednako važni. Ako dijete u nekom Donjem Vakufu odrasta u suzama i s mentalnim poteškoćama, onda je to i moj problem. Ovo je svojevrsan poziv na razmatranje biblijske poruke, budi čuvar brata svoga«, kaže Horvacki.

Također, ovom knjigom želi ukazati i utjecati na smanjenje straha i stigme zbog mentalnih bolesti, koji postoje u našem društvu.

»Recimo, roditelji zbog te stigme ne priznaju znake tih bolesti kod svoje djece. Djeca ne smiju priznavati nikome te bolesti, jer bi to značilo da su 'ludi' itd. Taj 'mindset' u našem društvu je u najmanju ruku naporan i dosadan, pomalo iritantan. Ali, što je tu je. Poručio bih čitateljima koji imaju psihičke smetnje da nisu sami, da su njihovi problemi svakako rješivi. Ja mogu ponuditi koji savjet, neka me kontaktiraju preko društvenih mreža, i svoju poeziju kao utjehu. Ali pravu pomoć možemo dobiti jedino od onih koji su za to stručni, a to su psiholozi i psihijatri. Stoga, pozivam vas da napravite prve male korake ka nečemu boljem, postanite junaci u vlastitoj priči života«, poručuje Horvacki.

D. B. P.

Tavankutski Gubec na online seminaru Hrvatskog sabora kulture

Kako voditi folklornu grupu?

Hrvatski sabor kulture iz Zagreba organizirao je od 1. do 3. svibnja online seminar na temu *Kako voditi folklornu grupu*. Seminar je bio namijenjen aktivnim i budućim voditeljima te koreografima folklornih skupina. Program je uključivao teorijski i praktični dio, kroz koje je sudionike vodio folklorni pedagog, umjetnički direktor KUD-a Tena iz Đakova, koreograf i predsjednik nacionalne sekcije CIOFF Hrvatska prof. dr. sc. **Enrih Merdić** te moderatorica, stručna suradnica za plesnu kulturu Hrvatskog sabora kulture **Valentina Dačnik**. Teme seminara su bile vrijednosti hrvatskog folklora, vrste folklornih grupa i načini rada s njima te četiri pristupa: odgojni, obrazovni, umjetnički i društveni, vođenje probe – nastavni proces, psihološki pristup u radu s folklornom grupom, metodika rada u folklornoj grupi.

Sudjelovao je 91 polaznik iz Hrvatske, Slovenije, Srbije i Bosne i Hercegovine. HKPD **Matija Gubec** iz Tavankuta je član Hrvatskog sabora kulture od 2016. godine, a HSK je uključen u organizaciju tavankutskog Seminara bunjevačkog stvaralaštva. **Gupčev** voditelj folklora **Darko Prčić** i pročelnik za folklorni odjel udruge **Ivica Dulić** bili su sudionici seminara.

Valentina Dačnik iz HSK-a kaže kako im je ovo bio prvi seminar kojega su organizirali online, zbog pandemije.

»Kako smo online prvi puta radili u povijesti HSK-a iznimno smo

zadovoljni kako nam je seminar uspio. Naravno da uvijek može bolje, pa ćemo nastaviti istraživati mogućnosti online komuniciranja s našim članicama dok nam uvjeti ne dozvole ponovno okupljanje i druženje 'uživo'. HSK u svim svojim segmentima pokušava održati komunikaciju sa svojim članovima tako da je prije ovoga održan likovni, a sljedeći vikend organiziramo online glazbeni seminar na temu vokalnih tehnika. Slijedi online seminar za suvremeni ples, puhačke orkestre, a zatim i za kazalište. HSK je raspisao i Javni poziv za prijedlog programa online seminara i radionica pa ovim putem pozivam sve zainteresirane da se jave sa svojim idejama. Sve o uvjetima poziva možete pronaći na službenim mrežnim stranicama HSK-a«, kaže Dačnik.

I. D.

Internetski arhiv *Baština Hrvata u Srbiji*

I Dužijanca u topoteci

Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* predstavlja novi niz fotografija koje tematiziraju *Dužijancu* u Subotici, tradicionalni običaj Hrvata – Bunjevaca u Srbiji.

»Do sada smo u našoj topoteci imali prigodu susresti se s uspomenama koje prikazuju 250. obljetnicu obilježavanja dolaska većeg broja Bunjevaca na prostor Bačke, pa je ta arhivska građa svojevrsna uvertira u niz fotografija s kojima se sada susrećemo. Svoju pozornost, dakle, usmjeravamo na *dužijance* koje su održane u razdoblju

običaje koje imamo privilegij uživati«, navode u ZKVH-u.

Projekt topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* pokrenut je u suradnji s Međunarodnim centrom za arhivska istraživanja ICARUS 2019. godine i to kao prva takva platforma na području Srbije. Za cilj ima prikupljanje i prezentiranje starih fotografija kako bi one bile dostupne na jednom mjestu, a nudi mnoštvo pretraživačkog alata koji gledatelju omogućuju raznovrsnu pretragu te informiranje o fotografskoj građi.

od 1920. do 1936. godine. Kako se radilo o mladim osobama ili pak djeci u ulogama bandaša i bandašica, imat ćemo prigodu prepoznati možda još živuće ljude, ili pak očeve, majke, bake i djedove. Nadalje, susrećemo se s ranim godinama razvoja kulturnih običaja, institucija, umjetnosti, od kojih je nešto od njih stiglo i do nas«, navode u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata koji provodi projekt topoteke *Baština Hrvata u Srbiji*.

Fotografije je za uvrštanje u topoteku ustupio sakupljač građe vezane za baštinu Hrvata u Subotici **Marinko Piuković**.

»Ovom prilikom zahvaljujemo Marinku Piukoviću koji je ovo vrijeme socijalne distanciranosti kreativno iskoristio: kako da nam probere fotografije koje je do sada neumorno skupljao, tako i da nam ih i opiše. No, to je tek dio puta. Drugi dio je na vama, dragi gledatelji i posjetitelji topoteke *Baština Hrvata u Srbiji* – a to je opis koji nastaje u vama, u sjećanjima, osjećajima, dojmovima... I, tko zna: možda u nekoj od budućih čašica razgovora. A ako pridonosimo tome da u našim druženjima i razgovorima bude i pokoji takav komentar, onda ćemo moći reći kako je topoteka ispunila svoj cilj: povezati staro i novo, vratiti nas u prošlost kako bismo bolje vrjednovali sadašnjost i

Jedna od karakteristika ove platforme je i njezina interaktivnost – gledatelj u susretu s fotografijom nije tek pasivni promatrač već može biti aktivno involviran u proces njezina opisivanja. Topoteka je time mjesto uspomena, ali i sadašnjeg susreta: osim što nam možete ponuditi te podijeliti svoje stare fotografije tematski povezane s Hrvatima u Srbiji, možete, također, dati i svoju sugestiju, ispravak ili korisnu informaciju (kao što je prepoznavanje osoba na fotografijama), bilo putem kontaktiranja direktno bilo putem postavljanja pitanja uz fotografiju.

Topoteku možete naći na stranici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (www.zkvh.org.rs), klikom na link s logotipom topoteke ili direktno na sljedećem linku: <https://hrvatisrbija.topoteka.net/>. A, uz mrvicu vremena i dobre volje, kako ističu u ZKVH-u, možete je i podijeliti na društvenim mrežama te time pridonijeti popularizaciji naše kulture i bogatstva.

U topoteci trenutno ima blizu 400 sadržaja vezanih za Hrvate u Srbiji, iz različitih mjesta: Subotice, Berega, Sonte, Sombora... Vremenski, sadržaji datiraju od kraja 19. stoljeća do danas.

H. R.

Crtica o povijesti internetskih prezentacija u Hrvata u Vojvodini

Vrijedi, čini se, višestruko zanimljivim, nakon 15 godina ponovno napraviti načelni analitički pregled internetskih stranica hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini, to jest Srbiji. Naime, isti se napor učinio, sada već daleke 2005. godine, pri pripravi materijala za knjigu *Hrvati u Vojvodini: traganje za identitetom* (Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2006.). Bio je i, nažalost, ostao pionirskim kada je riječ o segmentu »virtualnoga« postojanja Hrvata u Srbiji. Radeći na evidentiranju te ocjeni kvalitete internetskih stranica unutar hrvatske zajednice vodio sam se i tada načelom važnosti posjedovanja cjelovitih uvida u pojedine segmente društvenog života hrvatske zajednice. Ne tako i ne jedino onih iz povijesti koliko je, gdje i presudno, značajno imati potpune preglede prilika i konstelacija u sadašnjosti. Zašto? Jer se tako šire i snaže prostori za iznalaženje kvalitetnih rješenja za izbave!

Kriterij suvremenosti i kompetitivnosti

Tim prije, jer je jedna od temeljnih strukturalnih slabosti Hrvata u Vojvodini bila i ostala do danas (premda se, ne može se reći, bilježe, gdje i radikalni, pomaci!) upravo odsustvo informacija o cjelinama, stanjima i značajkama koji vrijede za zajednicu kao takvu. Mnogi još uvijek znaju dosta toga o svojoj instituciji, o prilikama u svojoj lokalnoj hrvatskoj zajednici, o onome što se njih neposredno tiče, no znanje o hrvatskoj zajednici kao takvoj uvelike izostaje.

Posljedica je to, djelomice, naslijeđa iz povijesti – nismo bašti-

nili institucije racionalizacije i prakse sjećanja, a dio je i vlastitoga, nazovimo to tako, nesnalaženja u izazovima pred kojima se Hrvati u Srbiji, ne od danas, nalaze u sadašnjosti. Dio krivnje za to pripada i onima koji produciraju i djeluju u javnosti unutar naše zajednice. Ne smije se, na koncu ali ne i na posljednjem mjestu, zanemariti djelovanje onih sila, napose vanjskih s penetracijom utjecaja pojedinaca unutar zajednice, kojima razorenost hrvatske zajednice godi i koji teže onemogućiti svake pomake.

S druge strane, vidljivost u »virtualnome svijetu« na internetu i prisustvo na drugim platformama društvenih mreža odavno nije više stvar samo možebitnoga prestiža ili nekakvog pomodarstva nego normalni (ne samo) komunikacijski kanal u praksi postojanja suvremenoga svijeta te je kao takvo vrijedno kontinuiranog praćenja i supripadnih evaluacija. Štoviše, internet prostor postao je posljednjih 15-ak godina i kriterij za transparentno i odgovorno djelovanje institucija, napose onih koji se pretežno ili u cijelosti financiraju iz javnih izvora – sve takve institucije moraju slovom zakona posjedovati i vlastite internetske stranice.

Još ćemo kao važno navesti da, kao relativno složen društveni medij opstojnosti u javnosti, internet zahtijeva i određena specifična znanja i vještine kako bi se njime, ne toliko i ne samo, služilo, koliko bi bio u funkciji informiranja i prezentiranja vlastitih sadržaja u javnosti. U tom smislu, internetske se stranice mogu, dakako uvjetno, rabiti i kao nekakav lakmus za suvremenost određenih društvenih grupa, njihovih institucija i ustanova te njihovih posljedičnih (ne)kompetencija.

Prvih dvadeset internetskih stranica

Podsjećanja radi, navest ćemo ovdje kako smo tada – te 2005. godine – na temelju empirijski utvrđenih činjenica konstatirali da se u hrvatskoj zajednici u Vojvodini »glede korištenja internetskih oblika prezentacije uvelike kasnilo«, te istaknuli kako je »prvi internet prezentaciju imao franjevački samostan u Zemu- nu početkom 1997., a druga stranica se pojavila nakon više od godinu dana: bila je to prezentacija subotičkog dvotjednika *Žig*, uspostavljena u prvoj polovici 1998.«. Druga spomenuta inter-

netska stranica, inače nekuriozitetno navodimo, danas više ne postoji. Ono »nekuriozitetno« iz razloga što danas nije vidljiva gotovo polovica tada postojećih internetskih stranica vezanih uz hrvatsku zajednicu u Vojvodini.

Kada je riječ o nekim općenito važecim značajkama internetskoga »svijeta« u Hrvata ovdje, ocijenjeno je u analizi te 2005. godine sljedeće: »u hrvatskoj manjinskoj zajednici u Vojvodini nema na tomu planu ozbiljnijih iskoraka – nema složenijih i zahtjevnijih internet stranica, zatim onih koji imaju veći broj informacija i koji se redovito ažuriraju, onih koje su interaktivne i koje su u nekim funkcijama rada institucije ili organizacije...«. Točnije rečeno, takav se zaključak stekao nakon pregleda dvadeset internetskih stranica institucija, organizacija ili projekata koji su se tada realizirali u hrvatskoj zajednici u Vojvodini i koji su imali svoju web prezentaciju.

Od njih, točno polovica – deset, imala je vlastitu internet domenu, a deset je internetsku prezentaciju osiguravalo preko drugih subjekata internetskih predstavljanja ili dobavljača internetskih usluga, to jest providera (npr. *subotica.co.yu*, *suonline.net*, *tippnet.co.yu*). Najveći broj stranica, te 2005. godine, bio je unutar Katoličke crkve – ukupno devet: Đakovačka i srijemska biskupija (s domenom u Hrvatskoj, a nakon razdvajanja biskupije 2008. srijemski dio, kao uostalom i Đakovačko-osječki, ima vlastitu internetsku stranicu) <http://djakovo.hbk.hr/>; Zrenjaninska biskupija <http://www.catholic-zr.org.yu/>, Subotička biskupija <http://www.suboticka-biskupija.info/>, Franjevački samostan u Zemu nu <http://solair.eunet.yu/~frazemun/> (danas ima drugu domenu), zatim dvije stranice Franjevačkog reda u Subotici

<http://www.subotica.co.yu/Franjevci/> i <http://home.catholicweb.com/onlinefranjevci/> (danas subotički franjevački samostan ima novu internetsku stranicu s vlastitom domenom) te dvije župe iz Subotičke biskupije: župa Svetog Marka u Žedniku <http://www.suonline.net/~zednicani/> i Župa Marija Majka Crkve u Aleksandrovu <http://www.subotica.co.yu/religion/MMC.htm>. Samostalnu internetsku stranicu, koju je pokrenuo pokojni župnik **Jošip Temunović**, imala je Zadužbina biskupa Budanovića <http://www.zaduzbina-budanovic.org/>. Posljednja, na žalost, više ne postoji, kao ni dvije spomenute župne internetske prezentacije te dvije stranice franjevačkog reda iz Subotice.

Po brojnosti, slijedile su internetske stranice medija na hrvatskome u Vojvodini – bilo ih je ukupno šest: Novinsko-izdavačke ustanove i tjednika *Hrvatska riječ* <http://www.hrvatskarijec.co.yu/>, zatim Subotičkog dvotjednika *Žig* <http://www.tippnet.co.yu/zip/>, Katoličkog mjesečnog lista *Zvonik* <http://www.zvonik.org.yu>, tromjesečnika HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora *Mirosljub* <http://www.tippnet.co.yu/Media/Mirosljub/>, programa na hrvatskom jeziku Radio Subotice <http://www.radiosubotica.co.yu/hr/index.htm> te časopisa subotičkog Ogranka Matice hrvatske *Klasje naših ravni* <http://www.maticahr-klasje.co.yu>. *Žig*, program na hrvatskom Radio Subotice i *Klasje* nemaju danas svoje internetske stranice, to jest prezentacije, a list *Mirosljub* je u cijelosti dostupan na internetskoj stanici nakladnika: HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Sombora.

Deficiti virtualnoga svijeta

Na koncu, bile su internetske stranice hrvatskih institucija i organizacija – ukupno ih je registrirano te 2005. godine pet. Sve su imale vlastite internetske adrese: Demokratski savez Hrvata u Vojvodini <http://www.dshv.org/>, Hrvatsko nacionalno vijeće <http://www.hnv.org.yu/>, Hrvatski informatički centar <http://www.hic.org.yu>, Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo *Stjepan Radić*, Novi Slankamen, <http://www.stjepanradic.co.yu/> i *Dužijanica* <http://www.duzijanica.co.yu/>. Prve dvije i danas imaju svoje internetske stranice, a preostale tri više nemaju.

Činjenica da od 20 internetskih stranica iz 2005. godine danas postoji tek nešto više od pola – 11, kazuje u prilog određene nestalnosti, to jest brze promjenljivosti – preživa je dinamika u ovom području društvenog života hrvatske zajednice. Ona je, čini se, posljedica velike, čak i kaotične, dinamike u području institucionalnog razvoja, ali i krhkosti samih institucija te prevelike oslonjenosti na usluge jedne osobe, to jest, uspostavljenoga monopola.

Čini nam se uputnim na kraju ove kratke povijesti iznijeti tada objavljenu opću ocjenu o prijemčivosti i informativnom potencijalu internetskih stranica Hrvata u Vojvodini – one »izgledaju, u najmanje, neuređeno«, grafički su »nedovoljno inventivne«, »informativno su siromašne, uglavnom se rijetko ažuriraju, neke čak i po godinu i više dana...«. Riječju, manjkalo je profesionalnosti u mnogim segmentima njihova postojanja i funkcioniranja, što je posljedica ukupnih konstelacija u hrvatskoj zajednici u Vojvodini, to jest Srbiji, u to vrijeme: deficitima u znanjima i vještinama glede primjene novih tehnologija u području društvenih mreža, krutom gospodarenju resursima cijele zajednice od strane nekoliko osoba te izostanku strateškoga pristupa i profesionalnoga djelovanja na ovome planu.

Tomislav Žigmanov

Znameniti banatski Hrvati: Mihovil Tomandl (1894. – 1963.)

Velikan pančevačke kulture

Bio je ravnatelj Gradske knjižnice od 1944. do 1953., a nakon toga postavljen je na čelo Gradske državne arhive odakle je 1959. otišao u mirovinu * Njegov bogat znanstveni i publicistički opus obuhvaća 110 radova i knjiga

Prava je rijetkost da najljepše stranice povijesti jednoga grada ispiše osoba koja u njemu nije rođena i odrasla, da neizmjereno zaduži varoš u koju je kročila sasvim slučajno i do kraja svoga života ostane joj odana. Mada ne može ponijeti epitet jednog od njegovih najvećih sinova budući da je potekao iz nekih drugih krajeva, **Mihovil Tomandl** zasigurno se može uvrstiti među najznamenitije i najuglednije građane Pančeva. Rođen je 19. travnja 1894. u Brčkom od oca **Josipa**, brodarara rodom iz Titela, i majke **Katarine** rođene **Pletenac**, Novosađanke. Uz Mihovila njegovi su roditelji imali još osmero djece. U akademske su se vode osim njega otisnula i braća **Edo Tomandl** (1904. – 1936.), koji je bio odvjetnik, i inženjer **Oto Tomandl** kasnije **Oton Tomanić** (1890. – 1982.), osnivač subotičkog lutkarskog kazališta, redatelj i scenarist.

Školovanje i rat

Osnovno obrazovanje Tomandl je stjecao u Bosanskoj Građiški, a u zemunskoj Realnoj gimnaziji je 1913. godine položio maturalni ispit. Pretposljednji sedmi razred gimnazije završio je u Zagrebu. Turbulentna 1912. ostavila je na Mihovila snažan dojam i odredila njegovo daljnje intelektualno usmjerenje. U proljeće te godine došlo je do štrajka đaka u hrvatskim gradovima. Povod je bio ukinuće Hrvatske nautičke škole u Bakru koje je interpretirano kao korak k mađarizaciji pomorskog obrazovanja. Generalni đачki štrajk inicirali su zagrebački gimnazijalci, a Tomandla su izabrali kao tajnika akcijskog odbora. Zahtjevi učenika su ispunjeni, odluka protiv koje su se pobunili je povučena, a povorke đaka, studenata i građana koji su pjevali domoljubne pjesme slijevale su se niz zagrebačke ulice. Mladi je Tomandl sa svojim suborcima počeo širiti plemenite i slobodarske ideje diljem zemlje. Zbog policijske represije i kontrole nije, nažalost, imao mnogo uspjeha. Uhićen je u Zemunu, pri tvoren na dva dana i nakon toga protjeran u Pančevo. Tada se

Tomandl za svojim radnim stolom (izvor: Udruga banatskih Hrvata)

na mjesec dana upoznao s gradom kojega će kasnije zavoljeti i postati jednim od njegovih najvećih kulturnih djelatnika. Vratio se u Zagreb i nastavio aktivno sudjelovati u prosvjedima protiv mađarskog šovinizma i vlasti bana **Cuvaja**. U ljeto je ponovno završio u zatvoru. Nakon što je odslužio kaznu, morao je pobjeći van zemlje. Pored buntovništva njegovi su gimnazijski dani bili obilježeni brojnim putovanjima. Sa svojim prijateljima često je upražnjavao pješačke avanture po Europi. Obilazili su Švicarsku, Njemačku, Francusku, Češku.

Pravne je znanosti nakon mature započeo u Beču. Tamo se izdržavao sam i to od prevoditeljskih poslova i podučavanja studenata srpskom i hrvatskom jeziku. Ubrzo se učlanio u hrvatsko akademsko društvo *Zvonimir* i postao njegovim prvim tajnikom. Kao netko tko je čvrsto vjerovao u bratstvo južnoslavenskih naroda, veoma prisne i prijateljske odnose održavao je sa svojim srpskim i slovenskim kolegama. Kao takav je objeručke primljen za dopisnika novosadskog *Branika*. U Beču se pridružio antitalijanskome buntu hrvatskih i slovenskih studenata, pa je opet dospio u zatvor. Ovo je bio tek uvod u Tomandlove nedaće koje su eskalirale po izbijanju Prvog svjetskog rata. Prepoznat je kao antimadžarski element, pa je na početku rata odveden u zarobljeništvo u Arad u Rumunjskoj. Njegova živopisna sjeća-

nja na dane provedene u aradskom kazamatu i torturu koju su tamo pretrpjeli viđeni srpski intelektualci, važno su povijesno svjedočanstvo. Mada je kao kratkovid označen nesposobnim za vojsku, ipak je mobiliziran. Ratnu je službu obavljao na različitim službeničkim pozicijama diljem Austro-Ugarske. Jedno je vrijeme proveo i u Subotici gdje je među ostalima drugovao s **Blaškom Rajićem, Stipanom Matijevićem, Franjom Sudarevićem**. Tada nastaje i nekoliko njegovih članaka o bunjevačkim Hrvatima koje je napisao za zagrebački časopis *Hrvatska njiva*.

Karijera i društveni uspon

Za doktora pravnih znanosti Tomandl je promoviran u Zagrebu 1923. godine. Prije toga je studirao povijest i zemljopis na Sveučilištu u Beogradu, honorarno predavao u Državnoj realnoj gimnaziji u Pančevu, radio kao sudski bilježnik, a potom i kao sudac. Nakon pripravničkog staža kod uglednih pančevačkih odvjetnika, 1925. godine otvorio je svoj ured u samom centru grada. Tim se poslom bavio sve do kraja 1944. U međuraću je bio politički aktivan kao član Demokratske stranke. Najprije je skupa s **Dudom Boškovićem** uređivao list *Pančevac*. Kasnije se politički razišao s njim i kao uvjereni davidovićevac osnovao svoj list koji se zvao *Narodna sloga*. Čitajući Tomandlove novine možemo otkriti koje su sve vrste nemorala i neprincipijelnosti u to vrijeme vladale lokalnom i jugoslavenskom političkom scenom, a urednika prepoznati kao časnog i nekoristoljubivog čovjeka staroga kova koji iskreno vjeruje u uzvišene ideale.

Odmah po doseljenju u Pančevo Tomandl se uključio u društvene tokove ovoga grada. Aktivan je bio u Sokolskom društvu, Srpskoj čitaonici, Francuskom klubu, Pančevačkom srpskom crkvenom pjevačkom društvu i drugdje. Ljubav prema kazalištu razvio je još u Zagrebu i Beču. Iz nje su se izrodili brojni članci, studije, kritike, pa čak i jedna drama koju je sam napisao. Kapitalno Tomandlovo djelo o kazalištu jest dvotomna monografija s nazivom *Srpsko pozorište u Vojvodini*. Njegov bogat znanstveni i publicistički opus obuhvaća 110 radova i knjiga. Pored spomenutog, neka od najznačajnijih djela su mu *Spomenica Pančevač-*

kog srpskog crkvenog pevačkog društva, Istorija Pančeva, Pančevo i Prvi srpski ustanak, Pančevo u Prvom svjetskom ratu, Svetislav Kasapinović i dr.

Prijeratni uzbudljiv građanski život koji je Tomandl vodio naglo je prekinut Drugim svjetskim ratom. Kao antifašista i jugoslavenskog domoljuba Nijemci su ga uhitili i sproveli u logor.

 Predsjednik Udruge banatskih Hrvata Goran Kaurić polaže vijenac na Tomandlov grob u Pančevu (izvor: Udruga banatskih Hrvata)

Njegovo kasnije svjedočanstvo koje je dao Komisiji za utvrđivanje ratnih zločina ostalo je kao trajni zapis o svim nedjelima koje je okupator počinio u Pančevu. Odmah nakon oslobođenja Tomandl dobiva zaduženje da prikupi knjige i umjetnine u gradu koje su ostale netaknute, da ih popiše i inventarski zavede. Ravnatelj Gradske knjižnice bio je od 1944. do 1953. Nakon toga postavljen je na čelo Gradske državne arhive odakle je kao arhivist i znanstveni suradnik 1959. godine otišao u mirovinu. Obje ove ustanove vječitom zahvalnošću duguju Tomandlu koji ih je formirao poslije rata i potrudio se da niknu na zdravim temeljima. U novoj socijalističkoj državi bio je imenovan za člana brojnih gradskih i pokrajinskih tijela. No, ipak, mnogo više od politike mu je značio uređivački rad na sastavljanju različitih enciklopedija, a osobito priznanje dobio je članstvom u Znanstvenom odjelu Matice srpske u Novom Sadu i u Povijesnome institutu Srpske akademije nauka. Preminuo je 21. svibnja 1963. u Pančevu, gdje je dan kasnije pokopan u obiteljskoj grobnici na katoličkom groblju.

Pančevački Narodni muzej priredio je 2015. izložbu pod nazivom *Mihovil Tomandl – čuvar baštine*. Tada su u prostorijama ove ustanove građani među ostalim mogli vidjeti predmete, dokumente i bilješke iz njegove osobne ostavštine. Ona je najvećim dijelom pohranjena u Povijesnom arhivu u Pančevu i nalazi se u sastavu posebnog fonda.

Dalibor Margel

Sjećanje na velikana

 Sjećanje na Tomandla čuva i Udruga banatskih Hrvata u čijoj je organizaciji 2018. svečano obilježena 55. obljetnica od smrti ovog velikana. Položen je vijenac na njegov grob nakon čega je održana sveta misa u katoličkoj crkvi u Pančevu. Predavanje u Gradskoj knjižnici te je večeri održala dr. **Ivana Spasović**, povjesničarka iz Arhiva SANU. Njezinom predanom radu i osobnom interesu za lik i djelo Mihovila Tomandla možemo zahvaliti što su brojni segmenti njegovog života napokon osvijetljeni na najbolji način.

250 godina župne crkve sv. Jurja u Kuli

»Kula« je turska riječ koja znači utvrdu, zidinama opkoljeno mjesto. U popisu Kalačke nadbiskupije iz godine 1543. spominje se prvi puta ime mjesta »Kulya« na lokalitetu gdje je sadašnji centralnobački gradić Kula. Iako je u periodu feudalne Ugarske ovdje bilo posjeda, nakon bitke kod Mohača ovaj kraj je sasvim opustošen, kao i cijelo međurječje Dunava i Tise. Za vrijeme turske okupacije, kao i za vrijeme **Rákoczijevog** ustanka, stanovništvo je izumrlo ili pobjeglo. Nakon oslobođenja od turske vladavine, vlasti Habsburške monarhije naseljavale su Bačku. Veća skupina Mađara doseljava se u Kulu 1749. godine, te se godine osniva i župa, a 1786. su doseljeni i Nijemci. Broj vjernika rimskoga obreda godine 1900. bio je 5.924, a on je početkom XX. stoljeća rastao, da bi 1941. dostigao 7.054. Nakon Drugog svjetskog rata i istjerivanja njemačkoga stanovništva taj se broj smanjivao i to traje sve do danas. Poseban udarac zajednici su dale neprimljive posljedice tri desetljeća, kada se veliki broj vjernika iselio u inozemstvo.

Crkva i župa

Za vrijeme turske vladavine i kratko nakon toga u središnjoj Bačkoj vjernike su povremeno posjećivali franjevci iz Segedina ili iz Bača. Posljednja tri stoljeća svećenik stalno stanuje u Kuli, a vode se i matične knjige. Župa je osnovana 1749. godine, a godinu dana prije pastoralni rad preuzeo je biskupijski svećenik. U ovo doba kulskoj župi pripadaju i gotovo sva naselja središnje Bačke. Od tako važnog mjesta ove župe u prošlosti, koja ostaje najbrojnije katoličko uporište u središnjoj Bačkoj do danas, ostala je počast u nazivu središta mjesnoga dekanata.

Današnja crkva u Kuli, po svjedočanstvu zapisanom na spomen-kamenu pokraj glavnog ulaza, sagrađena je 1770. godine u čast svetom Jurju mučeniku. Slike glavnog i sporednih oltara naslikao bečki majstor **Joseph Kessler**, dok je sliku Žalosne Gospe na lijevom sporednom oltaru naslikao **József Pesky**, slikar iz Budimpešte. Godine 1828., kada se broj vjernika utrostručio, uz pomoć patrona crkva je proširena. Dužina joj je 44,5 m, širina 14 m, visina 18 m, a visina tornja 37 m. U posljednjih 50 godina crkva je obnavljana iznutra i izvana. Najnovije renoviranje započelo je 2005. godine izoliranjem zidova, zatim farbanjem, a trenutno se radi na renoviranju dijela tornja. Nakon I. svjetskog rata župna crkva se pokazala malom, jer je broj vjernika narastao na oko 6.000. Tadašnji bački apostolski administrator **Lajčo Budanović**

Foto: Arhiva župe sv. Jurja

je 1927. godine osnovao vikariju svetog Roka, koja je obuhvaćala dio grada koji se nalazi na desnoj obali kanala DTD. Godine 1935. kupljena je kuća u tom dijelu koja je služila za bogoslužja i vjeronauk. Odlaskom Nijemaca prestala je pastoralna potreba za njezinim korištenjem, no i dalje se u njoj svake srijede služi misa.

U Kuli je rođeno do sada 27 svećenika. Trojica njih svojim služenjem daju značajni prinos djelovanju Crkve u dvije biskupije u Vojvodini, te u jednoj u Hrvatskoj. Mons. **Josip Mioč**, magistar crkvene glazbe i naslovni opat, rektor je Sjemeništa *Paulinum* u Subotici i ravnatelj istoimene biskupijske klasične gimnazije, dok je **Róbert Pastyik** generalni vikar Zrenjaninske biskupije i župnik katedralne župe u Zrenjaninu. Službu biskupijskoga vikara za vjernike Mađare u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji, dekana Baranjskoga dekanata i župnika u Branjinom Vrhu

vrši preč. **Gergely Beer**.

Kolonija Hrvata u središnjoj Bačkoj

Katoličku župu rimskoga obreda u Kuli u najvećem broju sačinjavalo je mađarsko i njemačko stanovništvo, dok su Hrvati dio njezine povijesti posljednjih sedamdesetak godina. Najveći broj vjernika Hrvata dolazio je u župnu crkvu iz naselja Nova Kula, koje se nalazi desetak kilometara južno, na putu prema Savinom Selu. Nakon istjerivanja Nijemaca, jugoslavenska je vlast ondje osnovala poljoprivredno poduzeće i započela naseljavanje stanovnika u salaše nekadašnjih vlasnika, kao i novosagrađene. Uz druge narode iz okolnih mjesta, naseljen je, u periodu između 1950. i 1953. veliki broj Hrvata, uglavnom podrijetlom iz Bosne i djelomice iz Slavonije.

»Pokojni župnik u Kuli **Karl Raile** (1880. – 1943.), koji je u ovom mjestu službovao od 1922. godine do svoje smrti, odlazio je redovito u Banju Luku na odmor. Tamo se upoznao s ocima trapistima. Na njihov je prijedlog prihvatio da će odvesti petoricu dječaka iz hrvatskih obitelji u Bačku, da ih tamo smjesti i školuje. Među trojicom koji su ostali u Kuli, i tu osnovali svoje obitelji, bio je i moj otac«, svjedoči mons. Mioč.

»Hrvata gotovo i nije bilo u Kuli u tom vremenu. Tek 1952. počelo je doseljavanje cijelih obitelji iz Bosne u novu naseobinu, poljoprivredno dobro Nova Kula. Oko 1957. godine u njoj je živjelo do tisuću Hrvata. Ono što ih je razlikovalo od ostalih stanovnika Nove Kule je bila njihova čvrsta vjera. Svake su nedjelje dolazili pješice u Kulu na 'veliku' misu u župnu crkvu, i tamo ih je bivalo od 60 do 100. Propovijedi su tada bile na mađarskom i ponekad

na njemačkom jeziku, koje oni nisu razumjeli, te je tadašnji župnik ostavljao Hrvate nakon mise i navješćivao im evanđelje i propovijedao na hrvatskom jeziku, te kasnije su imali i pobožnosti. Ostali su župljanima Kule primjermom žive vjere», kaže on.

Dok je poljoprivredno poduzeće radilo, hrvatska kolonija je opstala u Novoj Kuli, no u osvit ratnih zbivanja, 1989. i 1990. većina se njezinih članova vratila natrag ili iselila u druge zemlje. Ostali su oni u nacionalno mješovitim brakovima u Kuli sve dok je ondašnja industrija bila funkcionalna. Poljoprivredno poduzeće prodano je 2005. godine privatnom poduzetniku, stanovnici Nove Kule su dobili otpremnine i u velikom se broju raselili, uglavnom u okolna mjesta. U Novoj Kuli je ostalo živjeti svega dvadesetak starih ljudi, među kojima i nekoliko Hrvata. Po popisu iz 2011. u naselju Kula živjelo je 322 Hrvata, a u cijeloj općini njih 569.

Župnik

Preč. **György Juhász**, župnik i kulski dekan, koji župnikuje u ovome mjestu gotovo 35 godina, kaže da danas vrlo mali broj Hrvata dolazi u crkvu.

»Poznajem oko deset obitelji u kojima žive Hrvati, a i one su nacionalno mješovite. Svake prve subote u mjesecu u Kuli služi se misa na hrvatskom jeziku, te ostalim danima kada to vjernici zatraže. O Božiću, Uskrsu, na dan prve pričesti i podjele sakramenta potvrde propovijeda se na oba jezika«, kaže on.

»Proslava dva i pol stoljeća izgradnje crkve, u ovoj župi koja danas broji oko 2.000 vjernika, započeta je prve nedjelje adventa. Svečano biskupsko euharistijsko slavlje nismo mogli slaviti na blagdan sv. Jurja zbog aktualne pandemijske situacije i izvanrednog stanja. Završnu svečanost planiramo u listopadu ove godine«, završava kulski župnik.

M. Tucakov

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Tko pozna Sina, pozna Oca

Strah je dio ljudskoga života. Čovjek se stalno nečega boji. Boji se jačega od sebe, boji se nepoznatog i nepredvidivog, neizvjesne budućnosti, bolesti i naposljetku smrti. Svaka faza čovjekova života ispunjena je nekim strahovima, no najgori je strah od samoga sebe, svojih mana i slabosti, za koje ne želimo da drugi saznaju, te se trajno bojimo da se ne pokvari slika o nama koju smo pred drugima izgradili. Ali, koji god strahovi da progone čovjeka, koji nije toliko moćan koliko često misli da jeste, Isus ima lijek za svakog tko je uplašen iz bilo kojeg razloga. Zato ovonedjeljno evanđelje počinje riječima: »Neka se ne uznemiruje srce vaše! Vjerujte u Boga i u mene vjerujte!« (Iv 14,1).

Bog se objavio u Sinu

Strah je čovjekov pratilac od davnina. Dok nije o prirodi znao gotovo ništa, čovjek se bojao različitih prirodnih pojava. Te pojave koje su ga plašile pripisivao je djelovanju bogova. Zato je bogovima prinosisio žrtve kako bi umanjio njihov gnijev i izmolio djelovanje u njegovu korist. To je možda jedan od razloga zbog kojega Bog u Bibliji mnogo puta čovjeku kaže: »Ne boj se!«. Kada god je čovjeku slao svoga glasnika da donese neku vijest ili ga pozove na posebnu službu, Bog mu najprije poručuje da se ne treba bojati nego se u njega pouzdati. Tako se Bog čovjeku objavljuje postupno kao onaj koji ga štiti, o njemu brine, a ponad svega onaj koji ga voli. A čovjekov strah postupno zamjenjuje strahopoštovanje, pri čemu poštovanje nadvisuje puki strah. Na taj način Bog se postupno približava čovjeku i čovjek Bogu.

Ipak, nitko Boga nije tako približio čovjeku i otkrio mu njegovo Očinsko lice, kao Isus Krist. Tko je upoznao Isusa, upoznao je Oca, tako nas on sam uči. Stoga njegovi učenici, koje je on naučio vjerovati, nemaju nikakva razloga za brigu. No, važan je uvjet njega poznavati: »Da ste upoznali mene, i Oca biste upoznali. Odsada ga i poznajete i vidjeli ste ga« (Iv 14,7). Ovo je izrečeno u vidu prigovora učenicima. Na više mjesta je Isus korio svoje učenike zbog nedostatka vjere ili sporosti u vjerovanju. Da je njegov prigovor na mjestu potvrđuje i pitanje učenika Filipa: »Gospodine, pokaži nam Oca i dosta nam je« (Iv 14,8). Isus se ne čudi ovom pitanju, niti pokušava Filipu objasniti na koji na-

čin je već mogao prepoznati Oca u njegovom djelovanju nego jednostavno nastavlja: »Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako ti onda kažeš – Pokaži nam Oca?« (Iv 14,9).

S tim u vezi je i Isusova izjava: »Ja sam put i istina i život: nitko ne dolazi Ocu osim po meni« (Iv 14,6). Dakle, Isus je onaj koji nam je objavio Oca, pokazao njegovo pravo lice i očistio ga od svih dotadašnjih ljudskih zablude, te nas on i vodi k Ocu, njega nasljedujući dolazimo do Oca, kojega nam je objavio. No, preduvjet je upoznati Krista.

Kako upoznati Isusa?

Mi o Isusu danas puno znamo. Ipak, prikupljanje različitih informacija koje o njemu možemo pročitati ili od nekoga čuti, ne znači da ga poznajemo. Krist se ne upoznaje na taj način. Njega najbolje možemo upoznati u njegovoj Crkvi, zajednici vjernika koja ga slijedi. U njoj djeluje Duh Sveti, kojega je on poslao da joj bude Branitelj. Samo snagom Duha možemo spoznati tko je Krist i što znače njegove riječi »Put i Istina i Život«. Duh će nam otkriti koji je put u našem životu taj kojim nas vodi Krist k Ocu, on će nam otkriti zašto se isplati ići težim putem, kao što je učinio Isus, a ne lakšim, kao i koja je vrijednost istine, iako nas ona može skupo koštati, promatrano ovozemaljskim očima. Duh će nam otkriti i da ovaj život koji sada živimo nije ono konačno za čime treba težiti, te da postoji i nešto vrijednije od ovozemaljskog života, a to bez Duha Svetog ne možemo prihvatiti.

Mnogi se od nas smatraju vjernicima, a opterećeni su bezbrojnim strahovima i nemirima. Prirodno je da se u čovjeku rađaju strahovi, jer je pred mnogim stvarima nemoćan, ali vjernik se od drugih razlikuje po tome što svoje strahove predaje u Božje ruke. Bog je jači od svega i ništa nije izvan njegove moći, ako mi imamo povjerenja u njega. Isus nam je objavio svoje lice milosrdnog Oca. No, u kršćanskom životu je ključno nasljedovati Isusa i biti dio Crkve, ne samo na papiru. Da čovjek može biti kršćanin bez Crkve, onda ona ne bi ni postojala. Svatko se treba priključiti zajednici u svome mjestu, osobito na slavlju euharistije, a tada će osjetiti plodove Duha, te će mu mnogo toga biti jasnije i bolje će živjeti svoju vjeru, a samim tim i ovaj život na zemlji.

Vrijeme izolacije

Pamtit ćemo je i po dobrome

Vrijeme izolacije, koja nas je sve smjestila u svoje domove, kao i policijski sati koji su bili na snazi tijekom pandemije koronavirusa važili su gotovo za sve, no nismo ih svi isto doživjeli i proživjeli. Većina ljudi je ovo vrijeme iskoristila za zajedništvo, obitelj i brojne poslove za koje do sada nije bilo vremena. Ako tako gledamo na izolaciju, onda možemo reći kako nam i nije bilo tako loše... Jasno je da će nas ona financijska i gospodarska pitanja tek zadesiti, ali... nek smo mi živi i zdravi, a drugo će biti (valjda). Pitali smo i druge kako su i što radili za vrijeme izolacije?

Životna škola za sve

»S obzirom na to da sam krojačica, prvih nekoliko dana sam šila pamučne maske. Tada ih se nije moglo kupiti u ljekarni pa sam odlučila sašiti ih najbližima, rodbini i prijateljima. Kad smo shvatili da ova situacija neće odmah proći, primili smo se posla. Tako smo se svi u obitelji latili četkice i farbe, pa smo svu stolariju u domu, pa i u dvorištu, uspjeli obojiti i urediti. Sve su to radovi koji su bili u planu, ali nikako nisu stizali na red«, kaže **Slavica Temunović** i dodaje kako su ovo vrijeme izolacije koristili i za obiteljske razgovore, zajedništvo.

»Nikada ovoliko vremena nismo provodili skupa. Imali smo vremena za kartanje, društvene igre, za svakodnevni razgovor. Za blag dane smo i baku donijeli kod nas, pa smo i s njom mogli više vremena provoditi. Očito nam je svima trebalo ovako nešto da naučimo usporiti sa svime, da znamo stati, okupiti se oko obiteljskog stola, oko molitve. Na miru skupa jesti, razgovarati... Upravo radi toga bih rekla da ima i puno dobrih stvari u ovoj situaciji. Nije sve tako crno. Jedini problem je bilo ograničenje kretanja, ali i na to smo se privikli vrlo brzo. Sada smo naučili planirati i kada su u pitanju svakodnevne obveze i nabava. Naučili smo planski kupovati i trošiti namirnice. Ujedno je to pokazatelj da se svi možemo organizirati i da bi zaista bilo dobro kada bi se usvojila ova ideja da trgovine više ne rade nedjeljom. I kao djeca smo tako živjeli i podržavam tu ideju. I tim ljudima je potreban jedan slobodan dan i da budu u krugu svoje obitelji. Sada smo svi pokazali da je to moguće. Jedan dan u tjednu nikome od potrošača neće smetati, a ljudima koji rade će značiti da imaju slobodan dan i vrijeme za svoju obitelj«, kaže Slavica.

Iako su po njenim riječima svi ukućani imali svoje obveze oko škole i fakulteta, ovo vrijeme su iskoristili i za životnu školu.

»Ukazala se prilika i za male poduke, tako je kći uz mene učila kuhati, a sin i suprug su nedjeljom pekli roštilj i razmjenjivali iskustva i savjete. Iskoristili smo ovo vrijeme i za brojne druge obiteljske stvari koje nismo stizali zbog brojnih obveza i jer je uvijek nešto drugo bilo važnije. Dodatno smo se svi zbližili. Kad bolje razmislim, mogu reći kako smo ovo vrijeme izolacije kvalitetno i dobro proveli«, kaže sugovornica.

Uživali smo u zajedništvu

»Suprug i ja smo bili na prinudnom odmoru, na plaćenom odsustvu, te smo tako nakon puno godina duže vrijeme svi bili na okupu. Pronašli smo vrijeme jedni za druge. Kada bi naša djeca, **Martina** i **Davor**, koji su školarci, završili svoje školske obveze, na red bi došle društvene igre, te smo tako sate provodili u igranju *čovječe, ne ljuti se*, *uno* karte, zanimljive geografije i to smo se tako znali uživjeti u igranje i zabavu da umjesto da sada kad možemo ići spavati na vrijeme, mi smo se igrali do kasnih sati«, kaže

Gordana Dulić i uz smijeh dodaje: »Djeci je to sigurno posebno iskustvo da se s njima mama i tata do ponoći igraju. Vjerujem da će to dugo pamtiti«.

Ljepše vrijeme je i ovu obitelj izvelo na zrak.

»Kada je došlo ljepše vrijeme, odlučili smo preurediti naše dvorište. Svatko je imao svoj zadatak, tako su se djeca angažirala u sađenju cvijeća i bojanju saksija, osobito kći. Svi smo skupa radili, uređivali dvorište, kosili travu, kako u našem dvorištu i ispred naše kuće tako i u susjedstvu, osobito starijim ljudima koji nisu smjeli izlaziti. Djeca i ja rado kažemo kako nismo proveli vrijeme kupujući kekse i slastice nego smo proveli vrijeme praveći ih skupa. Sada su djeca i sama naučila praviti ih, te sad više nema pitanja 'kako', nego samo donesu gotov proizvod. Uživali smo u zajedništvu i iskreno niti ne znam koliko smo dana proveli u izolaciji, ali ni jedan dan mi nije bilo dosadno. Svaki dan smo imali neku aktivnost i zapravo ni ne znam kako ćemo se vratiti u stvarnost i na posao. Osjetila sam čar što znači biti mama i domaćica i sada se bojim da će nam svima biti teško vratiti se na stare obveze«, kaže Gordana Dulić.

Kreativna izolacija

Iako je po struci stolar, naš sugovornik **Ivica Kuntić** još otkako je završio srednju školu nije se bavio ovim poslom. No, slobodno vrijeme u izolaciji navelo ga je da se oprobao u onome za što se školovao. »Otkako je proglašena pandemija, sve vrijeme sam radio u tvrtki, ali kad bih došao doma, brzo bi započinjao policijski sat, a tako i 'produljeni' vikendi koji su nas sve zahvatili. Supruga je više s djecom i obvezama oko škole, a ja bih uskakao za čuvanje i igranje, ali i pored toga sam imao vremena, te sam htio nešto praviti, raditi, da mi vrijeme brže prođe. Tako sam se poslije dugo godina okušao u stolar-

skim poslovima i počeo praviti stolice od starih paleta. Činjenica je da nemam sav potreban alat, te je sam proces izrade dugotrajniji, ali nakon prve, koja se svidjela mnogima, napravio sam još tri stolice, dvije veće i dvije manje, za našu obitelj. Vodio sam računa da stolice budu udobne i stabilne, te sam ih pravio po mjerama koje nama odgovaraju. Tako je iz razonode i hobija proizašlo nešto korisno. Nekoliko ljudi me već pitalo hoću li imati na prodaju, pa sam počeo i o tome razmišljati. Tako su sada još tri stolice u izradi, a imam u planu napraviti još po neku, a onda eventualno zarađen novac uložio bih u potreban alat i naravno materijal. Dva prijatelja su tražila hoklice, koje sam također napravio po njihovoj želji, tako da mogu reći kako je ova izolacija za mene bila kreativna, no po mom mišljenju predu-gačka«, kaže Ivica Kuntić.

Ž. V.

RECEPT NA TACNI

Sarajčice

Nedavno, spremajući kuću prijateljice, bacile smo hrpu časopisa u kojima su se nalazili recepti. Dugo nitko nije pipnuo tu hrpu i računali smo kako nikom zapravo ni nije potrebna ta kolekcija, a i ako bude potreban neki od recepta, taj netko će lako naći na internetu. Moja logika je bila da ako je nekom značajan neki recept ili će ga prepisati, ili izrezati, dati članak ali svakako neće čuvati čitav časopis. Međutim, svijet ne treba mjeriti u odnosu na samog sebe, a to nam je pokazao poziv prijateljicine mame kojoj je rođendan bio ovog utorka i koja je pozvala da provjerimo što kaže recept za nama omiljene sarajčice, a koji se nalazi u tom i tom časopisu. Dalji slijed događaja je prilično jasan, časopisa nije bilo, a baš taj časopis ne stavlja recepte online i nikako ga nismo uspjele pronaći.

Dok ne saznamo tko je još sačuvao taj određen časopis i ne dođemo do željenog recepta, predlažem vam meni poznat i jednom proban recept za spomenute sarajčice:

Potrebno: 0,5 kg kora za baklavu / 500 g šećera / 2 limuna / 20 žlica mljevenih oraha / 12 žlica griza / 20 žlica šećera / 1 vanilin šećer / 0,5 litara vode / žličica praška za pecivo / ulje / mlaka voda.

Postupak: U pola litre vode sipati 500 grama šećera i kuhati dok ne prokuha. Nakon 5 minuta maknuti s vatre, ubaciti limun narezan na kriške i ostaviti da se dobro ohladi. Mljevene orahe, griz, šećer, vanilin šećer i prašak za pecivo umiješati s pola decilitra mlake vode. Na radnu površinu stavite jednu koru, pošpricajte je uljem, pa preko nje stavite drugu koru, a zatim njenom dužinom nanesite fil, uvijte u rol i stavite na nauljen pleh. Ovaj postupak ponovite dok imate kora. Kada poredate sve rolnice, narežite ih na jednake dijelove i pecite oko 20 minuta na 200 stupnjeva Celzija. Kada ih izvadite iz pećnice, zalijte ih hladnim sirupom i dekorirajte kriškama limuna.

Uživajte u ovoj čarobnoj dozi šećera i ne bacajte sakupljene časopise, osobito recepta.

Gorana Koporan

Za nezaborav Palićanima

Kada bi se napravilo opsežno istraživanje o tome tko je živio (i živi) na Paliću u posljednja dva stoljeća, otkako je ovo mjesto banja, bio bi to dugi popis eminentnih ljudi različitih struka, pri čemu bi, moguće, umjetnički svijet imao prevagu. I danas je Palić kao mjesto stanovanja vrlo privlačan likovnim stvaraocima, muzičarima, zaljubljenicima u književno stvaralaštvo... **Aurel Stadler**, ljekarnik, ali i čovjek vičan peru, uz to veliki zaljubljenik u Palić, u svojoj knjizi o povijesti današnjeg ljetovališta (*Povijest Palića 1462. – 1958.*, izdanje 1998. godine) naglasio je tu tijesnu vezu između jezera i naselja na njegovoj obali i umjetnika, predlažući sveobuhvatno prikupljanje proznih tekstova, pjesama i novinskih zapisa nastalih na Paliću ili zabilježenih o Paliću. Smatrao je kako bi time banja dobila opsežnu i bogatu knjižnicu djela koje je inspirirala svojom ljepotom i prostranim starim parkom i šetnicama. »Mnogi pisci i pjesnici su pjevali o Paliću, očarani njegovom ljepotom...«, zabilježio je Stadler.

Iz plejade palićkih stvaralaca, mjesto stanovanja dr. **Olge Penavin** je među rijetkim prigodno obilježenim spomen-pločom sa zapisom: »U ovoj kući je živjela i stvarala prilikom boravka na Paliću od 1944. godine do smrti dr. Olga Penavin (1916. – 2001.), lingvist, folklorist, profesorica Filozofskog fakulteta u Novom Sadu...«. Ime Olge Penavin nosi i jedna palićka ulica; u prilogu je prikaz dijela Palića u kojem je spomenuta ulica. Njoj susjedna ulica krije neobičnu zanimljivost: **Anđelo Toričeli** čije ime nosi, bio je učitelj mačevanja prije oko stotinu godina. Bio je porijeklom Talijan, a njegovo ime u povijesti mačevanja spominje se u više gradova.

Kino *Lifka*

Prvo stacionirano i svakako najpoznatije subotičko kino *Lifka* otvorio je do tada putujući kino operater **Aleksandar Lifka** (rođen 20. svibnja 1880. godine u Brašovu – umro 12. studenoga 1952. godine u Subotici). Možda je njegova nazočnost kino projekciji braće **Lumier** 1897. u Beču na određeni način usmjerila njegovu profesionalnu orijentaciju prema filmskoj umjetnosti, ali gotovo sigurno kako je ženidba sa Subotičankom **Erzsébet Beck** u velikoj mjeri uvjetovala njegovom odlukom da se skrasi u najvećem gradu na sjeveru Bačke. Nešto prije toga (1910.) je veliku dvoranu nekadašnjeg hotela *Hungaria* adaptirao u kino dvoranu budućeg subotič-

četiri cjenovna razreda ulaznica, a one najjeftinije su praktično bile dostupne gotovo svima koji su ih poželjeli kupiti. Tu je, čini se, nastao jedan svojevrsni problem, jer se bogatije građanstvo užasavalo pomisli kako dvoranu mora dijeliti s nižim dijelom gradskog i seoskog puka. Tražili su od Lifke da povisi cijenu ulaznica i time uskrati mogućnost gledanja filmova slabije stojećem građanstvu, ali je rodonačelnik filmske kulture u našem gradu istrajao u svojoj prvobitnoj nakani da omogući svakome kino užitak. Aleksandar Lifka je tijekom Prvog svjetskog rata mobiliziran i poslan na front u Galiciju, gdje je bio ranjen i potom prebačen u Beč, gdje je radio u odjelu filmskog žurnala, te poslije u Baden u kojem je bio operater u Glavnom stožeru vojske Austrougarske monarhije. Po povratku u Suboticu prodao je kino, ali je nastavio raditi u njemu i skupa sa suprugom osnovao je *Orient*, tvrtku za distribuciju kino filmova. Sredinom tridesetih godina prošloga stoljeća tvrtka je uga-

kog kina koje je nazvao svojim obiteljskim imenom i već 1911. godine, početkom listopada, započeo je s prvim predstavama. Zanimljiv je i detalj kako je program premijernog prikazivanja, vrlo glamurozno, tiskao na bijeloj svili. U sljedećim godinama, sve do početka Prvog svjetskog rata, kino *Lifka* je na zadovoljstvo svoje mnogobrojne publike uspješno prikazivalo raznovrsne filmove njemačke, danske, francuske, ali i domaće produkcije. Naime, kao vrsni snimatelj vlasnik kina je običavao vikendom iznositi kameru na gradski korzo i snimati svoje sugrađane, jer su oni jako voljeli vidjeti sebe na filmskom platnu. U kinu je posjetitelje zabavljao prigodni orkestar (ponekad je muzicirala i skraćena postava orkestra 86. Pješadijskog puka), predstave su trajale nekih sat i pol (u danima vikenda bilo je 4-5 projekcija) tijekom kojih je prikazivan kolaž od nekoliko kraćih filmova (2-3 komedije su bile obvezatne). Postojala su

šena, a Lifka je počeo voditi svoju trgovinu elektrotehničkom robom i radio aparatima.

Nemjerljiv je njegov doprinos razvijanju kino kulture u Subotici, jer je svojim velikim entuzijazmom (kvalitetne predstave uz dostupne cijene ulaznica) omogućio svojim sugrađanima da redovito prate najnovija dostignuća filmske umjetnosti. Snimajući i sam pokretne slike na kojima su bili Subotičani, darivao je svima magiju celuloidne trake. Jer, gledajući najnovije filmske novosti i tzv. foto žurnale, a potom i filmove iz tadašnjih najboljih europskih produkcija uz ugodne zvuke pratećeg orkestra, mogli su među prvima uživati u novoj »kulturnoj poštasti« koja će uskoro osvojiti cijeli svijet. I pritom, zahvaljujući kinu *Lifka* i njegovom agilnom vlasniku, vidjeti i sebe na filmskom platnu.

D. P.

Ptice selice

Drugoga vikenda u svibnju, koji je pred nama, obilježava se Svjetski dan ptica selica, s ciljem široj javnosti prikazati važnost potrebe zaštite ptica selica, kao i njihovih staništa.

Vjerujem da ste bar jednom u životu vidjeli ptice kako u jati ili same lete u toplije krajeve ili se vraćaju. Jeste li se možda zapitali kako znaju kamo lete? Kako uspijevaju prijeći tako dugačak put i jesu li na tome putu sigurne? Tragajući za odgovorima na ova pitanja shvatila sam koliko je pticama selicama važna sigurnost na njihovom putu. Zamislite kako bi to izgledalo kada bismo se i mi ljudi morali svake godine seliti u toplije krajeve, te se vraćati na svoje prvobitno mjesto stanovanja, a da pri tome ne koristimo sve blagodati prijevoza, bilo cestovnog ili zračnog... Tada bi sigurno i ljudi drugačije razmišljali i više dobrog činili za ptice selice ili bar njihovu sigurnost.

Kako ptice znaju pravi put?

Zanimljivo je pitanje kako ptice znaju kamo trebaju letjeti? Kako pronalaze svoje odredište? Upravo zbog tih sposobnosti se ptice selice smatraju čudom prirode. Znanstvenici smatraju da ptice u sebi imaju nešto poput unutrašnjeg kompasa koji ih usmjerava na pravi put. Postoji teorija da se ptice pri kretanju orijentiraju prema Suncu, Mjesecu i Zemljinom magnetnom polju. Zanimljivo je da većina ptica putuje noću, kada ih mi ljudi manje vidimo.

Najduži put do svog odredišta prevale arktičke polarne čigre, i to čak nevjerojatnih 35.000 km! Inače, ova vrsta ptica selica se smatra najboljim i najizdrživijim letačima.

Zanimljivo je da se ždral i labud pri seobi kreću najvećim visinama, i to na visini preko 8.000 m!

Kako bi znanstvenici mogli pratiti kretanje ptica selica, neke vrste ptica opremili su odašiljačem i tako su pronašli rekorderku – ženku riđe muljače koja je bez odmora preletjela 11.500 km dug put iz Aljaske do Novog Zelanda! Ovaj podatak zabilježen je 2007. godine, a koliko je poznato ona do danas drži ovaj neobičan rekord.

Kuda idu ptice?

Svaka vrsta ptica ima svoje ustaljeno mjesto na kom prezimi. Europske vrste se najviše sele u Afriku i na Bliski istok, a pojedine vrste iz najsjevernijih dijelova Europe spuštaju se u južnije, a samim time i toplije krajeve.

Kako ptice znaju kada trebaju krenuti na put?

Na ovo pitanje ni znanstvenici nemaju točan odgovor, odnosno nisu sasvim sigurni kako ptice selice znaju kada trebaju krenuti na put i kada se vratiti. Čim se dani počnu skraćivati, njima je to znak da se trebaju pripremati za put.

Kada je u pitanju povratak, ptice se vraćaju već od ožujka pa do kraja svibnja. Ako se do tada ne vrate, smatra se da su smrtno stradale i da se neće vratiti.

Iako su velike migracije ptica nezaobilazni dio smjene godišnjih doba i poznato je da se najveći broj ptica seli u proljeće i jesen, seoba se zapravo odvija tijekom cijele godine čemu doprinose razlike u brzini ptičje vrste, kao i rute kojom putuju, uvjeti puta, kao i klimatske promjene...

Koje su najpoznatije ptice selice?

Među najpoznatije ptice selice spadaju bijela roda, crvenokljuni labud, čioipa, čvorak, kos, kukavica, lastavica, piljak, slavuj...

Zadatak:

U preostala prazna polja upiši slova kako bi dobio točan naziv ptica selica.

Točni odgovori se nalaze u tekstu!

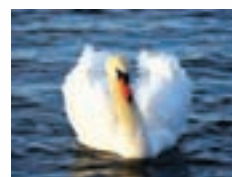
B		J			A
---	--	---	--	--	---

		D	
--	--	---	--

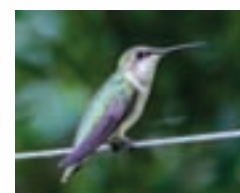

	R	V				K	L		I
--	---	---	--	--	--	---	---	--	---

L			U	
---	--	--	---	--

Č		O		A
---	--	---	--	---

	V		R		
--	---	--	---	--	--

	0	
--	---	--

K			A	V			A
---	--	--	---	---	--	--	---

	A	S		A	V			A
--	---	---	--	---	---	--	--	---

P		LJ		
---	--	----	--	--

	L		V		J
--	---	--	---	--	---

- Pretpostavlja se da se svake godine oko 50 milijardi ptica seli iz jednog kraja u drugi u potrazi za hranom i sigurnim utočištem. Tijekom svog puta ptice se susreću s brojnim problemima, a neki, nama ljudima poznati, su vremenske neprilike, razne prepreka poput nebodera, dalekovoda, antena i drugog...

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: Milica Šarković

IDEM U ŠKOLU: OŠ 22. oktobar, Monoštor – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram rukomet i članica sam KUDH-a Bodrog u Monoštoru

VOLIM: druženje, igru i vožnju na roľšulama

NE VOLIM: laž i nepravdu

NAJ PREDMET: tjelesno, te priroda i društvo

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: frizerka i vizažistica

 551-045
Subotica, kod glavne pošte.

Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m², dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel.: 024-456-12-05.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se kuća na kat, plac 650 m², kuća 210 m², velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel.: 061 2323223.

Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel.: 064 247-09-49.

Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel.: 063/865-55-96.

Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marame i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirkko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Tel.: 064 18-39-591.

Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (Sl. glasnik RS, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon i 9/2020) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (Službeni glasnik RS, broj 32/2019) Tajništvo za građevinarstvo Gradske uprave grada Subotice obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

**ZA IZGRADNJU OBJEKTA ZDRAVSTVENE AMBULANTE
PALIĆ NA K.P. BR 594/1 I 592/1 K.O. PALIĆ S URBANISTIČKO-ARHITEKTONSKOM RAZRADOM LOKACIJE**
(naručitelj projekta Dom zdravlja Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid u Urbanistički projekt od 15. do 21. svibnja 2020. godine na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se dostaviti Tajništvu za građevinarstvo, putem maila, na adresu: objedinjenaprocedura@subotica.rs, od 15. do 21. svibnja 2020. godine.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 12. 5. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

Astra
Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

AUTOR KRISTIJAN SEKULIĆ 5.	Dostojan povjerenja	Vrsta biljke	Ona druga stvarnost, s druge strane	13. slovo Am.krimi TV serija 2002. - 2009.		Španj.m. ime	5. samoglasnik	Am. prof. umjetnica borilačkih vještina Eubanks		Molimo, spasi nas (Hebr.) Radio- televizija	Američka korporacija
Vrlo, prilično						Općina u BIH Vjerska skupina u SAD					
Rimska božica							Bez promjene Institute of Management Accountants				
Gospodarstvo (str.)										12.slovo Provincija u Kanadi	
Oslabljeno klimanjem Strip junak Ben											Antička posuda
				Iškrabana, izvrljena Model jurišne puške ...47							
2. slovo Dodirivati pipati							Alt Dio konjske opreme		Trade mark Istureni djelovi kopna u moru		
Zlobno pakosno						Austrija		Polica Europäische Norm			
Stuttgarten nachrichten				Naprave za poljodjelačke radove	Poduzeće u Španjolskoj	Podzemna željeznica Tvrorci bajki braća...					
Pripadnik pustinjskog naroda							Francuski "Crni film"				
Osijek regist. oznaka			Advanced Orthomolec. Research Sposoban				Mjesto u Francuskoj	Voice of America Programming Language			
Dž (Eng.)		Vrsta malih ptica Veće vlažno stanište								Baletski plesać Ivenko	Antički glazbeni instrument, svirala
Afričko žensko ime								 Olimpique Lyonnais Abba (Srp.)			
Španj. klub ljubitelja prirode								Novija pošta. služba Njemački magazin za muškarce			
	Rašanin. Rascijan				Ugljik	Strip junak Nathan Prvo slovo					
Rijeka u Bugarskoj							Isluženi konj				

REŠENJE:

Vodoravno: M, H, VEOMA, USORA, JUNONA, ISTO, EKONOMIJA, L, RASKLIMANO, BOLT, IŠARANA, DIRATI, A, TM, OPAKO, A, RAF, STN, METRO, TUAREG, NOIR, OS, AOR, VOA, J, KOLIBRI, ABANOMA, OL, NADISMO, ALI, RAC, NEVER, MARICA, RAGA

Okomito: VJERODOSTOJAN, M, EUKALIPTUS, BARA, ONOSTRANA, KADAR, MONK, AK, RAONICI, MANOLITO,

EOLOS, C, AMIŠI, GRIMM, A, U, IMA, AM, BAON, SIJARA, EN, R, ER, HOSANA, RTOVI, AVA, RT, ONTARIO, OLEG, AOL, AMFORA, LIRA

Danijel, Marija, Antonija, Petar i Marta Mandić

Sport je neraskidivi dio naše svakodnevice

Vrijeme stroge korona izoliranosti je postupno za nama, brojne mjere ograničavanja kretanja i bavljenja određenim aktivnostima su relaksirane i život bi se trebao polagano vratiti u svoju rutinu. Naravno, izmijenjenu preporukama o držanju distance, odgovornom ponašanju kada ste vani i okruženi drugim osobama. Jedna od relaksiranih mjera su i sportske aktivnosti, pa ćemo na tu temu predstaviti jednu izuzetno sportsku obitelj iz Subotice koju čine roditelji, profesor **Danijel** i liječnica **Marija**, te njihova djeca **Antonija**, **Petar** i **Marta Mandić**.

Roditeljski primjer

Tata Danijel: Prije novonastale situacije redovito sam imao treninge trčanja, tri ili četiri puta tjedno i to u obližnjoj Dudovoj šumi, budući da sam se spremao za utrku od 100 milja u Istri, koja je trebala biti održana krajem travnja, a bio sam u završnoj fazi priprema. Od siječnja sam krenuo i na brdske treninge na Fruškoj gori, i to dva puta mjesečno. I kada nemam u planu neku utrku, izlazim na treninge dva ili tri puta tjedno. To je već postala navika i potreba. Nekako se uvijek dobro osjećam poslije treninga i sve ide lakše. Osim Istre, u planu je bila i Stara planina sa svim svojim čarima i ljepotama duž 99 km, početkom lipnja. Posljednjih godina smo odlazili tamo i veoma nam se svidjelo. Naravno, na sve moje utrke, ipak više volim reći »naše utrke«, uvijek idemo obiteljski. Marija i djeca me prate tijekom utrke koliko je to moguće, a usput upoznaju druge ljude, krajeve i ponajprije prirodne ljepote. Osim trčanja, svake godine, druge subote u osmom mjesecu, je na redu veslački *Maraton lađa* od Metkovića do Ploča u duljini od 22,5 km. Treninzi bi trebali uskoro početi, kada se za to steknu uvjeti, i mi *Salašari somborski* se nadamo da će *Maraton* biti održan čime bismo spojili deset uzastopnih godina veslanja na ovom iznimno zanimljivom natjecanju. Nekoliko manjih veslačkih nastupa, uglavnom u Mađarskoj, smo planirali protekle zime, ali za to moramo sačekati neka bolja vremena koja će svakako doći.

Mama Marija: Početak ovogodišnje sezone vezujem za ultramaraton Baja – Sombor u dužini od 42 km na kojem sam sudjelovala u štafeti skupa s Danijelom i sestrom **Anom** i istrčala skromnih 8 km, najviše kilometara za mene do tada. Preko zime sam svakog drugog dana trčala u Dudovoj šumi, »inficirala« se trčanjem i s par prijateljica i sve je nekako išlo u dobrom smjeru vezano za druženje na utrkama i dobru tjelesnu spremu...

Djeca sportaši

Antonija, 10 godina: Treniram hokej i odbojku. Hokej volim zato što se kličemo i dodajemo se pločicom. Klizati sam počela u petoj, a igrati u šestoj godini u HK *Spartak* iz Subotice. Najveći uspjeh mi je osvojeni pokal na III. Internacionalnom memorijalnom turniru *Mirko Holbus* 2017. u Beogradu, osvojen za najbolju žensku igračicu turnira. Također sam ponosna na osvojen pokal i prvo mjesto na Svjetskom prvenstvu za djecu u Dunaújvárosu (Mađarska), gdje sam s dva dječaka iz *Spartaka* i nekoliko djece iz mađarskih timova osvojila prvo mjesto kao ekipa Norveške, te su naša imena upisana na veliki pokal. Odbojku treniram godinu dana u ŽOK *Spartak*, godi mi kada skačem i kada primam loptu. Najviše volim skakati u blok i smečirati.

Petar, 9 godina: Volim igrati nogomet, jer se igra loptom i uvijek se dobro oznojim i mnogo umorim. Treniram i hokej u HK *Spartak*, a najviše volim napadati i davati golove. Volim trenera hokeja **Uroša**, jer me puno toga naučio. Tamo imam puno drugara i nadam se da ću jednog dana osvojiti pokal u hokeju. Volim igrati stolni tenis, a prošlog ljeta na školskom raspustu sam išao na treninge i baš mi je bilo lijepo. Volio bih nastaviti s ping-pongom. Kada nema hokeja, idemo na plivanje i volim brzo plivati, gnjuriti i praviti kolutove u vodi.

Marta, 7 godina: Ja treniram hokej i plivanje. U hokeju sam dvije godine, a kličem od četvrte. Ovaj zimski sport volim, jer se u njemu puno igramo i zabavljamo i zato što smo onda malo pametniji.

Najbolje mi je kada branim gol i to je jedan divan i lijep sport. Idem i na plivanje, jer volim biti u vodi. Željela bih trenirati i gimnastiku, jer želim naučiti špagu i zvijezdu. Kad još malo narastem i budem u četvrtom razredu, željela bih trenirati još i odbojku i atletiku, jer sam prošle godine bila najbrža od svih predškolskih djevojčica na utrci u sklopu *Somborskog polumaratona*.

Tjelesna aktivnost tijekom korone (izvan stana i u stanu)

»Izvan stana nismo izlazili niti upražnjavali tjelesnu aktivnost osim što je Danijel ponekad otišao trčati i nekoliko puta smo išli na pješčenje u Subotičku pješčaru po unaprijed određenoj stazu od 7-8 km«, kaže nam mama Marija i otkriva bogati sadržaj kućnih sportskih aktivnosti:

»Od prije nekoliko dana izlazimo vani i igramo se nogometa i odbojke, a ponesemo i štapove za hokej pa se igramo hokeja na travi. Tijekom pandemije smo u stanu redovito vježbali prateći satove tjelesne aktivnosti u okviru programa *učenja na daljinu*. Također, trener hokeja je slao neke vježbe pa smo ponekad i to radili. U dječjoj sobi smo razvukli konop od zida do zida i preko njega balonom igrali odbojku. Na ormaru imamo zakačen koš, pa smo i u njega ubacivali loptice. U dnevnoj sobi smo raširili stol, pa smo razvukli mrežicu i igrali stolni tenis. Antonija je napravila tablice, pa smo imali i mali turnir. Pravili smo labirint po stanu i trčali kroz njega. Na hokejaške štapove smo navukli čarape, pa smo mekanim lopticama igrali hokej i pucali Marti na gol u dječjoj sobi. Prije nekoliko tjedana posudili smo sobni bicikl, pa je to najviše obradovalo mamu i tatu koji ga skoro svakodnevno koriste.«

Nedostatak aktivnog bavljenja sportom

Petar: Mnogo mi je nedostajalo druženje s drugarima hokejašima i odlasci na treninge. Ne znam koliko će mi biti čudno idući put kada stanem na led. Suhi treninzi su mi nedostajali, jer nisam mogao trčati i oznojiti se na tribinama.

Antonija: Puno su mi nedostajali treninzi i drugari s hokeja zato što sam preko zime išla na 2-3 treninga i bili smo svakoga dana skupa. Nedostaju mi i djevojčice s odbojke, jer smo se lijepo družile.

Marta: Mnogo mi nedostaju prijatelji s hokeja, a nedostajao mi je

i hokej. Plivanje mi također nedostaje, jer gotovo cijelu zimu nismo išli na plivanje. Tek smo bili počeli, a onda smo morali prestati.

Nastavak bavljenja sportom

Za početak ćemo svi skupa češće ići na duže ture šetanja (oko 10 km) po Subotičkoj pješčari i polako se uključiti u treninge kako treneri to već budu organizirali.

Danijel: Planiram se uključiti u treninge veslanja, čim se steknu uvjeti, a polako se već vraćam treninzima trčanja otkako je dozvoljeno odlaziti u parkove. Nakon dugog perioda izvan trenažnog procesa sada sam praktično na početku. Treba polako krenuti s treninzima i vremenom stići tamo gdje smo stali. Nadamo se da će početkom jeseni biti održana odgođena utrka u Istri, kako je organizator predvidio, tako da imam zacrtani cilj. Mjesec dana prije toga nas čeka veslanje na Neretvi i jedna kontrolna utrka na Prokletijama. Planovi su jedno, a što će od svega toga biti, vidjet ćemo.

Marija: S obzirom na to da se još uvijek nadam da će ove godine ipak biti održan naš *Maraton lađa* na Neretvi, gdje idem kao ponosna članica i kapetanica ženske veslačke ekipe *Salašari somborski*, cijeli trenažni proces će biti usmjeren na fiksiranje snage za taj događaj planiran za sredinu kolovoza. Najprije se vraćam u Dudovu šumu na trčanje i vraćanje u noge onih 10 km koje sam imala prije izolacije. Zatim nam sljedeće isplivljavanje i treninzi u neretvanskoj lađi na Velikom bačkom kanalu u okolici Sombora. Tu je i *Subotički polumaraton* 1. rujna, koji još uvijek nije odgođen. *Somborski polumaraton* je nakon 40 godina održavanja odgođen za sljedeću godinu, ali pripreme za njega su druga priča.

D. P.

Kakva su bila, ili još uvijek jesu mamina zaduženja u medicinskoj struci za vrijeme pandemije koronavirusa.

»U okviru svoga redovnog posla od početka pandemije bila sam raspoređena na nekoliko radnih mjesta. U početku sam radila u svojoj ambulanti, zatim sam dežurala u ambulanti službe Hitne medicinske pomoći, potom radila u Respiratornoj ambulanti pri ambulanti br. 1, a sada prema organizaciji posla unazad nekoliko tjedana dežuram u dnevno-noćnim smjenama u Respiratornoj ambulanti koja je smještena u okviru ATD-a u Harambašićevoj ulici.«

POGLED S TRIBINA (u prošlost) Modifikacije

Relaksacija mjera ograničavanja kretanja i aktivnosti u vremenu koronavirusa donosi i povratak bavljenju određenim sportovima. Među prvima su svakako i dva najpopularnija (uz košarku koja je istina još uvijek suspendirana): nogomet i tenis. Prvi nogometni treninzi polagano su počeli, naravno uz stroge mjere opreza i prilagođavanja novonastaloj situaciji. Službeni početak nastavka ligaških i europskih natjecanja je još u spekulativnoj fazi, iako se već ozbiljnije pominju određeni datumi. No, jedno je sigurno: ništa neće biti kao prije. Nužne su modifikacije zbog zaštite svih sportaša i minimaliziranja mogućeg širenja zaraze. Ima mnogo prijedloga (momčadi izlaze pojedinačno na teren, zabranjeno je izbacivanje pljuvačke i čišćenje nosa, svaki no-

gometas ima svoju bocu vode s imenom, prijedlog uvođenja pet pričuvnih nogometaša u igru i sl.), a hoće li oni svi biti usvojeni ostaje nam vidjeti kada se nogomet vrati na aktivnu natjecateljsku scenu.

Tenis je također u svojoj eksperimentalnoj fazi, unatoč činjeničnom stanju ATP i WTA organizacija o otkazu svih natjecanja do daljnjeg. Naime, u Njemačkoj je u gradu Hoehr-Grenzhausenu prošlog tjedna odigran ekshibicijski turnir za nagradni fond od 25.000 USD, na kome se igralo po nešto izmijenjenim pravilima (set do 4 odigrana gema, bez sakupljača loptica i sa samo jednim sucem). Međunarodna teniska federacija (ITF) je za nastavak natjecateljske sezone, kada to bude usuglašeno, predvidjela određene korekcije po kojima će svaki tenisač imati svoj set loptica s kojima će servirati, a sakupljači će morati imati maske i rukavice. Kako će sve to izgledati, ostaje nam vidjeti kada natjecanja jednoga dana započnu.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Na salašu

Foto: Vinko Janković

Iz Ivković šora

Pundrav...

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. E, ovaj dan ne da sam susto, al redovno. Ne bi baš puno mudrovo i gato od čeg i kako, al čini mi se sve od ovi kojikaki visti: te bola je, te nije bola, te ode ovoliko te onde onoliko. Ta ajte već, čeljadi, jel već ne vidite da se s nama sigrage berberečke ovi što imadu od tog hasne? Znam, znam da sam vam obećo da neću poltizarat i dodijavat vam so tim divanom, al jeto moram. Kugod da mi se niki pundrav uvuko u me, pa mi ne da mira, al u pravdu vam velim. Jeto, nemam ja baš zdravo tušta poznatog svita, koju iljadu na priliku, i sve sam i pito da l znadu jal imadu moždar koga god svojeg da se razbolio, zarazio, ne daj Bože upokojio od te korone, a svi mi vele da ne znadu, nemaju, al znadu da su ovog odveli rendiri, onog skupili sa sokaka i svezli kugod kakog ajduka; onom čoviku što je išo namirivat josag iz kuće na salaš opleli kaznetinu za koju mora prodat tri debela svinčeta jal tele. Svi kukaju, svi plaću, a razboljeni samo kandar oni s vrra i njeva dica. Da ne divanim koliko mi krivo i žao što se neće održat Prvi maj, praznik nas rabadžija. To sam uvijek zdravo volio. Maloprija sam se i posvađo s mojim rodom Josom. Zamislite vi on veli meni: to je Titin svetac! »A znaš da je naš dida od Tite nagrajso, uzo nam zemlju, omeo tavan i sve to zlo i naopako?« Ja gledim u njeg, pa se sve mislim kaki je u njeg tek pundrav ušo? Kako mu objasniti da se taj Tito nije ni rodio kad se Prvi maj slavio, i to prvo kradom na godišnjicu ti veliki prosvida jal demonstracija, kako se sad moderno divani, a na tim demonstracijama su se bunili rabadžije zbog neljudski uslova posla i zdravo mali nadnica, tražili poso od osam sati i da ne rade nediljom i svecima. A opravili su i na prvi maj, cigurno ne slučajno, na svetog Josipa radnika. A kake je sveti Josip radnik imo veze s komeništima i s Titom ja borame ne znam? Valjda nikake, jel komeništa ondak nije ni bilo. Borme mi baš krivo što neće bit svita na našim lipim Paliću, po našim šumama i nuz vodu po tim vikendicama. Svitu je, jeto, zabranjeno se i komšijat i družiti; ne smi se ić sokakom samo oni odabrani. Di će ovo završit ne znam, al mi ne mriši borme na dobro, čeljadi. Ne volim baš ni ove što lupadu u lonce i laboške i graje, a dok su oni bili na vrvu nisu baš bili zdravo bolji. Uvijek se sitim one stare pripovitke o nikom Rici što je imo upravitelja na imanju, a kad je čuo da ga išpanj, to se tako ondak zvalo vara i potkrada, on došo na salaš pa ga svezao za vrbu u dolu. Bio on tako svezan do doveče, a tom Rici gazdi se stužilo pa upregao konja u karuce, uzo bricu pa ajd u do di je išpanj svezan. Kad on očo, ima šta vidit: na čovika se nakupilo čitavo rojilo komaraca. On skoči s karuca pa i počo vijat, a išpanj mu veli: »Nemojte, gazda, ove vijat, ovi su se već nasisali; ako nji odvijate, doće drugi, gladni pa će još više tiskati na me«. Gazda se zamislio, izvadio bricu i prisiko špargu, odmoto čovika i kazo mu da ide na salaš i da je i dalje išpanj. Ajd, zbogom. Dosta sam mudrovo.

Bač Ivin štodir**Šta će bit ka
projde gripa**

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva se odjutros digo dosta rano, pa oma ošo na bunar i umijo se. Istom ka latijo tarak, ositijo baš ladno na licu. Veli, samo što nema mraza. A vamo već zakoračili u svibanj. Unišo u kujnu i prvo potpalijo u špojeru. Priko noći se razladilo, baš i ni za tako sist zastal. I nako, otkako zašo u godine, vazdan ga poljiva po noga. A njegova još o mladi dana dosta zimogrižljiva. Skuvo i kafu za nji dvoj, pa odno u sobicu. Prvać se iz pridnje sobe priselili tamo spavat, mirnije jim, a ka naložu u kujne, unide i u sobicu malo toploga zraka. Ščim uno kafu, njegova se protrgla i otvorila oči. Zapalijo televiziju i ostavijo vrata o kujne otvorita, da čuju šta ima novoga. Najviše se brinu za mlađu. Ošla radit u Švapcku, pa dok ne projde va gripa, ne može dojt natrag. »Bome, ne znam dokle će vo zlo? Vidim po selu dosta ni što svake godine idu u Švapcku brat jagode i vadit šparglu, velu nisu mogli otit brog gripe. A vamo, ni što na vrime ošli, ne možu dojt natrag. Bože dragi, ne znam jal se porametijo cili svit, jal se porametila va nova gripa?«, bida se bač Ivina. Bač Iva teško izdanijo. »Bome, kanda će se svit istom porametit. Gripa ko i svaka druga bola, projće, pa ćemo brzo i zaboravit na nju. Brinem se za štogoda drugo, ko će i kako dalje živit? Gle i sama kažeš da u selu ve godine ostalo dosta ni što prija išli radit u Švapcku. Gripu nisu dobili, al neće dobit ni ne novce što donesu svake godine ka dojdju natrag. A znadeš i sama koliko se sirotinje otripalo ka se krenilo u nadnicu u Švapcku. Bome, izgleda mi da će jim na zimu jako falit no što ve godine neće moć zaslužīt. Čujem i da u selu ima dosta ni što svaki dan idu na lemuzina radit priko u vinograde, pa evo već skoro dva miseca ji naši ne pušću na posov. Gazda jim podilijo otkaze, pa će se i oni morat snajt kako priživit. I ko zna, ako vo zlo i projde i ako se jednoga dana može otit priko, oće li ji gazda primit natrag na posov? A to su većinom mladi ljudi. Nikima se triba ženit, nikima otranjivat dicu, a kako će dojt do novoga posla i lipi nadnica kake imali priko?«, veli bač Iva, srkne malo kafe i duboko izdane. Njegove se zasjajile oči. Dugo ni ništa rekla, samo gledala u vrata o kujne, ko da će kogod unit kroz nji. »A i Najštosezasvepita, mogo se malo bolje proštodirat i pušćat tu čeljad da otide zaslužīt te nadnice. Dobro se zna da oni te novce neće potrošīt nigdi dalje, neg samo doma. O nji bi i država imala dosta asne, al niko zoto ne vodi računa, kanda svima njima samo do izbiranja«, veli bač Ivina i pušća još koju suzu. Bač Iva noto ni imo šta kazat. Obadvoj se sprimili i ošli u kujnu. Čutili i za fruštukom. Istom u niko doba bač Iva latijo biciglu i krenijo se, ni sam ne zna kud. Dugo se biciglo, više o sat vrimenta, sokak po sokak, obišo cilo selo. Sve mu čudno, sokakevi prazni. Nema čeljadi, nema ni kerova. Nusput kupijo i njeve novine, veli baram će vidit šta je novoga ko njegovu. Ka došo natrag, ostavijo biciglu, sijo u kujnu i zapalijo radijon. Otvorijo i novine, a nit zno šta čita, nit šta sluša.

NARODNE POSLOVICE

- Kad je netko vrijedan sluga, čista je šteta da postane gospodar.
- Pravo dobročinstvo je ono koje se čini bez svjedoka.
- Nemoguće je često ono što nije pokušano.
- Razboritost je bolja polovica hrabrosti.

VICEVI, ŠALE...

Kratka poruka mom poštaru koji donosi račune: ostanite doma!

Kaže žena mužu:

- Ušla nam muha u kuću.
- Bogu hvala, bar je netko došao.

Razgovaraju dva susjeda preko balkona:

- Što se radi, susjed?
- A što ću raditi? Jedem, spavam, ustanem... prošetam jedino do taoleta i balkona...
- I ja isto i baš razmišljam da ovako dugo nisam bio doma, još od kad su me donijeli iz rođilišta.

Došla neka čudna vremena, vikend četiri sata ujutro. Omladina spava, a umirovljenici u provodu.

MUDROLIJE

- Postoje samo dva dana u godini kada ne možemo ništa učiniti. Jedan se zove jučer, a drugi se zove sutra.
- Ne obećavaj kad si sretan. Ne ogovaraj kad si ljut. Ne odlučuj kad si tužan.
- Pismen narod čita, a nepismen sluša, pismen razmišlja svojom glavom, a nepismen tuđom.

Vremeplov – iz naše arhive

Promocija *Hrcka* u Mirgešu, 2004.

**PETAK
8.5.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:08 Riječ i život: Vjera za budućnost
12:00 Dnevnik 1
12:27 Lažljivo srce
13:15 Dr. Oz
13:56 Informativka:
14:05 Normalan život
15:00 Vijesti
15:14 Na vodenome putu
15:57 Umjetnost za bolji svijet:
16:11 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:08 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Furija, američko-kinesko-britanski film
22:20 Dnevnik 3
22:50 Diplomacija, francusko-njemački film
00:13 Na vodenome putu
00:57 Detektiv Murdoch
01:41 Dr. Oz
02:22 Dnevnik 3
02:44 Imperij, telenovela
04:14 Zaljubljena u Ramona, telenovela
04:56 Skica za portret
05:08 Dnevnik 2
05:51 Lažljivo srce

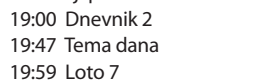

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:33 Juhuhu
06:34 Tri prijatelja
09:59 Dino Dana
10:22 Andyjeve prapovijesne pustolovine
10:39 Krunski dokaz: Ogledala, dokumentarna serija za djecu
10:56 Šašavi ljubimci
11:26 Umjetnost za bolji svijet: Megha se rastaje
11:42 Vjetar u leđa
12:30 Renovacija na prepad
13:18 Šagrenska koža, francuski film
15:00 Goldbergovi
15:47 Umjetnost za bolji svijet: U budućnost unatrag
16:00 Regionalni dnevnik
16:42 Bitange i princeze
17:17 Sportski trenuci

za pamćenje: Europsko nogometno prvenstvo 2008.
Njemačka - Španjolska, snimka finala
19:03 Inspektor Gadget
19:30 POPROCK.HR
20:05 Zemlja iz svemira, dokumentarna serija
21:00 Ubojstvo u Walesu
22:33 Tjelesni čuvar
00:37 Šagrenska koža, francuski film
02:12 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
9.5.2020.**

06:50 Klasika mundi: Zagrebački komorni orkestar i Maxim Fedotov
08:00 Revolveraši, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Priče o veteranskom uspjehu: Vitezovi u ratu, branitelji u miru - dokumentarna serija
13:15 Zdrav život
13:45 Duhovni velikani: Poziv, dokumentarni film
14:17 Prizma
15:10 Zabranjeno smijanje, hrvatski film 92:24
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Okučani

19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 A strana
21:55 Loto 7 - izvještaj
22:00 Dnevnik 3
22:31 Hitler: Konačni pad, njemačko-talijansko-austrijski film
01:07 Stanica brojeva, američko-belgijsko-britanski film
02:32 Dnevnik 3
02:54 Revolveraši, američki film
04:19 Imperij, telenovela
05:04 Fotografija u Hrvatskoj
05:20 Dnevnik 2
06:02 Priče o veteranskom uspjehu: Vitezovi u ratu, branitelji u miru - dokumentarna serija
06:47 Prizma

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu

06:35 Tri prijatelja, crtana serija
09:35 Alvin i vjevice, crtana serija
09:55 Vrijeme je za priču
10:23 EBU drama: Izgubljeni i nađeni
10:36 Kratki dokumentarni film
10:45 Kiparice - ni muze ni modeli, dokumentarni film
11:45 Vrtlarica
12:20 Život u parku
13:20 Dom na kvadrat
13:55 Auto Market
14:30 Sportski trenuci za pamćenje: OI Peking 2008. - brončane medalje
16:00 Regionalni dnevnik
16:28 Zemlja iz svemira, dokumentarna serija
17:18 Sportski trenuci za pamćenje: Europsko nogometno prvenstvo 2012. Španjolska - Italija, snimka finala
19:05 Inspektor Gadget, crtana serija
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Zaštitni kod, američki film
21:45 Ekspedicija sa Steveom Backshallom: Butan - Divlje vode, dokumentarna serija
22:40 Posljednja truba
00:20 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
10.5.2020.**

07:50 Nevolje s anđelima, američki film
09:50 Biblija
10:00 Misa, prijenos
11:04 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:25 Sretna zima!, dokumentarni film
14:00 Nedjeljom u 2
15:00 Sačuvaj ples za mene, američki film
16:25 Otvari vrata srca! - 25 godina Hrvatskog Caritasa, dokumentarni film
17:00 Vijesti u 17
17:25 Tajna dvorišne rasprodaje: Maska smrti, kanadski film
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 'Ko te šiša
20:35 Loto 6/45 - izvještaj
20:40 Stani v Zagorju: Zabok, dokumentarna serija

21:10 Republika: Umijeće načina, dokumentarna serija
22:00 Dnevnik 3
22:28 Nevolje s anđelima, američki film
00:23 Nedjeljom u 2
01:18 Dnevnik 3
01:40 Otvari vrata srca! - 25 godina Hrvatskog Caritasa, dokumentarni film
02:10 Imperij, telenovela
03:40 Zaljubljena u Ramona, telenovela
04:25 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
05:15 Skica za portret
05:20 Dnevnik 2
06:02 Normalan život

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Tri prijatelja
08:25 Top-lista DTV-a
09:05 Luka i prijatelji: Škola
09:33 Velečasni Brown
10:22 Umrstva u Midsomeru
11:55 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
13:00 Točka na A - suvremena hrvatska arhitektura
14:00 Klub 7
14:56 Magazin LP
15:21 Sportski trenuci za pamćenje: OI Peking 2008. - srebrne medalje
16:41 Sportski trenuci za pamćenje: Europsko nogometno prvenstvo 2016. Portugal - Francuska, snimka finala
19:05 Tony Cetinski - 25 godina s vama - 1.dio, snimka koncerta
20:05 Rio Bravo, američki film - Filmovi s 5 zvijezdica
22:25 Jamestown
23:20 Graham Norton i gosti
00:05 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
00:55 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
11.5.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Lažljivo srce,
13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje

15:00 Vijesti
15:15 Na vodenome putu
16:10 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Ostanite doma Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Velikani hrvatskog glumišta - Ena Begović, dokumentarna serija
21:00 Čuvar dvorca, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Na vodenome putu
00:06 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:36 Detektiv Murdoch
01:21 Dr. Oz
02:06 Dnevnik 3
02:28 Imperij, telenovela
03:58 Zaljubljena u Ramona
04:43 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:02 Dnevnik 2
05:44 Lažljivo srce

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život: Vjera za budućnost
06:34 Juhuhu
06:35 Tri prijatelja
09:55 Dino Dana
10:18 Andyjeve prapovijesne pustolovine
10:33 Krunski dokaz, dokumentarna serija
11:00 Indeks
11:30 Vjetar u leđa
12:25 Renovacija na prepad
13:15 Toni Braxton: Unbreak My Heart, američki film
14:53 Goldbergovi
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Sportski trenuci za pamćenje: košarka - Kup prvaka 1986. Cibona - Žalgiris, snimka
18:20 TV Bingo
19:05 Inspektor Gadget, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Loza, serija
21:00 Lov na losose u Jemenu, britanski film
22:45 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:35 Most
00:35 Toni Braxton: Unbreak My Heart, američki film
02:00 Noćni glazbeni program

**UTORAK
12.5.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Glas domovine
12:00 Dnevnik 1
12:25 Lažljivo srce
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Vijesti
15:15 Na vodenome putu
16:10 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Ostanite doma Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
21:00 Klub 7
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Na vodenome putu
00:06 Istrage prometnih nesreća
00:31 Detektiv Murdoch
01:16 Dr. Oz
02:01 Dnevnik 3
02:23 Imperij, telenovela
03:53 Zaljubljena u Ramona
04:38 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:02 Dnevnik 2
05:44 Lažljivo srce

05:00 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Tri prijatelja
10:13 Dino Dana
10:37 Andyjeve prapovijesne

pustolovine
10:52 Krunski dokaz
11:09 Auto Market
11:44 Vjetar u leđa
12:34 Renovacija na prepad
13:24 Julien u sredini, francuski film
15:04 Goldbergovi
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Bitange i princeze
17:40 Sportski trenuci za pamćenje: košarka - Kup prvaka 1989. Jugoplastika - Maccabi, snimka
19:05 Inspektor Gadget
19:30 POPROCK.HR
20:05 Loza, serija
21:00 Moja super bivša, film
22:40 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:30 Most
00:30 Julien u sredini, francuski film
02:01 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 13.5.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Eko zona
12:00 Dnevnik 1
12:25 Lažljivo srce
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Hrvatska moj izbor
15:00 Vijesti
15:15 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uz vodu
16:10 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Ostanite doma Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2

19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Mijenjamo svijet: Od Mossada do Eichmana, dokumentarni film
20:59 Loto 7 - izvještaj
21:00 Plavi planet II: Obale
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Princ Charles i vojvodstvo Cornwall
00:16 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Samostani uz vodu
01:06 Detektiv Murdoch
01:51 Dr. Oz
02:36 Dnevnik 3
02:58 Imperij, telenovela
03:43 Zaljubljena u Ramona
04:28 Reprizni program
04:58 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:02 Dnevnik 2
05:44 Lažljivo srce

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Tri prijatelja
10:16 Dino Dana
10:36 Andyjeve prapovijesne pustolovine
10:51 Krunski dokaz
11:09 Luka i prijatelji: Vjetar u leđa
11:39 Vjetar u leđa
12:34 Renovacija na prepad
13:24 U zatvor sa 17, kanadski film
15:04 Goldbergovi
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Bitange i princeze
17:35 Sportski trenuci za pamćenje: košarka - Kup prvaka 1990. Jugoplastika - Barcelona, snimka
19:05 Inspektor Gadget, crtana serija

19:30 POPROCK.HR
20:05 Loza, serija
21:00 Mortdecai, američko-britanski film
22:45 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:35 Most
00:35 U zatvor sa 17, kanadski film
02:03 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 14.5.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:10 Sonnyboy iz Stubičke Slatine, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Lažljivo srce
13:15 Dr. Oz
14:05 Novi susjedi
2017. - Soba s pogledom, dokumentarni film
14:30 Prometej
15:00 Vijesti
15:15 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Neobični samostani
16:10 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Ostanite doma Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 Tko želi biti milijunaš?
20:55 Loto 6/45 - izvještaj
21:00 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:21 Oteta djeca, dokumentarni film

00:16 Europski samostani - svjedoci nevidljivoga: Neobični samostani
01:06 Detektiv Murdoch
01:51 Dr. Oz
02:36 Dnevnik 3
02:58 Imperij, telenovela
03:43 Zaljubljena u Ramona
04:28 Sonnyboy iz Stubičke Slatine, emisija pučke i predajne kulture
04:53 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:02 Dnevnik 2
05:44 Lažljivo srce

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Tri prijatelja
10:14 Učitelj Kees, serija
10:34 Andyjeve prapovijesne pustolovine
10:49 Krunski dokaz
11:09 Pozitivno
11:39 Vjetar u leđa
12:34 Renovacija na prepad
13:24 Zadnja nada za ljubav, američki film
15:04 Goldbergovi
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Bitange i princeze
17:25 Sportski trenuci za pamćenje: košarka - Kup prvaka 1991. POP 84 - Barcelona, snimka
19:05 Inspektor Gadget
19:30 POPROCK.HR
20:05 Loza, serija
21:00 Oficir s ružom, hrvatski film
22:50 Zakon i red: Odjel za žrtve
23:40 Most
00:40 Zadnja nada za ljubav, američki film
02:05 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna - na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* - o političkim i kulturnim događanjima u zajednici - nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Ljudi i mjesta

Priboj

Mjesta, gradovi, države i općenito regije obilježavaju ljude i ja se slažem s tom pretpostavkom. Naravno, to sve ima smisla i formira se pretežno iz ponude nekog grada. Recimo, Sombor je grad kulture i to ne samo zbog svoje povijesti nego i zbog trenutnog stanja. Imamo veliko kazalište, koje ima sjajni ansambl i odličan repertoar, veliku gradsku knjižnicu s bogatim programom za korisnike, kulturni centar

također nudi pregršt sadržaja i tako dalje. Dalje, Sombor nije veliki grad i to dozvoljava Somborcima da budu sporiji, temperamentniji i suptilniji, za razliku od ljudi koji žive u većim gradovima i moraju biti brži ali i dosjetljiviji i ako su željni pažnje, teatralniji, nametljiviji. No, nije mi namjera ući u psihoanalizu nego opravdati tvrdnju da mjesta obilježavaju ljude, ali isto tako ljudi predstavljaju gradove. Oni su njihove šetajuće osobne karte.

Osobna karta Priboja

U svojim poznanstvima imam velikog čovjeka iz Priboja. Pri tome, kada kažem velikog, mislim na ljudinu od čovjeka. Veliko srce, zabavan, pristupačan, svašta prošao, nismo i imao, poklanjao, gubio. Živi u Subotici ali je rodom iz Priboja. Jesu li svi ljudi iz Priboja takvi, veliki u svojoj običnosti, divni, ranjivi i nesuslovi, odrasli i djeca, zabavni, avanturisti... Nema mi druge nego da odem u Priboj i provjerim.

Priboj je mali grad koji se nalazi u jugozapadnom dijelu Srbije, a meni je najprivlačniji podatak da se nalazi u dolini Lima. Sama općina Priboja smještena je na tromeđi Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Uz Lim, koji mu daje karakter, tu su planine da upotpune ljepote. Riječ je o planinskom području,

a najniža nadmorska visina je 387 m. Prvo saznanje o postojanju Priboja je u moj život ušlo u nekom razgovoru u vlaku u kojem sam ja bila slušatelj, ali se sjećam da je bilo riječi o poliesteru za koji sam tada saznala, kao i kamionima i autobusima. Nije mi to tada mnogo značilo, a ne znači mi ni sada, osim da u igri za milijun dobijem ovo pitanje.

Priboj zaista jest poznat po tvornici automobila, ali je poznat i kao grad kulture jer postoje brojne manifestacije. Ono što po podacima mogu zaključiti je da povijest Priboja nije dovoljno istražena. U naselju Jarmovac, u blizini Priboja, nalazio se rudnik bakra. Rudarski čekić i još neki znaci govore da je ovdje postojao jedan od svega nekoliko rudnika samorodnog bakra.

Na pet kilometara od Priboja nalazi se Pribojska banja koja je poznata po termomineralnim izvorima još iz rimskog doba. Njeno ekološko bogatstvo i svi njeni potencijali su nedovoljno poznati i iskorišteni. Na primjer, malo se zna o tome da se u zemlji ispod banje nalaze ogromne količine prirodnih akumulacija čiste hladne vode (Murteničko jezero), a ispod te hladne vode leži jezero tople vode.

Maša na granici

Malom broju ljudi je poznat dokumentarni film *Maša na granici*, koji je 2007. godine dobio prvu nagradu na međunarodnom festivalu dokumentarnog filma u Meksiku. Film govori o ljetnom raspustu na selu i raznim interesiranjima desetogodišnje **Maše**, njenom poimanju granica koje

ljudi postavljaju, a sve to je smješteno u nestvarne ljepote pribojskog sela Ograde. Zapravo, ovdje, u netaknutom dijelu prirode, pitomoj visoravni zaklonjenoj divljim četinarima, počinje i najljepši dio priče o Priboju. Upravo ovdje se nalazi spomenuto selo Ograde, ali i sela Krnjača, Gornje i Donje Babine. U jednom od ovih sela ću potražiti prenoćište kako bih doživjela nešto od onoga o čemu je u jednoj emisiji pričao čovjek čije ime zaboravih, a opisivao je dan u selu Krnjača. Pričao je o ranom buđenju, o kupanju rosom, o obveznoj rakiji za dobro jutro, uz pogaču i kajmak, o brežuljcima, pašnjacima, o jagodama, borovnicama, o vrganjima, o beskonačnim šetnjama, o osjećaju kao u snu. U Priboju su sva ta blaga prepoznali i za brigu o očuvanju tradicije ovih krajeva, razvoja turizma i zaštite prirode, formirali Centar za održivi razvoj – *Planinski đerdan*. Neka im je dug i sretan rad.

»Sjedimo ti mi tako u dvorištu, a na kraju dvorišta, malo dolje Lim, evo kao ovdje vama bedem«, reče mi veliki dobri čovjek.

Hm, što ja znam o Limu, osim da već godinama želim otići na rafting i osim toga da protiče kroz Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru? Što ja znam o Limu, osim da je kod Priboja kojeg želim upoznati, a Pribojci su gostoljubivi i vrijedni ljudi koji dobro namjerne putnike primaju široko otvorenog srca. Dakle, zbrojmo dva i dva.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
 * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.

Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

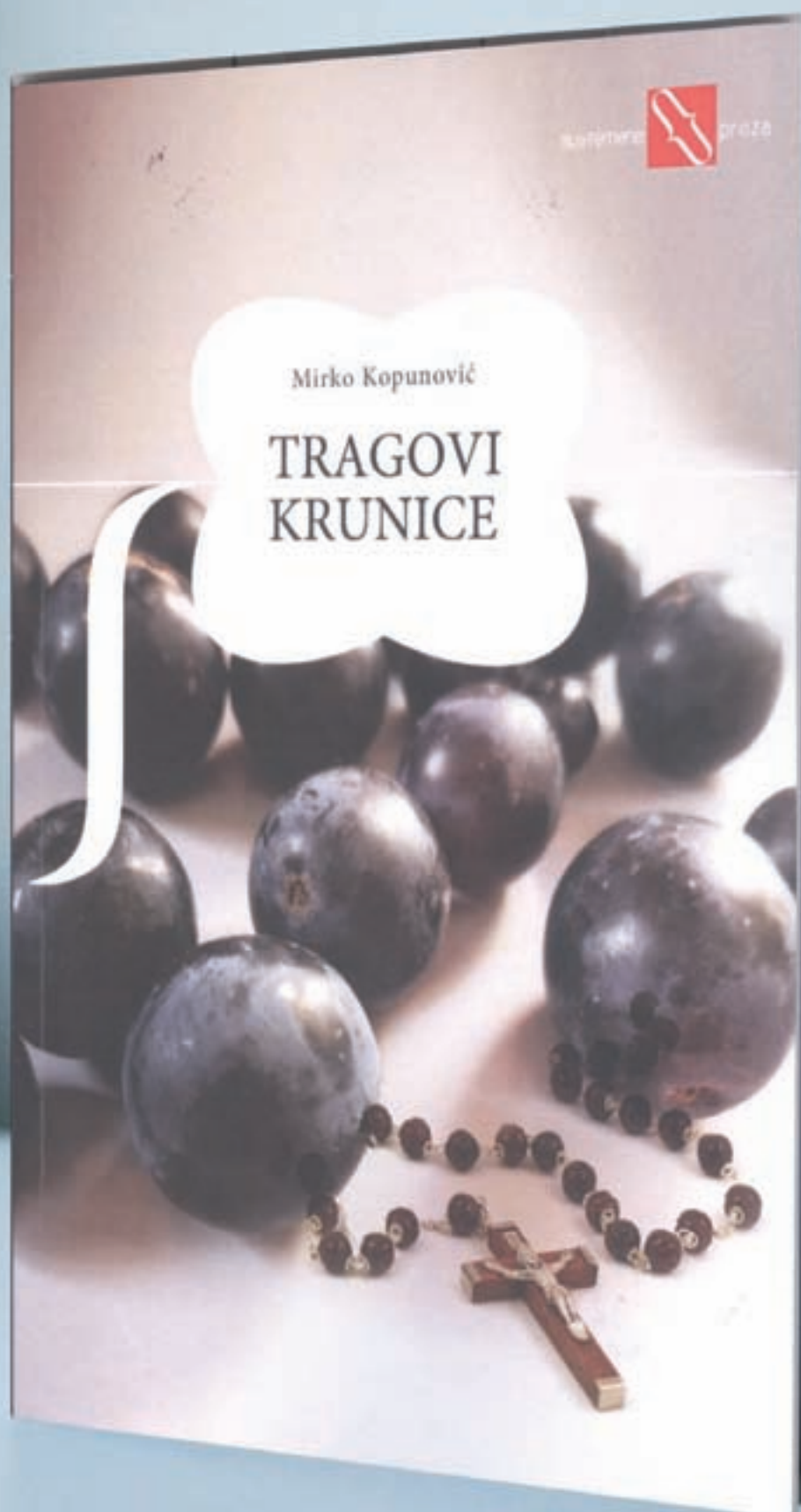
JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

**Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.**

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 500 dinara.